

Canada

**Komisioni Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë
(CEPEJ/KEED)**

Këshillat Gjyqësorë në Vendet e BE-së

Prof. Wim Voermans dhe Dr. Pim Albers

*L/Archief/Intern/Middelen/Documentatie/Organisaties en Instellingen-Këshillat e
Drejtësisë në Evropë def.verzioni mars 2003*

**Komisioni Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë
(CEPEJ/KEED)**

Këshillat Gjyqësorë në Vendet e BE-së

Prof. Wim Voermans dhe Dr. Pim Albers

Parathënie

Raporti pasqyron një studim krahasimor e kërkues të zhvilluar në Holandë më 1998 dhe 1999, në bazë të kërkesës së Ministrisë së Drejtësisë për arsye të përgatitjeve për themelimin e Këshillit Gjyqësor në Holandë. Në janar të vitit 1999, zyra e TAIEX-it të Komisionit Evropian u interesua se a mund të shfrytëzohet raporti si material themelor për një projekt në mbështetje të anëtarësimit të Republikës Çeke në Bashkimin Evropian. Si rezultat i kësaj kërkese, raporti është përkthyer në gjuhën angleze dhe atij i është shtuar kaptina për Republikën Çeke dhe planet për themelimin e Këshillit Gjyqësor në atë vend.

Raporti u përfundua në janar të vitit 1999 (dhe – sa i përket pjesës së Çekisë – në maj

1999). Pas kësaj, raporti ju dërgua pikave të kontaktit në vendet që ishin temë e këtij studimi, të cilat është dashur të bëjnë komente.

Kontaktet e ndryshme i kanë dërguar komentet e tyre gjatë vitit 1999 dhe 2000 dhe ato pastaj janë inkuadruar në raport.

Kjo do të thotë se raporti ndoshta është i tejkualuar në disa aspekte, por ne menduam se materiali është mjaft interesant për t'u prezantuar në formë libri. Ky raport mund të jetë hapi i parë në procesin që çon në një vlerësim më të gjerë dhe karakterizim të Këshillave Gjyqësorë në Evropë dhe në botë.

Në vitin 2001, u mblodhën informatat për Këshillin Gjyqësor të Kroacisë përbrenda kornizës së një projekti të BE-së për administrimin e drejtësisë në Kroaci. Ky material është përdorur për të shtuar një kapitull rreth këtij Këshilli në raport.

Ne dhe përkthyesit që e kanë përgatitur këtë botim në gjuhën angleze –mirëpresim çdo koment dhe shpresojmë se në të ardhmen ky studim do të plotësohet edhe me raporte tjera për Këshillat Gjyqësorë.

Leiden/Hagë, shkurt 2003

Wim Voermans

Pim Albers

Përmbajtja

Kapitulli 1. Hulumtim mbi Këshillat Gjyqësorë në vendet e BE-së. 5

1.1. Arsyet e hulumtimit: Këshilli Gjyqësor në Republikën Çeke 5

1.2. Parimet e reformës në gjyqësinë Çeke dhe implementimi i tyre 6

1.3. Pika kryesore e hulumtimit 7

1.4. Qasja e hulumtimit 7

Vendet e BE-së për t'u përfshirë në hulumtim 7

Aspektet për t'u krahasuar 8

Kapitulli 2. Modelet e Këshillave Gjyqësorë në Bashkimin Evropian 9

2.1. Modelet e Evropës Veriore dhe Jugore të Këshillave Gjyqësorë 9

2.2. Vendet, te cilat e kanë Këshillin Gjyqësor sipas modelit të Evropës Jugore 9

2.3. Vendet, te cilat e kanë Këshillin Gjyqësor sipas modelit të Evropës Veriore 10

2.4. Raste studimi për shembujt e modeleve të ndryshme: përvojat 11

Kapitulli 3. Suedia (Domstolsverket) 12

3.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Suedi 12

Organizimi themelor i gjyqësisë në Suedi 12

3.2. Përgjegjësia ministrore dhe kontrolli publik në Suedi 13

3.3. Këshilli Gjyqësor Suedez (Domstolsverket): përbërja dhe kompetencat 14

Menaxhimi gjyqësor dhe mbështetja administrative 15

Ndarja e mjeteve buxhetore për gjyqësinë 16

Menaxhimi dhe shpenzimi i mjeteve 17

Përgjegjësia financiare 17

Mbikëqyrja e menaxhimit 18

3.4. Konkluzionet Preliminare, Suedi 18

3.5. Pasqyra krahasuese e detyrave dhe kompetencave të Domstolsverket suedez 19

Kapitulli 4. Irlanda (Shërbimi Gjyqësor) 19

4.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Irlandë 19

Organizimi gjyqësor në Irlandë 21

4.2. Përgjegjësia ministrore dhe kontrolli publik i procedurës gjyqësore në Irlandë 22

4.3. Këshilli Gjyqësor Irlandez (Shërbimi Gjyqësor): përbërja dhe kompetencat 23

Objektivat e Këshillit Gjyqësor 25

4.4. Konkluzionet Preliminare, Irlandë 26

4.5. Pasqyrë krahasuese e detyrave dhe kompetencave të Shërbimit Irlandez të Gjykatave 27

Kapitulli 5. Danimarka (Domstolsstyrelsen) 28

5.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Danimarkë 28

Organizimi gjyqësor në Danimarkë 28

5.2. Përgjegjësia ministrore dhe kontrolli publik në Danimarkë 29

5.3. Këshilli Gjyqësor Danez (Domstolsstyrelsen): përbërja dhe kompetencat 30

5.4. Konkluzionet Preliminare, Danimarkë 32

5.5. Pasqyrë krahasuese e detyrave dhe kompetencave të Domstolsstyrelsen danez 32

Kapitulli 6. Franca (Conseil supérieur de la magistrature) 33

6.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Francë 33

Aspektet kryesore të organizimit të gjyqësisë franceze 34

6.2. Fushëveprimi i përgjegjësisë ministrore dhe kontrollit publik në sistemin Francez 35

6.3. Këshilli Gjyqësor Francez (Conseil supérieur de la magistrature): përbërja dhe kompetencat 37

Roli i CSM-së me emërimet dhe avancimet gjyqësore 39

Roli i CSM-së në gjyqësinë disiplinore 41

6.4. Konkluzionet Preliminare, Francë 41

6.5. Pasqyrë krahasuese e detyrave dhe kompetencave të Conseil supérieur de la magistrature francez 42

Kapitulli 7. Italia (Consiglio Superiore della Magistratura) 43

7.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Itali 43

Organizimi i gjyqësisë në Itali 44

7.2. Përgjegjësia ministrore dhe kontrolli publik në Itali 44

Mbikëqyrja e aktiviteteve të organizatave gjyqësore 45

Buxheti i organizatës gjyqësore 46

7.3. Consiglio Superiore della Magistratura: përbërja dhe kompetencat 46

Anëtarët jogjyqësorë në CSM-në italiane 47

E ardhmja 48

Roli i CSM-së në emërimin, avancimin dhe caktimin 48

Roli i CSM-së në gjyqësinë disiplinore 50

Kompetencat tjera të CSM-së 50

7.4. Konkluzionet Preliminare, Itali 51

7.5. Pasqyrë krahasuese: detyrat dhe kompetencat e CSM-së italiane 52

Kapitulli 8. Republika Çeke 52

8.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Republikën Çeke 52

Organizimi i gjyqësisë në Republikën Çeke 53

8.2. Përgjegjësia ministrore dhe kontrolli publik në Republikën Çeke 55

8.3. ‘Këshilli Gjyqësor Suprem’ në Republikën Çeke 57

8.4. Konkluzionet Preliminare, Republika Çeke 59

8.5. Pasqyrë krahasuese e detyrave dhe kompetencave të ‘Këshillit Gjyqësor Suprem’ në Republikën Çeke 61

KAPITULLI 9. Kroacia (KËSHILLI SHTETËROR GJYQËSOR) 61

9.1 Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Kroaci 61

9.2 Përgjegjësia ministrore në Kroaci 64

9.3 Këshilli Shtetëror Gjyqësor i Kroacisë: përbërja dhe kompetencat 64

Kapitulli 10. Nga modeli i plotë në Këshillin Gjyqësor: Holanda 65

10.1. Holanda dhe pozita kushtetuese e gjyqësorit 65

a. Pse Holanda? 65

b. Pozita kushtetuese e gjyqësorit në Holandë 66

10.2. Përgjegjësia ministrore dhe kontrolli publik në Holandë 66

10.3. Këshilli Gjyqësor në Holandë 67

a. Rishqyrtimi i organizimit gjyqësor në Holandë 67

b. Këshilli Gjyqësor i Holandës 68

10.4. Konkluzionet Preliminare, Holandë 69

10.5. Pasqyrë krahasuese e detyrave dhe kompetencave të Këshillit Gjyqësor në Holandë 70

Kapitulli 11. Konkluzionet dhe rekomandimet 70

11.1. Mësimet nga përvojat me Këshillat tjerë Gjyqësorë të Evropës ? 70

11.2. Themelimi i Këshillave Gjyqësorë në Evropë 71

11.3. Këshillat e ri Gjyqësor sipas modelit të Evropës Veriore 71

11.4. Motivet praktike apo motivet ideale për monitorim cilësor 72

11.5. Promovimi i pavarësisë 72

11.6. Rregullimi kushtetues 73

11.7. Këshillat Gjyqësorë me përbërje të gjerë 73

11.8. Anëtarët e ‘jashtëm’ në administratë 73

11.9. Detyrat dhe kompetencat e përshkruara përgjithësisht 74

11.10. Veprimi i kombinuar i kontrollit publik dhe rolit të përgjegjësive ministrore 74

11.11. Rekomandimet për Republikën Çeke 75

Shtojca A 76

Pvetësoni A: Këshilli Gjyqësor 76

I. Pozita e Këshillit Gjyqësor 76

II Ndarja e përgjegjësive në mes të Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së Drejtësisë (Drejtorati) 78

Pvetësoni B: Ministria e Drejtësisë 78

I. Pozita e Këshillit Gjyqësor 78

II Pozita e Ministrisë së Drejtësisë (Drejtorati përgjegjës për organizimin e Gjyqtar) 79

III Ndarja e përgjegjësive në mes të Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së Drejtësisë (Drejtorati) 79

IV Ndarja e fondeve nga Gjykatat, përgjegjësia dhe kontrolli 80

Pvetësoni C: Gjykatat 80

I. Pozita e Këshillit Gjyqësor 80

II. Organizimi i gjyqtar 81

III Ndarja e fondeve nga Gjykatat, përgjegjësia dhe kontrolli 81

Pvetësoni D: Avokatët dhe Studiuesit Ligjorë 81

I. Pozita e Këshillit Gjyqësor 81

II Pozita e Ministrisë së Drejtësisë (Drejtorati përgjegjës për organizimin e Gjyqtar) 82

III Ndarja e përgjegjësive në mes të Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së Drejtësisë (Drejtorati) 83

Shtojca B 83

Pasqyrë e të intervistuarve në Francë, Itali dhe Suedi 83

Franca 83

Italia 84

Suedia 84

Kapitulli 1. Hulumtim mbi Këshillat Gjyqësorë në vendet e BE-së

1.1. Arsyet e hulumtimit: Këshilli Gjyqësor në Republikën Çeke

Në vende të ndryshme të Evropës këshillat e gjyqësive – të quajtur ‘Këshillat Gjyqësorë’ apo ‘Këshillat për Gjyqtarë’ – veprojnë si ndërmjetësues në mes të Qeverisë dhe Gjyqësorit në mënyrë që të garantojnë pavarësinë e gjyqtarit në një mënyrë ose tjetër. Këto autoritete të administratës gjyqësore kanë kompetenca të ndryshme nëpër vende të ndryshme të BE-së. Disa sosh veprojnë si borde të angazhuara për emërimin e gjyqtarëve dhe masave disiplinore ndaj tyre (p.sh. Franca dhe Italia), përderisa autoritetet tjera luajnë rol aktiv në buxhetin dhe menaxhimin e përgjithshëm financiar dhe administrativ të

gjykatave si dhe me çështje banesore, arsim, automatizim etj. (p.sh. Suedia dhe Danimarka).

Aktualisht ekziston një trend evropian për themelimin e autoriteteve administrative gjyqësore në vende të cilat ende mbështeten në menaxhimin ministror dhe buxhetimin e gjykatave dhe gjyqësisë. Kjo lëvizje ka shpjerë deri te themelimi i autoriteteve për administratën gjyqësore në Irlandë (1998) dhe në Danimarkë (1999). Holanda dhe Republika Çeke poashtu janë duke shqyrtuar mundësinë e themelimit të një autoriteti të tillë. Ky kontribut raporton mbi disa nga karakteristikat e disa autoriteteve të administratës gjyqësore sidomos në lëmin e përgjegjësisë publike apo kushtetuese për menaxhimin e gjyqësisë nga ana e Këshillave Gjyqësorë. Në shumicën e vendeve të BE-së, përgjegjësia publike për menaxhimin e gjyqësorit ishte shprehur dhe udhëhequr, deri vonë, kryesisht nga përgjegjësia ministrore e Ministrisë të Drejtësisë (apo Qeverisë) ndaj Parlamentit. Themelimi i autoritetit të administratës gjyqësore e ndryshon modelin e vjetër të rregullimit të përgjegjësisë.

Hulumtimi i raportuar fillimisht u ndërmor për Qeverinë holandeze dhe planet e tyre për themelimin e Këshillit Gjyqësor. Ata dëshironin të posedonin një hulumtim krahasues për t'i mbështetur ata në diskutimet për pozitën kushtetuese dhe formën e Autoritetit të tyre. Planet e Holandës përbënin prapavijën për krahasim në hulumtimin fillestar. Për qëllim qartësimi, ato janë paraqitur me mjaft hollësi në këtë raport. Sidoqoftë, ky raport synon për të shërbyer si mënyrë e reflektimit, me anë të krahasimit, rreth planeve të Republikës Çeke, që poashtu është duke e konsideruar themelimin e autoritetit të administratës gjyqësore si pjesë e aktivitetit për reformimin e gjyqësorit të Çekisë.

1.2. Parimet e reformës në gjyqësinë e Republikës Çeke dhe implementimi i tyre

Më 14 prill 1999, Qeveria e Republikës Çeke e diskutoi draftin e *Parimeve të Reformës së Gjyqësorit*. Këto parime janë pasqyrime dhe reagim ndaj rezultateve të misionit të ekspertëve të BE-së në fushën e gjyqësorit dhe Punëve të Brendshme në Republikën Çeke në nëntor të vitit 1997 dhe raportit për progresin në periudhën para asociimit të Republikës Çeke.

Qeveria e Republikës Çeke e urdhëroi Ministrinë e Drejtësisë ta dorëzojë një draft të Konceptit të Reformës që do të bazohej në Parimet e miratuara para 15 qershorit të vitit 1999. Ky koncept do të duhej t'i përfshinte propozimet për masat juridike dhe propozimeve për masa teknike dhe organizative lidhur me zbatimin e tyre në praktikë.

Aspektet kyçe të reformës së gjyqësorit që duhet të përgatiten janë si në vijim:

– themelimi i Këshillit Gjyqësor i cili do të jetë i pavarur nga Qeveria. Këshilli do të ketë kompetencë t'i zgjidhë çështjet lidhur me organizimin e procesit gjyqësor vendimmarrës nëpër gjykata, çështjet personale të gjyqtarve duke përfshirë edhe procedurat disiplinore, trajnimin e gjyqtarëve etj.;

– zgjidhja e re lidhur me agjendën deri më tani të zbatuar nga gjyqtarët kryesues të gjykatave në fushën e administratës së pronës kombëtare dhe administratës shtetërore ekzekutive si dhe definicioni i ri përkatës për pozitën e gjyqtarve kryesues dhe raportit të

tyre me administratën vetë-gjyqësore;

– thjeshtësimit i sistemit gjyqësor te përbërë prej katër niveleve dhe ndryshimi i tij në një sistem *funksional* prej tri nivelesh;

– përgatitjet organizative lidhur me vendimin e shpejtë për rastet në një anë dhe garantimin e të drejtave dhe lirive të përcaktuara në Kushtetutë në anën tjetër.

Implementimi i reformave gjyqësore i është lënë Ministrisë së Drejtësisë si edhe plotësimi i parimeve të miratuara nga Qeveria. Afati kohor i përcaktuar për dorëzimin e drafteve konkrete për ligjet statutores është fundi i vitit 1999. Instrumentet statutores përkatëse duhet të përgatiten gjatë gjysmës së parë të vitit 2000, dhe implementimi i gjërë i reformave pritet të bëhet në periudhën e ndërrimit të viteve 2000/2001.

Këto plane politikash kërkojnë program të detajizuar legjislativ për një kohë relativisht të shkurtër. Ky hulumtim mëton të ofrojë informata krahasuese për rregullimin legjislativ të vendeve të BE-së që veqme i kanë të themeluara autoritetet si Administrata Shtetërore e Gjyqtarëve të Republikës Çeke. Rezultatet e hulumtimit mund të shërbejnë si frymëzim apo edhe material për t'u shqyrtuar planet e Republikës së Çekisë. Vërejtjet konkluduese janë bërë, ndërsa rekomandimet janë dhënë në fund të raportit.

1.3. Pika kryesore e hulumtimit

Pyetja qendrore në këtë projekt hulumtues mund të formulohet si në vijim: Si e ka formësuar legjislacioni kombëtar i vendeve të BE-së relacionin legjislativ në mes të Këshillave Gjyqësorë të pavarur (nëse kanë ekzistuar) – apo agjencive të ngjashme – dhe Ministrin të Drejtësisë (apo Qeverisë) në një anë, dhe relacionin në mes të Këshillit Gjyqësor dhe gjykatave/gjyqësorit në anën tjetër?

1.4. Qasja e hulumtimit

Vendet e BE-së të përfshira në këtë hulumtim

Ky studim krahasues synon ekzaminimin e pozitës kushtetuese të organeve administrative gjyqësore apo rregullimit të Këshillit Gjyqësor në vendet e ndryshme të BE-së. Bazuar në këto, studimi do të ofrojë pasqyrë të mënyrave të ndryshme me të cilat legjislacioni kombëtar e organizon raportin në mes të Këshillit Gjyqësor dhe Ministrin të Drejtësisë në një anë, dhe të gjykatave/gjyqësorit në anën tjetër. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet mënyrës se si një Këshill Gjyqësor i pavarur dhe rregullimi legjislativ që e udhëheqë atë, do të mund të kontribuojë në cilësinë e administrimit të drejtësisë dhe vetëqeverisjes gjyqësore.

Shtetet vijuese të përfshira në këtë hulumtim janë: Suedia, Danimarka, Holanda, Italia dhe Republika Çeke. Gjatë përzgjedhjes së këtyre shteteve, ne morëm parasysh dallimet në modelet ekzistuese në Evropë sa i përket konfiguracionit kushtetues për mbikëqyrjen publike të relacioneve në mes të gjyqësorit dhe institucioneve që janë politikisht përgjegjëse si (Ministri i Drejtësisë apo Këshilli i Ministrave në tërësi).

Kjo përzgjedhje në mesin e shteteve të ndryshme do të ndihmojë në krahasimin në mes të modeleve të përdorura për administrimin e gjykatave dhe gjyqësorit në vende të ndryshme. Në fakt, janë tri modele kryesore në Evropë lidhur me raportin në mes të gjyqësorit, Këshillave Gjyqësorë apo agjencive të ngjashme dhe institucioneve që janë

politikisht përgjegjëse: Tri modelet e lartëpërmendura janë:

Modeli i Evropës Veriore: Këshilli Gjyqësor të ketë kompetenca më të gjëra, qe do të thotë që sa i përket gjyqësorit të jetë i pavarur edhe në fushën e buxhetit, logjistikës, kontrollit, mbikëqyrjes, emërimeve, masave disiplinore, rekrutimit etj.

Modeli i Evropës Jugore: Këshilli Gjyqësor të ketë vetëm kompetenca *këshillëdhënëse* për emërimin e anëtarëve të gjyqësorit dhe masave disiplinore ndaj gjyqtarëve dhe

Modeli i Pandarë: Sipas këtij modeli nuk ekziston ndonjë institucion ndërmjetës si Këshilli Gjyqësor, por menaxhimi i gjyqësorit i besohet institucioneve politikisht përgjegjëse të Qeverisë. Shembujt e Modelit të Evropës Veriore mund të gjinden në Suedi – brenda një viti – në Danimarkë dhe në Irlandë. Italia, Franca dhe Suedia janë shembuj të modelit Evropian Jugor e Republika Federative e Gjermanisë dhe Holanda – në kohën e përpilimit të këtij punimi – përfaqësonin Modelin e Pandarë. Në Holandë është duke u shqyrtuar kalimi prej Modelit të Pandarë në atë të Evropës Veriore. Irlanda dhe Danimarka së voni e kanë bërë këtë kalim.

Aspektet për t'u krahasuar

Studimi krahasues i konfiguracionit kushtetues dhe legjislativ të raportit në mes të Këshillave Gjyqësorë apo institucioneve të ngjashme, gjyqësorit dhe autoriteteve përgjegjëse politike do të fokusohet në një numër çështjesh, më konkretisht në:

1. Historikun e sistemit kushtetues (sistemi i qeverisë, pozita e gjyqësisë, historia e marrëdhënieve në mes të gjyqësorit dhe Qeverisë/statusit të pavarësisë së gjyqësorit);
2. Formën kushtetuese dhe legjislativë të marrëdhënies në mes të gjyqësorit, zyrtarëve politikisht përgjegjës dhe Këshillit Gjyqësor (nese ekziston ndonje institucion i tillë);
3. Kompetencat e Këshillit Gjyqësor në fushën e *politikave* për këto çështje:

marrëdhëniet me jashtë

shërbimet publike

bashkëpunimi gjyqësor

politikat e personelit

politikat e emërimit

politikat hulumtuese

këshillimi i Ministrisë së Drejtësisë

monitorimi cilësor

4. Kompetencat e Këshillit Gjyqësor në fushën e *menaxhimit* për këto çështje:

akomodimi dhe siguria

automatizimi

organizimi administrativ

informimi publik

5. Kompetencat e Këshillit Gjyqësor në fushën e *buxhetit dhe procedurave buxhetore për këto çështje:*

politikat buxhetuese

ndarja e resurseve
politikat e shpenzimit

Të dhënat për secilin nga këto vende do të analizohen dhe krahasohen sipas kësaj skeme (aty ku është relevante).

Në vendet ku është e mundur, analiza do të merret parasysh përvoja nga funksionimi i vërtetë i Këshillave Gjyqësorë.

Kapitulli 2. Modelet e Këshillave Gjyqësorë në Bashkimin Evropian

2.1. Modelet e Evropës Veriore dhe Jugore të Këshillave Gjyqësorë

Veçmë e kemi theksuar se disa shtete të Bashkimit Evropian – në mënyrë që ta ruajnë pavarësinë e gjyqësorit apo për arsye të menaxhimit më efikas dhe administrimit të organizatave gjyqësore - kanë themeluar organizata të pavarura të ndërmjetme dhe të pozicionuara në mes të gjyqësisë dhe institucioneve politikisht përgjegjëse në Qeveri apo Parlament. Përbrenda këtyre Këshillave ekzistues në Evropë, mund të bëhet një dallim në mes të Modelit të Evropës Jugore, në të cilin organi i ka rrënjët në kushtetutë dhe vetëm kryen funksionet primare në ruajtjen e pavarësisë gjyqësore – si dhënia e këshillave lidhur me emërimin e gjyqtareve apo ushtrimin e kompetencave disiplinore për gjyqtaret – dhe Modelit të Evropës Veriore, ku Këshillat përpos funksioneve primare si këshillim mbi emërimet dhe procedurat gjyqësore disiplinore, kanë kompetenca me të gjera si në fushën e administratës (mbikëqyrjen e zyrave gjyqësore të regjistrimit, ngarkesën dhe grumbullimin e lëndëve, rrjedhën e çmimeve, promovimin e unifikimit juridik, kujdesin cilësor etj.) dhe në menaxhimin e gjykatave (për shembull, banimin, automatizimin, rekrutimin, trajnimin etj.) dhe luajnë rol të rëndësishëm në buxhetimin e gjykatave (përfshirja në përcaktimin e buxhetit, distribuimin dhe alokimin, mbikëqyrjen dhe kontrollin e shpenzimeve, etj.).

2.2. Vendet me Këshill Gjyqësor sipas Modelit të Evropës Jugore

Këshillat Gjyqësorë sipas Modelit të Evropës Jugore mund të gjinden në Francë, Itali, Spanjë dhe Portugali.

Në *Francë* Këshilli i Lartë për Gjyqësi (*Conseil supérieur de la magistrature: CSM*) ka ekzistuar që nga viti 1946. Kryetari i Republikës e kryeson këtë Këshill. Për më tepër, *Conseil* përbëhet nga Ministri i Drejtësisë (Nënkryesues), 12 anëtarë të cilët janë të emëruar në mandate katër vjeçare dhe janë nga radhët e vet organizatave gjyqësore dhe nga Zyra e Prokurorit Publik. Pos kësaj, një anëtar i CSM-së zgjedhet nga *Conseil d'Etat* (Këshilli i Shtetit), një emërohet nga Kryetari i Republikës dhe një nga Kryetari i *Assemblée nationale* (Parlamentit të Francës). CSM ka kompetenca në fushën e emërimit të gjyqtarëve – gjyqtarët emërohen në bazë të rekomandimit të *Conseil-it* nga Kreu i Shtetit, procedurave disiplinore gjyqësore dhe në gradimin e gjyqtarëve.

Italia poashtu e ka Këshillin e Lartë për Gjyqësi (*Consiglio Superiore della Magistratura*). Ky Këshill është i ngjashëm me *Conseil Supérieur de la Magistrature* të Francës dhe gjithashtu kryesohet nga Kreu i Shtetit. Përbëhet prej Kryesuesit të Parë të

Gjykatës Supreme të Apelit, Prokurorit të Përgjithshëm, 20 anëtarëve të emëruar nga radhët e organizatës gjyqësore dhe 10 juristëve të kualifikuar të zgjedhur nga Parlamenti. Kompetencat e Këshillit përfshijnë emërimin, transferimin dhe gradimin e gjyqtarëve, emërimin e personave të tjerë që shërbejnë nëpër gjykatat e zakonshme, dhe procedurën disiplinore gjyqësore për gjyqtarët.

Në Spanjë ekziston Këshilli i Përgjithshëm Gjyqësor (*El Consejo General del Poder Judicial*), i cili përbëhet prej kryetarit të 'Tribunal Supremo' (Kryesuesi i Gjykatës Supreme) dhe prej 20 anëtarëve të emëruar në bazë të rekomandimit të Parlamentit për periudhë pesë vjeçare nga ana e Kryetarit të Shtetit. Dymbëdhjetë prej tyre vijnë nga radhët e gjyqësisë dhe tetë nga radhët e avokatëve dhe juristëve tjerë. Kompetencat e *Consejo-s* kanë të bëjnë me emërimet, gradimet dhe mbikëqyrje përmes procedurave inspektuese dhe disiplinore.

Shembulli i fundit i Këshillit të Lartë për Gjyqësi sipas Modelit Evropiano-jugor mund të gjendet në Portugali. Atje, kryetari i Gjykatës Supreme njëherësh është edhe kryesuesi i *Conselho Superior da Magistratura*. Për më tepër, Këshilli përbëhet prej 16 anëtarëve të rregullt, dy prej të cilëve emërohen nga Kreu i Shtetit, shtatë nga Parlamenti dhe shtatë janë juriste. Shërbimi i Prokurorisë Publike nuk është pjesë e Këshillit Gjyqësor të Portugalisë dhe të Spanjës. Kompetencat e Këshillit përfshijnë emërimet, transferimet dhe gradimet të gjyqtarëve.

2.3. Vendet me Këshill Gjyqësor sipas Modelit të Evropës Veriore

Aktualisht, Suedia, Irlanda dhe Danimarka janë shembuj të vendeve, të cilat e kanë miratuar Këshillin Gjyqësor sipas Modelit të Evropës Veriore.

Suedia ishte vendi i parë që e themeloi Këshillin Gjyqësor sipas Modelit të Evropës Veriore sepse *Dolmstolsverket* i Suedisë ekziston që nga viti 1975. Këshilli Gjyqësor i Suedisë u themelua si organ i pavarur administrativ nën udhëheqjen e drejtorit të përgjithshëm. Bordi ekzekutiv i Këshillit është nën kryesimin e drejtorit të përgjithshëm. Këshilli përbëhet prej katër gjyqtarëve (dy kryetar të gjykatave së Qarkut dhe dy Kryetar të gjykatave të Apelit), dy deputetë të Parlamentit, një avokat dhe dy përfaqësues sindikatah. Kompetencat e Këshillit Gjyqësor të Suedisë përfshijnë detyra administrative, sa i përket përgatitjes së buxhetit dhe shpërndarjes së buxhetit kombëtar për gjyqësinë nëpër gjykata si dhe kompetenca menaxheriale, si përkrahja gjykatave, në mes tjerash, edhe në fushën e menaxhimit të personelit dhe trajnimit, banimit, automatizimit dhe kompjuterizimit (sistemeve të administratës së biznesit, bazat e të dhënave për praktikën ligjore dhe të tilla), organizimit administrativ dhe poashtu mban përgjegjësi për informata llogarish për shpenzimin e fondeve. Për më tepër,

Këshilli faktikisht luan rol ndihmës në rekrutimin dhe emërimin¹ e gjyqtarëve.

Para një kohe të shkurtër konkretisht me 16 prill 1998² Irlanda gjithashtu e miratoi Këshillin Gjyqësor (Shërbim Gjyqësor), i cili aktualisht është i përkohshëm.³ Këshilli është nën kryesimin e Kryeshefit Ekzekutiv (të emëruar më 1 janar 1999) dhe më tej

përbëhet prej nëntë gjyqtarëve nga gjykatat e ndryshme të Irlandës, Prokurorit të Përgjithshëm, dy avokatëve, anëtarëve nga niveli administrativ dhe stafit ligjor të gjyqësisë (zyra e nëpunësve, sekretaria etj.), prokurorit publik/prokurorit të qarkut, një anëtar që përfaqëson interesat e klientëve të gjykatave, një anëtar të caktuar nga sindikatat e bashkuara dhe një ekspert ligjor. Këshilli ka disa detyra dhe kompetenca në fushën e administrimit dhe menaxhimit të gjykatave, duke përfshirë ndarjen e buxhetit, inspektimin dhe justifikimin e shpenzimeve të fondeve buxhetore të gjykatave, asistencën e përgjithshme administrative për gjykata, mbështetjen e departamenteve për gjyqtar (duke përfshirë edhe stafin përcjellës), marrëdhëniet e jashtme (*inter alia* informimin publik), përgjegjësi për banim, përkujdesje të hapësirave për ndërgjyqësore, programe trajnuese, sigurim informatash dhe përgjegjësi lidhur me të dhënat për procesin e punës së gjykatave, ofrim të raporteve vjetore dhe planeve të politikave strategjike dhe – në përgjithësi – këshillim për Ministrin e Drejtësisë në çështjet e procedurave gjyqësore. Më 26 qershor 1998, Danimarka miratoi Aktin mbi themelimin e Këshillit Gjyqësor (*Lov om Domstolsstyrelsen*), me të cilin u themelua Këshilli Gjyqësor i pavarur i frymëzuar nga shembulli i Suedisë. Këshilli Gjyqësor i Danimarkës filloi punën më 1 korrik 1999. Këshilli kryesohet nga drejtori dhe Bordi prej pesë anëtarëve të pavarur të komitetit nga gjykatat e ndryshme (Gjykata Supreme, Gjykata e Apelit dhe gjykatat e qarqeve), dy anëtarë të komitetit janë nga radhët e stafit gjyqësor të gjyqtar dhe dy nga departamentet përcjellëse. Për më tepër, një avokat dhe dy anëtarë të komitetit me përvojë menaxheriale kanë nga një ulëse në Këshill. Drejtori dhe Bordi Ekzekutiv nuk posedojnë ndonjë pushtet që do të mund ta ushtronin në mënyrë të pavarur nga Bordi i Përgjithshëm i Këshillit. Këshilli, përpos detyrave mbështetëse për Këshillin për Emërime Gjyqësore (i cili është organ i veçantë), ka edhe kompetenca në fushën e buxhetit mes tjerash në prezantimin e propozimeve për buxhet Ministrisë së Drejtësisë dhe të drejtës, po të jetë nevoja edhe t'i drejtohet drejtpërdrejtë Parlamentit nëse konsideron se mjetet e ndara janë të pamjaftueshme. Për më tepër, Këshilli ka të drejtë të përpilojë plane politikash strategjike për procedura gjyqësore, të drejtën për ndarjen e mjeteve buxhetore për gjykata, të inspektojë shpenzimet, përgjegjësinë për përpilimin e raporteve vjetore dhe deklaratave vjetore të llogarive, dhe kompetencë të përgjithshme në fushën e menaxhimit të gjykatave (nga lokacionet deri te programet trajnuese). Pas kësaj, Këshilli do të luajë rol mbështetës në ofrimin e informatave dhe në automatizim.

2.4. Raste studimi për shembujt e modeleve të ndryshme: përvojat

Sic u theksua në kapitullin e parë, ky studim nuk i trajton të gjitha vendet e BE-së që kanë themeluar Këshillin Gjyqësor. Studimi hollësishëm i rasteve është bërë vetëm për përvojat në Suedi, Francë dhe Itali. Danimarka dhe Irlanda, poashtu janë shqyrtuar në hollësi, por, pasi që Këshillat Gjyqësorë janë themeluar më vonë në këto vende, një vizitë studimi në kërkim të përvojave nuk do të ofronte informata shtesë. Studime të literaturës së Këshillave Gjyqësorë në Danimarkë dhe Irlandë janë iniciuar.

Kapitulli 3. Suedia (*Domstolsverket*)

3.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Suedi

Pavarësia e gjyqësisë së Suedisë rregullohet në kapitullin e 11-të të Kushtetutës së Suedisë (*Regeringsform 1975*). Pavarësia e gjyqtarëve garantohet – indirekt – në nivelin individual të gjyqtarëve, shikuar nga vështrimi i pozicionit ligjor⁴, dhe, funksionalisht, në nivelin e ‘funksionit gjyqësor’ (organizimi dhe administrimi i pavarur i drejtësisë⁵). Gjyqtarët në Suedi janë të pavarur në aspektin se fitojnë emërim të përhershëm nga Qeveria dhe mund të shkarkohen vetëm në rastet e parapara me Kushtetutë.⁶ Emërimi si gjyqtar është në mospërputhshmëri me anëtarësim në Parlament.⁷ Neni 2 i kapitullit të 11-të të Kushtetutës ndalon organet qeveritare dhe Parlamentin që të vendosin se si duhet ta interpretojë gjykata ligjin apo si duhet ta administrojë drejtësinë në raste individuale. Për më tepër, neni 11:3 i Kushtetutës së Suedisë përcakton zgjidhjen e kontesteve në mes të qytetarëve ekskluzivisht nga ana e gjykatave. Një garanci tjetër, poashtu indirekte, mund të vërehet në mënyrën se si i përcakton Kushtetuta strukturat themelore të organizimit gjyqësor dhe si i rezervon detajet e organizimit gjyqësor dhe të ligjit procedural për legjislatorin.

Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Suedi duket të ketë, në shikim të parë, afërsi me pozitën e pavarur të gjyqësisë në Kushtetutën e Holandës. Por, në shikim më të kujdesshëm, vërehet se pozita e gjyqësisë në Suedi është mjaft e ndryshme nga ajo në Holandë në një numër çështjesh. Kjo është kryesisht për shkak të traditës mjaft të veçantë kushtetuese dhe administrative të Suedisë, që karakterizohet me një shkallë substanciale të decentralizimit territorial, por poashtu – dhe në masë shumë më të madhe se në shembullin e Holandës – me decentralizim funksional. Në veçanti, delegimi i shpeshtë dhe mjaft i gjerë i kompetencave administrative tek organet e pavarura administrative (*ämbetsverk*) në nivelin e Qeverisë qendrore janë karakteristikë e sistemit të Suedisë.⁸

Si edhe Këshillat Gjyqësorë, autoritetet lokale dhe – natyrisht – organet e veçanta administrative punojnë të pavarura nga Qeveria qendrore. Në sistemin suedez, ekzekutivi dhe gjyqësori kanë aq shumë gjëra të përbashkëta mes veti sa që shumë shpesh është vështirë të bëhet dallimi në mes të funksionit ekzekutiv dhe gjyqësor.⁹ Kjo pasqyrohet në mënyra të ndryshme në Kushtetutën e Suedisë : për shembull, gjyqësori dhe ekzekutivi (me përjashtim të Qeverisë qendrore) trajtohen kolektivisht në kapitullin 11, dhe në shumë aspekte, pavarësia e organeve administrative të decentralizuara trajtohet në mënyrë të njëjtë me atë të gjyqtarëve.¹⁰

Organizimi themelor i gjyqësisë në Suedi

Në Suedi, administrimi i drejtësisë në çështje civile dhe penale i besohet gjykatave të rregullta; administrimi i drejtësisë në çështje administrative i besohet gjykatave të veçanta administrative. Edhe gjykatat e rregullta e edhe ato administrative i kanë dy

instanca, d.m.th. që të dyja e kanë mundësinë e apelit të gjykatat dhe si pasojë edhe të apelojnë pranë Gjykatës Supreme (në këtë të fundit, duke qenë apel ndaj Gjykatës administrative të apelit dhe si rezultat, apel në Gjykatën Supreme për çështje administrative). Çështjet civile apo penale shqyrtohen në instancën e parë nga ana e Gjykatave të qarkut (*Tingsrätten*). Suedia ka 96 gjykata të qarkut, që dallojnë në madhësi duke u nisur prej gjykatave të vogla të qarkut me vetëm një apo dy gjyqtar deri te gjykatat e mëdha me dhjetëra gjyqtar dhe me qindra të punësuar (për shembull Stokholmi). Apeli ndaj vendimit të Gjykatës së qarkut trajtohet nga gjashtë gjykata të Apelit (*Hovrätter*). Pas vendimit nga ana e njërës prej gjykatave të apelit, rasti mund t'i drejtohet Gjyqtar Supreme (*Högsta domstolen*). Sidoqoftë, Suedia ka një sistem anashkalimi sipas së cilit Gjykata Supreme i shqyrton vetëm rastet që ajo konsideron se janë të rëndësishme për zhvillimin e praktikës.

Sistemi administrativ, i cili e ka pasur organizimin e vet të gjykatave që nga viti 1979 e ka strukturën e njëjtë për rastet administrative. Në instancën e parë, çështjet trajtohen nga gjykatat administrative të qarkut (një nga 23 *Länsrätter*), apelet shqyrtohen nga gjykatat administrative të apelit (4 *Kammarrätter*), dhe gjykata e instancës më të lartë është (*Regeringsrätten*), e cila edhe vendosë se cilat raste do t'i shqyrtojë.

3.2. Përgjegjësia ministrore dhe kontrolli publik në Suedi

Për shkak të strukturës së ndryshme të sistemit të Suedisë, i cili është themeluar sipas traditës jorevolucionare, mënyra se si është formësuar kontrolli publik mbi administratën, poashtu dallon rrënjësisht nga, mes tjerash, sistemi holandez dhe ai çek. Kjo ka pasoja të rëndësishme për pozitën kushtetuese të gjyqësisë suedeze.

Aty ku, për shembull, sistemi kushtetues holandez përdor konceptin politik të përgjegjësisë ministrore si pikë qendrore e kontrollit publik mbi administratë dhe, si pasojë e kësaj, mbi elementet e sistemit gjyqësor, një gjë e tillë është shumë më pak e dukshme në Suedi. Suedia gjithashtu përdor konceptin e përgjegjësisë politike ministrore, e edhe këto kjo është zhvilluar në një përgjegjësi të përgjithshme ministrore në kontekstin se Ministrat mund të mbahen përgjegjës për gjëra varësisht nga kompetencat e ndara. Sidoqoftë, fushëveprimi i përgjegjësisë ministrore në Suedi është plotësisht i ndryshëm nga ai, për shembull, në Holandë. Kësisoj, përgjegjësia kolektive e Qeverisë është rregull kurse përgjegjësia individuale është përjashtim. Arsyeja për këtë është e thjeshtë: në Suedi, Ministrat nuk mund t'i ushtrojnë detyrat në mënyrë të pavarur, porse mund të veprojnë e të mbahen përgjegjës vetëm kolektivisht si Qeveri. Për më tepër, ekziston tradita që Ministrat të mos jenë përgjegjës për aktivitetet e organeve të pavarura administrative (tutje të quajtura OPA-të), nëse aktivitetet e tilla i kalojnë të drejtat e tyre për intervenim. Nëse ka ndonjë problem me organet e pavarura administrative, përgjegjësia e Ministrit kufizohet tek informacionet lidhur me OPA-në, tek emërimi apo shkarkimi i administratës apo një drejtori të OPA-së, dhe në financim apo përgjegjësi financiare nga OPA. Në Suedi, kontrolli publik mbi punën e OPA-ve në masë të madhe nuk arrihet përmes instrumenteve të përgjegjësisë ministrore. Pikësëpari, bëhet inspektimi nga gjykatat, të cilat mund të ushtrojnë mbikëqyrje ndaj OPA-ve duke ofruar

mbrojtje ligjore për t'u siguruar se aktivitetet e tyre mbeten nën kufijtë e ligjit. Për më tepër, sipas Kushtetutës së Suedisë, OPA-të janë të detyruara t'i respektojnë udhëzimet e përgjithshme dhe direktivat për politikën të cilat i shpallë Parlamenti së bashku me buxhetin bazuar në propozimin e Qeverisë.¹¹ Mosrespektimi i këtyre udhëzimeve të përgjithshme të lëshuara së bashku me buxhetin mund të kenë pasoja të ndryshme financiare. Pos kësaj, mbikëqyrja e punës së OPA-ve mund të ushtrohet përmes mënyrave të përbërjes dhe emërimit të bordeve ekzekutive të OPA-ve. Anëtarët e Parlamentit dhe sindikatave si dhe përfaqësuesit e grupeve të interesit shpeshherë janë në bordet e OPA-së të caktuar nga Qeveria dhe të udhëhequra nga drejtorët e përgjithshëm. Një mënyrë tjetër e mbikëqyrjes është përmes rregulloreve lidhur me qasjen publike në vendimet e Qeverisë. Në Suedi, këto rregullore kanë kompetenca mjaft të gjera, sidomos krahasuar me Holandën, dhe mundësojnë që publiku – si dhe mediat – të monitorojnë në hollësi punën e OPA-ve.

Një instrument tjetër për mbikëqyrjen e aktiviteteve të OPA-ve qëndron tek ekzistimi i Ombudspersonave Parlamentarë, të cilët mbikëqyrin trajtimin dinjitoz të qytetarëve nga ana e Qeverisë. Forma e fundit e kontrollit publik qëndron tek instrumenti i 'auditimit'. Në Suedi pothuajse të gjitha OPA-t i nënshtrohen raportimit vjetor dhe/ose obligimit për raport të llogaridhënies. Ligji gjithashtu parasheh që këto raporte të auditohen ose nga Zyra vendore e Auditorit Gjeneral ose nga komitete apo auditorë specialë të caktuar nga Parlamenti. Raporti si dhe raporti i auditorit janë në dispozicion të inspektimit nga publiku.

Në këtë mjedis, nuk është çudi që Suedia ka zgjedhur që menaxhimin dhe një pjesë të madhe të përgjegjësisë të financimit t'ia caktojë organit të pavarur administrativ, *Domstolsverket-ut*, domethënë. Këshilli Gjyqësor të Suedisë. Këshilli funksionon si ndërmjetësues midis Qeverisë dhe gjykatave të Suedisë dhe ka detyra politike dhe menaxheriale të rëndësishme. Në sistemin suedez, është e pazakonshme që të thirret Qeveria për të dhënë llogari lidhur me kryerjen e detyrave që janë përgjegjësi e Këshillit Gjyqësor. Është mu Këshilli Gjyqësor ai që thirret të jep llogari. Mbikëqyrja të cilën Parlamenti – së bashku me Qeverinë – e ushtrojnë ndaj mënyrës së menaxhimit të gjyqësisë është në formën e udhëzimeve të përgjithshme që e shoqërojnë buxhetin. Në përgjithësi, këto udhëzime kanë të bëjnë me mënyrën se si duhet të arrihen synimet e buxhetit si për shembull cilat politika duhet të përcillen në fushën e zvogëlimit të ngarkesës me lëndë dhe shifrat e synuara.

3.3. Këshilli Gjyqësor i Suedisë (*Domstolsverket*): përbërja dhe kompetencat

Një organ special e i pavarur (*Domstolsverket*) për buxhetimin dhe mbështetjen administrative dhe të politikave të gjyqësisë ka ekzistuar që nga viti 1975. Ai është përgjegjës, mes tjerash, për ndarjen e buxhetit kombëtar për gjyqësi nëpër gjykata dhe ka kompetenca në fushën e menaxhimit dhe mbështetjes gjyqësore. Kjo administratë e *Domstolsverket-it* përbëhet nga gjashtë gjyqtarë, dy deputetë të Parlamentit, dy përfaqësues të sindikatave dhe drejtori gjeneral.¹² Çdo vit, administrata e *Domstolsverket-it* vendos mbi ndarjen e buxhetit të aprovuar nga legjislatori sipas ligjit mbi buxhetin. Për

më tepër, administrata është kryesisht përgjegjëse për miratimin e deklaratave vjetore të llogarive që *Domstolsverket-i* duhet ta bëjë gati për inspektim të Qeverisë ku jepet llogari për shpenzime të të hollave dhe këshillohet mbi çështjet e paraqitura në administratë nga drejtori gjeneral. Drejtori gjeneral është përgjegjës për vendimmarrjen mbi të gjitha çështjet e caktuara për *Domstolsverket-in*.

Kësisoj, drejtori gjeneral, i mbështetur nga drejtorët e divizioneve, është përgjegjës për marrjen e vendimeve buxhetore në raste konkrete dhe për zbatimin e politikave trajnuese dhe mbështetëse për gjykatat. Mbështetja të cilën e ofron *Domstolsverket-i* për gjykata të ndryshme është jashtëzakonisht e gjerë. Për shembull, *Domstolsverket-i* ofron shërbime të ndryshme financiare¹³ për gjykata, si mbështetje auditimi me llogaritë financiare që gjykatat duhet t'i përgatisin në mënyrë periodike,¹⁴ por edhe mbështetje për regjistrin e rrogave në gjykata, sistemin e llogarive të shpenzimit, mbështetje automatizimi dhe ofrim dhe pajisje me sisteme për regjistra të të dhënave qendrore (si dhe baza të dhënash ligjore) dhe për administratën e biznesit. *Domstolsverket-i* poashtu ndihmon në rekrutimin, menaxhimin e stafit dhe në dokumentet e tij.¹⁵ Gjatë pesë viteve të fundit, *Domstolsverket-i* është bërë më aktiv në fushën e trajnimeve. Përpos kurseve ligjore dhe programeve të trajnimit, tani janë duke u përgatitur edhe kurse për shkathtësi. Për shembull kursi për menaxhment u mbajt për herë të parë më 1998 për gjyqtarët ekzekutivë të gjykatave të qarkut dhe atyre të apelit. Për më tepër, *Domstolsverket*, mes tjerash, përkujdeset edhe për objektet e zyrës, disenjimin, mobilimin e gjykatave¹⁶ dhe ofron hua për gjykatat të cilat ballafaqohen me deficit buxhetor. *Domstolsverket-i* luan kryesisht rol të përgjithshëm dhe teknik për sa ju përket gjykatave. Në fakt, Këshilli ka kompetenca mjaft të kufizuara vis-à-vis gjykatave individuale. Gjykatat, përmes sistemit të menaxhimit të integruar, janë në masë të madhe autonome në menaxhimin e punëve të tyre dhe të çështjeve buxhetore. Sidoqoftë, si pasojë e madhësisë së disa gjykatave, kjo autonomi paraqet barrë të rëndë. Për të qenë e mundur të vlerësohet roli i *Domstolsverket-it*, është e rëndësishme të bëhet shqyrtimi i mënyrës së organizimit të menaxhimit dhe buxhetimit të gjykatave në Suedi.

Menaxhimi gjyqësor dhe mbështetja administrative

Gjykatat e qarkut dhe gjykatat e apelit (por edhe Gjykata Supreme dhe gjykatat tjera përgjegjëse për administrimin e drejtësisë) në Suedi kanë sistem të menaxhimit të integruar, sistem ky sipas së cilit vet gjykatat janë në masën më të madhe përgjegjëse për financat dhe menaxhimin e tyre. Struktura menaxhuese për gjykata rregullohet me anë të udhëzimeve të ndara (administrative) për gjykatat e qarkut, (administrative) për gjykatat e apelit (administrative) dhe për Gjykatën Supreme. Sidoqoftë, organizimi themelor i secilës gjykatë është i themeluar në bazë të një modeli të njëjtë.

Për shumicën e gjykatave, ky model është i ‘asamblesë plenare të kolegjiut’, që do të thotë se takimi gjyqësorë është pika kryesore e organizimit. Ky trup kolegji në fakt ka vetëm një kompetencë, e kjo është zgjedhja vjetore e kryesisë së gjyqtar. Kjo kryesi, ku merr pjesë edhe kryetari i gjykatës, funksionon si bord ekzekutiv dhe kryesisht është përgjegjës për dy çështje, për të vendosur ndarjen themelore interne të mjeteve, për të përcaktuar kriteret për distribuimin e punës dhe për të miratuar raportin vjetor. Çështjet tjera menaxhuese i caktohen kryesuesit/kryetarit të gjykatës, i cili zakonisht vepron si *primus inter pares* në mesin e gjyqtarëve, por sa i përket stafit mbështetës, ai gjithashtu ka të drejtë të lëshimit të udhëzimeve dhe të drejtën e emërimit dhe shkarkimit. Ky sistem i menaxhimit të integruar i cili, sipas gjyqtarit të intervistuar, punon kënaqshëm dhe në veçanti promovon vetë-përgjegjësinë për procesin primar, i cili është miratuar pas themelimit të *Domstolsverket-it*. Suedia ka kaluar këtë sistem rreth vitit 1990.

Ndarja e mjeteve buxhetore për gjyqësinë

Buxhetimi i gjyqësisë në Suedi bëhet në disa nivele. Së pari, bëhet – bazuar në buxhetin e miratuar nga Parlamenti – ndarja e buxhetit të Qeverisë për *Domstolsverket-in*, që, më vonë, një pjesë kalon te gjykatat e ndryshme. Për përcaktimin e buxheteve të planifikuara për gjyqësinë aplikohet cikli buxhetor tre vjeçar. Gjatë vitit të parë, më 1 mars, *Domstolsverket-i* ia paraqet Qeverisë propozimin për buxhet, e që pastaj Qeveria ia dorëzon atë Parlamentit më 20 shtator. Në mes të 1 marsit dhe 20 shtatorit, Qeveria negocion me *Domstolsverket-in* për politikat e vitit të ardhshëm buxhetor: objektivat e politikave dhe shifrat e synuara përcaktohen gjatë kësaj periudhe dhe shndërrohen në udhëzime që Qeveria ja dorëzon *Domstolsverket-it* kur aprovohet buxheti. Propozimi i buxhetit dorëzohet më 20 shtator, pas së cilës datë Qeveria dhe Parlamenti debatojnë mbi buxhet propozimet. Natyrisht, informatat e menaxhmentit nga raportet vjetore të *Domstolsverket-it* për vitin e shkuar buxhetor luajnë rol të rëndësishëm këtu. Më pas, Parlamenti zakonisht e miraton buxhetin në dhjetor. Pas miratimit të buxhetit, *Domstolsverket-i* e zbaton pjesën e vet dhe kësajsoj i përcakton buxhetet për gjykatat individuale. Kjo gjithmonë bëhet më 1 janar. Për llogaritjen e buxheteve, *Domstolsverket-i* përdor procedurë prej katër fazave. Së pari, bëhet distribuimi bazuar në llojin e gjyqtar; pastaj, bëhet distribuimi bazuar në madhësinë e gjykatave; pas kësaj merret parasysh edhe ngarkesa e gjykatave me lëndë¹⁷. Së fundi merren në konsideratë rrethanat specifike në mënyrë që të vlerësohet se a nevojiten plotësime të buxhetit.

Ky sistem plotësues, që favorizon kryesisht gjykatat më të vogla, është bërë aq i detajuar sa që ekziston rreziku që shumë gjykata mund të humbin kontrollin ndaj kriterëve të distribuimit. Gjykatat janë shumë kritike rreth kësaj çështjeje. Aktualisht Zyra e Auditorit të Përgjithshëm të Suedisë është duke e shqyrtuar mundësinë e një sistemi më të thjeshtë dhe më lehtë të menaxhueshëm.

Buxheti, i vënë në dispozicion të *Domstolsverket-it* nga legjislatori në dhjetor, është një shumë e përafërt, që do të thotë se para vendosjes së tij në dispozicion të *Domstolsverket-it*, të hollat ende nuk kanë destinim të përcaktuar. Sistemi i përdorur para

vitit 1989, i cili shfrytëzonte disa lloje të ndryshme të fondeve të përcaktuara, tani është jashtë përdorimit.

Menaxhimi dhe shpenzimi i mjeteve

Përdorimi i fondeve përmes agjencisë së *Domstolsverket-it* veqme është përmendur më sipër. Në nivelin e gjykatave, bordi ekzekutiv, zakonisht i përfaqësuar nga kryetari/kryesuesi (*lagman*) i gjykatës, vendos për ndarjen e buxhetit. Bordi ekzekutiv zakonisht vendos për buxhetin dhe llogarinë vjetore, kryetari/kryesuesi i gjykatës vendos për ndarjen ditore, shpenzimin dhe arsyetimin e kredive përbrenda kornizës buxhetore. Shumica e të hollave shpenzohen në paga. Pasi që Qeveria i emëron gjyqtarët, të cilët pastaj caktohen nëpër gjykata, kryetari/kryesuesi nuk është i lirë ta përdor buxhetin sipas diskrecionit të vet. Sidoqoftë, ndonjëherë ndodh të kërkohet ndihmë shtesë nga ndonjë gjyqtar në trajnim për të mënjeluar ngarkesën e punëve. Ky fleksibilitet në menaxhimin e buxhetit zakonisht është i mundur. Në raste të paparashikuara, gjykatat mund të marrin hua nga *Domstolsverket-in* në shumën prej 3-5% të buxhetit të përgjithshëm.

Shumë gjykata punojnë sipas politikës së ruajtjes së rezervave. Në parim, ato të holla nuk duhet të kthehen. Këto rezerva, të cilat mund të shpenzohen lirshëm, janë në rritje e sipër te shumë gjykata, përderisa edhe ngarkesa me lëndë është duke shënuar rritje gjithashtu.

Domstolsverket-i është duke shqyrtuar me kujdes mundësinë e aplikimit të këtyre rezervave në mënyrë të dobishme. Më 1997 u bë bujë rreth një letre nga *Domstolsverket-i* ku paralajmërohej se *Domstolsverket-i* do të merrte gjysmën e rezervave nëse gjykatat nuk mund t'i shfrytëzonin ato në mënyrë adekuate.

Përgjegjësia financiare

Përgjegjësia financiare e gjykatave kryesisht ndikohet nga agjencia e *Domstolsverket-it*, e cila i jep llogaritë zyrtare. Kjo bëhet në mënyrë gjysmë të automatizuar. Gjykatat mbajnë llogari të shpenzimeve të tyre duke e përdorur një sistem të menaxhuar nga *Domstolsverket-i (Agresso)*. Ky sistem i administron dëftesat dhe shpenzimet dhe çdo tre muaj shtyp rezultatet e këtyre.

Përpos raportit të llogarive, gjykatat poashtu duhet t'i prezantojnë *Domstolsverket-it* informata rreth numrit të lëndëve të tyre dhe ritmin e zgjidhjes së tyre. Kjo në të kaluarën bëhej shumë rrallë. Një herë në vit, një përmbledhje për çështjet e pranuar dhe atyre të proceduara i dorëzohej *Domstolsverket-it*. Aktualisht, *Agresso* gjithashtu e mundëson përfshirjen dhe gjenerimin e informatave për menaxhment. Si rezultat i shkallës më të lartë të detajeve të informatave dhe raportimit të kërkuar nga Qeveria, *Agresso* përfshinë më shumë informata se sa vetëm të dhënat e llogarive në regjistra.

Aspekti i jashtëzakonshëm i sistemit llogaridhënës në Suedi është se nuk ka pothuajse fare sanksione. Në fakt, nuk ka fare sanksione për tejkalimin apo keqpërdorimin e buxhetit: procedurat penale janë të aplikueshme vetëm në rast të mashtrimit. Për më tepër, 'fijet e arta' të buxhetit kryejnë punën e tyre dhe theks më i madh është në konsultime. Sidoqoftë, disiplina buxhetore është e fortë. Tejshpenzimi i përkohshëm i buxhetit vjetor të miratuar nga *Domstolsverket-i*-nuk ofron ndonjë bazë për kompensim: buxheti duhet të jetë adekuat dhe kompensimi i dallimit nuk ndodh shpesh. Sipas

gjykatave, sistemi buxhetor, në fakt, e rrit përgjegjësinë dhe fleksibilitetin e vet menaxhimit.

Mbikëqyrja e menaxhimit

Sistemi i mbikëqyrjes së menaxhmentit të gjykatave individuale pothuajse nuk ekziston në aspektin ligjor. Konsultimi dhe zhvillimi i përgjegjësisë dhe mbështetjes së duhur janë instrumentet udhëheqëse të *Domstolsverket-it* sa ju përket gjykatave. Nëse gjërat dalin jashtë kontrollit, *Domstolsverket-i* mund të tërheq kompetencat buxhetore prej gjykatave individuale. Në fakt, një tërheqje e tillë rezulton në mbikëqyrjen e gjykatave. Edhe pse *Domstolsverket-i* është kërcënuar se do ta bëjë këtë disa herë, një gjë e tillë asnjëherë nuk ka ndodhur.

Efekti disiplinor që rezulton nga raportet dhe statistikat e gjykatave vlen të përmendet. Gjykatat e Suedisë – siç u vërejt gjatë vizitës – nuk kanë dëshirë të veprojnë më dobët se gjykatat tjera. Krahasimi në mes të gjykatave me statistika të mira dhe atyre me statistika të dobëta në raportin vjetor apo gjatë mbledhjeve ka efekt të fuqishëm, sipas *Domstolsverket-it*.

3.4. Konkluzionet Preliminare, Suedi

Suedezët – kjo ishte përshtypja gjatë vizitës së punës më 1997¹⁸ – janë të kënaqur me punën e *Domstolsverket-it*, metodën e buxhetimit dhe sistemin e menaxhimit të integruar në nivelin e gjykatave. Promovimi i vetë-përgjegjësisë së gjykatave dhe fleksibiliteti i sistemit u përmendën si përparësi të rëndësishme të sistemit. Kënaqësia me punën e *Domstolsverket-it* kryesisht ka të bëjë me mënyrën se si e interpreton Këshilli detyrën e vet. Si organ i pavarur administrativ, i cili është mirë i informuar për gjykata, Këshilli është i suksesshëm – sipas përfaqësuesve nga nivelet e ndryshme të sistemit suedez të gjykatave – në zgjidhjen e shumë problemeve me të cilat duhet të ballafaqohen gjykatat. Edhe në fushën e ndarjes së buxhetit, ka përparësi (krahasuar me alternativat e ratifikimit direkt dhe buxhetimit nga ana e Ministrisë së Drejtësisë që më parë kanë ekzistuar në Suedi), edhe pse një numër i përfaqësuesve të intervistuar të gjykatave konsiderojnë se kriteri i ndarjes dhe baza e distribuimit të buxhetit – të përdorur nga *Domstolsverket-i* – është i paqartë. Sistemi i bonuseve të barabartë, të cilët gjykatat mund t'i marrin në rrethana të jashtëzakonshme, është mjaft i kritikuar nga gjykatat, sidomos nga ato të cilat pothuajse asnjëherë nuk kanë rrethana të jashtëzakonshme.¹⁹ Për më tepër, disa administratorë të gjykatave duket se janë të mendimit se *Domstolsverket-i* është duke shkuar pas një politike të kujdesshme: *Domstolsverket-i* nuk është lehtë i prirë që të merr masa apo të veprojë kundër gjykatave që nuk punojnë mirë.

Ekziston një respekt i thellë për autonominë e gjykatave. ‘Menaxhimi përmes dialogut’ është më i rëndësishmi për *Domstolsverket-in*.

Kënaqësia e suedezëve me *Domstolsverket-in* doli në pah gjatë një çështjeje të mëhershme. Plani i vitit 1993 i Qeverisë Liberalo-Konzervative për shfuqizimin e

Domstolsverket-it hasi në kundërshtim të fuqishëm nga gjyqtarët në Suedi, të cilit mendonin se në këtë mënyrë do të shkelej rëndë pavarësia e tyre. Plani për shfuqizim u tërhoq për shkak të rezistencës së gjerë kundër tij.

3.5. Pasqyrë krahasuese e detyrave dhe kompetencave të *Domstolsverket-it* të Suedisë

I. Kompetencat vendimmarrëse:

punë të jashtme
ofrim të shërbimeve publike financiare
ashkëpunimi gjyqësor
menaxhimi i personelit
politikat seleksionuese
politikat kërkimore
këshillimi i Ministrisë së Drejtësisë
politikat mbi cilësinë

II. Kompetencat menaxheriale:

akomodimi & siguria
automatizimi
organizimi administrativ
ofrimi i informatave administrative

III. Procedurat buxhetore

politikat buxhetore
mënyrat e distribuimit
llogaridhënia për shpenzime

IV. Kompetencat tjera

kompetenca korrektuese/disiplinore
(e drejta e të propozuarit të kandidatëve për) emërim gjyqësor
avancim dhe emërim të gjyqtarëve në poste

Kapitulli 4. Irlanda (Shërbimi Gjyqësor)

4.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Irlandë

Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Irlandë ndikohet në masë të madhe nga mënyra britanike e rregullimit të procedurës gjyqësore dhe organizimit gjyqësor, organizimi ky

që ka ekzistuar para ekzistimit të Republikës së pavarur të Irlandës dhe Kushtetutës Irlandeze të vitit 1922. Përmes Aktit Gjyqësor për Gjykata të vitit 1924, baza e organizimit gjyqësor britanik, që ka ekzistuar para 1922, u miratua, me dallim që Ministri i Drejtësisë së Irlandës, e jo Kancelari britanik kishte përgjegjësinë më të lartë për menaxhimin e sistemit gjyqësor. Ky organizim gjyqësor nuk bazohej aq shumë në një analizë të hollësishme të situatës së re, por më shumë në një dëshirë për vazhdimësi të procedurës gjyqësore.

Sipas grupit të Denhamit, komiteti ka ofruar këshilla për rishikimin favor të organizimit gjyqësor në Irlandë që nga 1995, kjo ka rezultuar në të meta të sistemit – të veçanti të menaxhmentit – të organizimit gjyqësor.²⁰ Sipas grupit të Denhamit, kjo që nga fillimi konkretisht në vitin 1922 është menduar gabimisht. Që nga mesi i viteve të 1970-ta, kjo e metë ka shkaktuar probleme të shumta në procedurën gjyqësore, pasi që sistemi – natyrisht me numër të rritur të lëndëve – ishte bërë tejet i shtrenjtë, tejet i ndërlikuar dhe tejet i ngadalshëm.²¹ Gjithashtu, pozita e pavarur e gjyqësisë nuk përfitoi nga struktura e vetme pjesërisht e re e organizimit gjyqësor më 1924. Kur Kryekancelari, si personi përgjegjës kyç për menaxhimin e financimin e gjykatave në sistemin britanik, është edhe vet gjyqtar dhe si i tillë luan rol në përgatitjet e politikave të Qeverisë dhe në procesin legjislativ, Ministri i Drejtësisë nuk është i përfshirë si gjyqtar, por politikisht dhe në përputhje me administrimin e Qeverisë dhe legjislacionin. Për grupin e Denhamit, kjo nuk paraqet vetëm humbje të pozitës së pavarur të gjyqësisë, por edhe i zvogëlon mundësitë për më tepër përgjegjësi individuale të gjyqësisë lidhur me menaxhimin e vet, duke i mundësuar kështu të punojë në mënyrë më efektive dhe me shpenzime më të vogla.

Shënim

Në Nenin²² 35 (2) të Kushtetutës së Irlandës, pavarësia e gjyqësisë është e garantuar, edhe nga aspekti i pozitës ligjore e edhe nga ai i funksionalitetit, në nivel të gjyqtarve individual. Gjyqtarët në Irlandë emërohen për periudhë të pacaktuar nga Kryetari i Republikës dhe për gjyqtar aplikohet një politikë shkarkimi me garanci strikte – posaçërisht tek ata të Gjykatës Supreme dhe të Gjykatës së Lartë. Pozita ligjore poashtu udhëhiqet nga Neni 35 (5) i Kushtetutës, i cili thotë se paga e një gjyqtari nuk guxon të zvogëlohet gjatë punës së tij në atë post. Neni 35 (2) i Kushtetutës së Irlandës parasheh garanci funksionale të pavarësisë duke përkrahur se gjyqtarit janë të pavarur në kryerjen e funksioneve të tyre ekzekutive dhe se, për më tepër, ata i nënshtrohen vetëm Kushtetutës dhe ligjit. Kushtetuta e Irlandës nuk përmban garanci për punën e pavarur të gjykatave apo të organizatave gjyqësore si tërësi, edhe pse Neni 6 (2) , i Kushtetutës së Irlandës parasheh që kompetencat legjislative, ekzekutive dhe gjyqësore mund të ushtrohen vetëm nga organet e autorizuara për këtë qëllim nga Kushtetuta.

Organizimi gjyqësor në Irlandë

Gjykatat e rregullta në Republikën e Irlandës – d.m.th. gjykatat përgjegjëse për administrimin e drejtësisë civile dhe penale – i kanë dy nivele: niveli i parë përbëhet prej *Gjykatave të Instancës së Parë*, ndërsa niveli i dytë përbëhet prej *Gjykatës së Fundit të Apelit*. Niveli i gjykatave të instancës së parë përbëhet nga *Gjykata e Lartë* dhe *Gjykatat me jurisdiksion lokal apo të kufizuar* (*Gjykata e rrethit* dhe *Gjykata e Qarkut*). Gjykata e Qarkut përbëhet nga kryetari dhe 39 gjyqtarë. Gjykata e Qarkut është kompetente për të shqyrtuar veprat më të lehta penale dhe çështjet civile (deri në £25,000). Gjykatat e Qarkut vendosin pa porotë. Në disa raste Gjykatat e qarkut poashtu janë kompetente të vendosin edhe për çështjet, për të cilat ekziston e drejta për porotë. Kjo është e mundur nëse i padituri apo Kryeprokurori Publik nuk e kundërshtojnë një gjë të tillë. Gjykatat e Qarkut janë të autorizuar edhe të trajtojnë veprat penale për të cilat ekziston gjykimi me porotë. Për këtë, ato kryesisht merren me raste “të rregullta” – që do të thotë vepra penale të lehta të ashtuquajtura ‘shkelje të dënueshme’. Gjykata Lokale përbëhet prej kryetarit dhe 15 gjyqtarëve. Gjykata e Rrethit merret me raste penale nga Gjykata e Qarkut në procedurën e apelit si instancë e fundit.

Gjykata e Qarkut është kompetente – në rastet civile – si gjykatë e instancës së parë për raste të cilat ligji i përcakton si të tilla dhe ka të drejtë t’i shqyrtojë vendimet civile të Gjykatës së Qarkut si Gjykatë Apeli.

Gjykata e Lartë ka kompetencë të përgjithshme për rastet penale dhe civile. Gjykata e Lartë përbëhet prej kryetarit dhe 15 gjyqtarëve të rregullt. Si pjesë e punës së tyre, Kryeprokurori dhe Kryetari i Gjykatës së Rrethit marrin pjesë në Gjykatën e Lartë. Në rastet civile, Gjykata e Lartë është e autorizuar si Gjykatë e Apelit ndaj vendimeve të Gjyqtarëve të Rrethit. Në rastet penale, Gjykata e Lartë zakonisht përmendet si Gjykata Qendrore Penale. Gjykata Qendrore Penale ka mandat që të vendos për çështje ligjore të cilat – në pritje të procedurës – i drejtohen nga ana e Gjyqtarëve të Qarkut. Për më tepër, Gjykata Qendrore Penale mund të trajtojë krime të rënda ku edhe ekziston e drejta për porotë. Për disa raste penale të jashtëzakonshme – shkelje kundër Shtetit – autorizohet Gjykata Penale Speciale. Tre gjyqtarë kanë ulëse në këtë Gjykatë Speciale, dhe nuk ka mundësi të gjykimit me porotë.

Apelet kundër vendimeve gjyqësore të Gjykatës së Qarkut, të Rrethit apo asaj të Lartë dërgohen në Gjykatën Penale të Apelit. Si alternativë e fundit, apeli kundër vendimeve të Gjykatës së Lartë apo të gjykatave tjera të cilat i ka përcaktuar ligji mund të dërgohet edhe në Gjykatën e Kasacionit që është Gjykatë Supreme, në të cilën adresohen ankesat ndaj vendimeve të Gjykatës së Lartë dhe Gjykatave të tjera të parapara me ligj. Kjo Gjykatë cilësohet si autoriteti më i lartë gjyqësor në Irlandë dhe përbëhet prej Kryetarit të Gjykatës së Lartë, Kryeprokurorit dhe së paku katër gjyqtarëve.

Në Irlandë, gjyqësia administrative në masë të madhe është zhvilluar përbrenda sistemit të gjykatave të rregullta penale dhe civile. Nuk ekzistojnë gjykata të posaçme administrative por megjithatë ekziston mundësia e veprimeve të veçanta përbrenda

procedurave ligjore, në të cilat edhe Qeveria është palë, apo ku qytetari kërkon mbrojtje ligjore ndaj veprimeve të Qeverisë. Natyrisht, për konteste me Qeverinë, ekzistojnë *tribunalët* specialë të cilët, në instancën e parë, i shqyrtojnë kundërshtimet ndaj veprimeve të Qeverisë. Këto ekzistojnë për lëndët, në të cilat marrin pjesë Komisionarët e Apelit për Tatimin në të Ardhura, Zyrtarët për Apele në Departamentin e Punëve Sociale, Bordi Planifikues (për raste apeli në fushën e planifikimit mjedisor) etj.²⁴

4.2. Përgjegjësia ministrore dhe kontrolli publik i procedurës gjyqësore në Irlandë
Deri vonë, përgjegjësia për menaxhimin dhe financimin e procedurës ligjore në sistemin e Irlandës i takonte Ministrit të Drejtësisë. Në Irlandë, Ministrat i përgjigjen kolektivisht dhe individualisht Parlamentit të Irlandës (*Dáil Éireann*) për çështjet që kanë të bëjnë me departamentin e tyre.²⁵ Në Irlandë është në fuqi sistemi i përgjegjësive së përgjithshme ministrore, ashtu që Ministri mund të thirret të jep llogari për çështje të cilat, në përgjithësi, bien nën përgjegjësinë e tij politike. Sidoqoftë, Kushtetuta e Irlandës nuk e përmend përgjegjësinë ministrore përpara Senatit të Irlandës (*Seanad Éireann*): në praktikë anëtarët e Qeverisë janë gjithashtu individualisht dhe kolektivisht përgjegjës ndaj Senatit.²⁶

Më 1996, grupi i Denhamit konkludoi se mënyra, në të cilën interpretohet menaxhimi dhe financimi i gjyqësisë shkaktoi një numër problemesh rrënjësore. Grupi i Denhamit konkludoi se sistemi ekzistues i menaxhimit – ku Ministri i Drejtësisë ishte plotësisht përgjegjës për menaxhimin e gjyqësisë – ishte joefektiv dhe joefikas. Sipas grupit, mungonte një strukturë e qartë e menaxhimit dhe e llogaridhënies. Sistemi ekzistues ishte i fragmentuar, sistemi menaxhues dhe financues ishte i pakoordinuar dhe dukej se ofronte fare pak hapësirë për përgjegjësi të gjykatave sa i përket menaxhimit të tyre operacional. Pos kësaj, sipas grupit të Denhamit, nuk kishte pothuajse fare standarde të kualitetit për vlerësimin e arritjeve të gjyqtarëve dhe gjykatave, dhe teknologjia e re informative keqpërdorej; kishte interes shumë të ulët për udhëzimin dhe trajnimin e gjyqtarëve dhe stafit ndihmës, dhe shqetësim të vogël për kushtet e dobëta.

Organizimi gjyqësor nuk kishte kontroll të mjaftueshëm ndaj furnizimit të vet me informata dhe në prodhimin e të dhënave të domosdoshme, për shembull, për të qenë në gjendje të raportohet mbi rrjedhën dhe vëllimin e punës si dhe për rastet e reja. Sipas pikëpamjes së grupit – dhe jo gjëja e fundit në listën e tyre – gjykatat shumë pak kishin konsideratë për klientet (informata, ankesa etj.)²⁷

Mund të thuhet se evidente në këtë analizë të problemit është se pikat në bazë të të cilave janë identifikuar problemet janë në masë të madhe paralele me detyrat dhe kompetencat menaxheriale që i ushtron *Domstolsverket-i* i Suedisë sa ju përket gjykatave suedeze. Sidoqoftë, nuk është befasuese që më 1996 grupi Denham këshilloi themelimin e një Shërbimi Gjyqësor në Irlandë bazuar në modelin e Suedisë. Më 1998 ky Këshill – pas tri konsultimeve dhe studimeve tjera të grupit të Denhamit – u themelua. Një numër i konsiderueshëm i kompetencave menaxheriale dhe financiare që më herët ishin nën kontrollin e Ministrit të Drejtësisë u bartën te Shërbimi Gjyqësor i Irlandës.²⁸ Kjo

nënkuptonte se Ministri më nuk ishte përgjegjës për menaxhimin ditor operacional të gjykatave të Irlandës. Sidoqoftë sa i përket aspekteve kryesore të menaxhimit dhe financimit – në kuptimin e krijimit të kushteve adekuate dhe mënyrave për të mundësuar menaxhim efektiv të gjykatave – Ministri i Drejtësisë mbetet përgjegjës ndaj Parlamentit të Irlandës. Kjo përgjegjësi posaçërisht vlen për buxhetin, arsyetimet buxhetore dhe për pajisjen me informata.

Me qëllim të konkretizimit të kësaj përgjegjësie ministrore, sistemi i ri i Irlandës parasheh garanci raportuese dhe informuese për Ministrin e Drejtësisë nga ana e Shërbimit Gjyqësor.²⁹ Në emër të Shërbimit Gjyqësor, kryesuesi (Shefi i Ekzekutivit) përkujdeset për këto informata. Për më tepër, me kërkesën e komisioneve parlamentare, kryesuesi i Shërbimit Gjyqësor duhet të ofrojë informata lidhur me çështjet menaxheriale të gjykatave edhe pse nuk duhet ta shqyrtojë mënyrën se si administrohet drejtësia nëpër gjykata. Arsyetimi për shpenzimin e fondeve buxhetore bëhet përpara zyrës së Auditorit Gjeneral dhe Parlamentit, në instancën e parë, në një sallë të vet Shërbimit Gjyqësor, edhe pse kjo përgjegjësi domosdoshmërisht ndahet me Ministrin e Drejtësisë, i cili është personi kryesor përgjegjës për politikën buxhetore.³⁰ Se si do të bëhet ndarja e përgjegjësi në praktikë ende mbetet e paqartë pasi që Shërbimi Gjyqësor ekziston për një kohë të shkurtër. Është me të vërtetë e jashtëzakonshme se për grupin e Denhamit, Shërbimi Gjyqësor është politikisht përgjegjës për menaxhimin financiar dhe administrimin e gjykatave.³¹

Se a do të mbahet kjo vijë është e pasigurt sidomos nëse ndodhin incidente politike të ndjeshme që kanë të bëjnë me menaxhimin financiar dhe administrimin e gjykatave. Vija e përgjegjësisë ministrore ndaj Parlamentit ka dinamikë të ndryshme nga ajo shumë më e ngadalshme dhe më indirekte që ka Shërbimi Gjyqësor me Parlamentin.

Me ciklin buxhetor, Qeveria mundet, përmes Ministrit të Drejtësisë, të përcakton objektiva dhe të implementon politika për sa i përket gjyqësisë dhe administrimit të drejtësisë. Në këtë kontekst, planet e Qeverisë për politika si dhe planet strategjike tri vjeçare, të cilat Shërbimi Gjyqësor duhet t'i përgatisë në pajtim me ligjin duhet të lidhen me njëri tjetrin.³² Në ndërkohë, Qeveria apo Ministri kanë përgjegjësinë e formulimit të politikave në çështjen e administrimit të drejtësisë dhe të paraqitjes së këtyre politikave tek administrata e Shërbimit Gjyqësor. Në pajtim me Aktin e Shërbimit Gjyqësor të vitit 1998, ekzekutivi i Këshillit, gjatë kryerjes së detyrave dhe ushtrimit të kompetencave, është i obliguar ta ketë parasysh politikën e Qeverisë apo të njërit/ës prej Ministrave.³³

4.3. Këshilli Gjyqësor i Irlandës (Shërbimi Gjyqësor): përbërja dhe kompetencat
Shërbimi Gjyqësor në Irlandë – aktualisht – përbëhet nga administrata (Bordi), kryesuesi (Shefi i Ekzekutivit)³⁴ dhe personeli gjyqësor. Shërbimi Gjyqësor nuk ka ndarje tjetër në pesë seksione, siç e parasheh ligji, porse ekzistojnë pesë zyra divizionesh.³⁵ Kompetencat e Shërbimit Gjyqësor, për çfarëdo rasti apo qëllimi, mbesin te bordi. Shefi i Ekzekutivit vepron si organ implementues i bordit ku edhe është zyrtarisht anëtar, por ai ka edhe disa kompetenca të pavarura në fushën e raportimit, arsyetimit buxhetor dhe ofrimit të

informatave (sidomos në fushën e arsytimit të jashtëm dhe pajisjes së jashtme me informata). Kësisoj, është Shefi i Ekzekutivit ai që mund të thirret të jep llogari pranë komisionit Parlamentar në mënyrë që të jep përgjigje bindëse rreth shifrave të efikasitetit të organizimit gjyqësor apo politikës së vet Shërbimit Gjyqësor. Për më tepër, Shefi i Ekzekutivit është përgjegjës për menaxhimin ditor të Shërbimit Gjyqësor dhe poashtu përgjegjës për menaxhimin financiar të bordit dhe personelit.

Shërbimi Gjyqësor ka bord të gjerë drejtorësh dhe përbëhet prej nëntë anëtarëve që vijnë nga radhët e ndryshme të gjykatave në Irlandë, Prokurori i Përgjithshëm – zyrtarisht Shefi i Ekzekutivit – dy avokatë, një anëtar nga stafi gjyqësorë ndihmës, një prokuror publik/prokurori të qarkut, një anëtar që përfaqëson interesat e klientelës së gjykatave, një anëtar i caktuar nga sindikatat e bashkuara dhe një ekspert ligjor. Pjesë të rëndësishme në listën e grupit të Denhamit zë propozimi që shumica e bordit duhet të përbëhet prej gjyqtarëve.

Përmes një rregullimi të detajuar për plotësimin e vendeve të punës, ligji parasheh se kjo shumicë gjyqësore poashtu duhet të ruhet në rastin kur anëtarët e bordit nuk janë më në gjendje të funksionojnë si të tillë në ekzekutivin e Këshillit.³⁶ Veç kësaj, në themelimin e bordit, koncepti i përfaqësimit gjyqësor ishte më i rëndësishmi. Propozimet e grupit të Denhamit lidhur me përbërjen e tij janë të përfshira plotësisht në ligj. Kjo gjë është paksa befasuese sepse raportet e Denhamit nuk përmbajnë ndonjë motivim të brendshëm të detajuar rreth fushëveprimit të bordit.

Bordi është përgjegjës për politikën e përgjithshme të Shërbimit Gjyqësor dhe mbikqyrjen e implementimit të kësaj politike nga Shefi i Ekzekutivit.³⁷ Bordi i drejtorëve duhet të sigurojë që Shërbimi Gjyqësor t'i zbatojë detyrat e veta themelore. Këto detyra janë të fushës së administrimit dhe menaxhimit të gjykatave, themelimit apo vënies në dispozicion të hapësirave dhe shërbimeve për gjyqtar (duke ofruar informata, trajnime, etj.), ofrimin e informatave për publikun e përgjithshëm se si funksionon administrimi i drejtësisë në Irlandë, kujdesit dhe menaxhimit të hapësirës së organizatës gjyqësore dhe kujdesin për klientët e gjyqësisë.³⁸ Për të qenë në gjendje t'i plotësojë këto detyra, bordi ka të drejtë të sigurojë pasuri të patundshme, të lidhë kontrata dhe marrëveshje, të aranzhojë trajnimin dhe edukimin e stafit, të bëjë përgatitjet për konsultime me shfrytëzuesit e gjykatave, të rekomandojë shkallët e duhura të taksave të gjykatave dhe Ministrit, t'i propozojë ndarjen e juridiksionit dhe punës nëpër gjykata, dhe në çështje procedurale të ofrojë shërbime trupave tjerë nën kushte të tilla, duke përfshirë pagesën e tarifave, siç e sheh të drejtë, punësimin (me pajtimin e Ministrit) e konsulentëve dhe këshilltarëve lidhur me punën e gjykatave dhe të përcaktojë vendin e gjykatave. Për më tepër, Shërbimi Gjyqësor ka edhe disa përgjegjësi financiare (duke përfshirë llogaritë bankare).³⁹

Përpos këtyre detyrave dhe kompetencave, bordi ka edhe rol në planifikim, buxhet dhe llogaridhënie financiare. Në bazë të kësaj, bordi duhet të dorëzojë raport vjetor ku përfshihen politikat dhe arsytimi financiar. Ky raport vjetor së bashku me llogarinë

vjetore i dorëzohet Parlamentit përmes Ministrit të Drejtësisë.⁴⁰ Çdo tri vite, bordi e ka për detyrë ta përpilojë planin strategjik trevjeçar. Në këtë plan duhet të përcaktohen objektivat qendrore të politikave dhe qasja e politikave ndaj administratës së drejtësisë. Raporti duhet t'i kushtojë kujdes dëshirave të Ministrit të Drejtësisë sa ju përket politikave.⁴¹ Përpos shifrave të synuara në përputhje me qëllimin e grupit të Denhamit, një plan i tillë shfaq edhe pikëpamjet mbi cilësinë e administratës së drejtësisë për vitet e ardhshme.

Gjatë kryerjes së detyrave menaxhuese, Shërbimi Gjyqësor bashkëpunon ngushtë me sekretarët e gjykatave të ndryshme të Irlandës.

Sistemi irlandez i organizimit gjyqësor buron nga uniformiteti organizativ i llojeve të ndryshme të gjykatave. Për shembull, Gjykata e Rrethit në fakt është një lloj i organizatës. Kjo ka shpjerë që Shërbimi Gjyqësor të implementojë një lloj kursi të centralizuar menaxherial mbi administrimin financiar dhe të përgjithshëm të gjykatave. Zyrtarët e Ministrisë së Drejtësisë, të cilët më parë ishin përkujdesur për menaxhimin gjyqësor (Trupin Gjyqësor) përbrenda departamentit kanë shkuar në Shërbimin Gjyqësor, që nga 1999, kompjuterizimi i plotë rregullohet përmes Departamentit (administrata financiare si dhe regjistrimi i padive), dhe kontrolli financiar i gjykatave është drejtpërdrejt në duart e kontabilistëve që punojnë për Shërbimin Gjyqësor, përderisa 'Menaxhimi i Burimeve Njerëzore' përdoret për të gjitha gjykatat përbrenda vet shërbimit, dhe rekrutimi dhe organizimi dhe mirëmbajtja e ndërtesës bëhet ekskluzivisht nga shërbimi. Ministria e Drejtësisë, siç ishte rasti mu para vitit 1998, i paguante rrogat që vlenin për të gjitha seksionet e organizatave gjyqësore. Shërbimet ndihmëse të gjykatave⁴² i mbajnë për vete pjesën kryesore të kompetencave menaxheriale (biznesin gjyqësor)⁴³, siç është numrin i rasteve, kontrollin e taksave të gjykatës, udhëzimin, caktimin e detyrave, mbajtjen e rregullt e listës së arsyeve, kohën e procedimit të monitorimit, vendimet e gjykatës dhe dënimet, etj. Gjatë kryerjes së këtyre përgjegjësiave, këta shërbyes civilë janë nën autoritetin e kryetarit të Gjykatës, të cilës i takojnë. Shërbimi Gjyqësor nuk ka kompetenca në emërimin e gjyqtarëve apo personelit të gjykatave⁴⁴; e as nuk është i përfshirë në juridiksionin disiplinor. Sidoqoftë – përmes mbështetjes së Menaxhmentit të Burimeve Njerëzore të Shërbimit Gjyqësor, kujdes i kushtohet zhvillimit të karrierës së gjyqtarëve dhe personelit të gjykatave.

Shërbimi Gjyqësor i Irlandës ka shumë kompetenca të cilat, si rezultat i mënyrës së centralizuar sipas së cilës ato zbatohen, shume lehtë mund të ndikojnë në punën gjyqësore. Për shembull, nëse mënyra në të cilën regjistrohen çështjet ndryshon në nivelin qendror, sekretarët e gjykatave me siguri do të duhet të punojnë ndryshe, duhet të planifikojnë dhe caktojnë rastet nëpër gjykata në mënyrë të ndryshme etj. Si pasojë, kompetencat menaxheriale dhe ato kyçe gjyqësore shumë shpejt do t'i pengojnë njëra tjetrës. Seksioni 9 i Aktit të Shërbimit Gjyqësor i 1998 kontrollon progresin e praktikave të tilla: detyrat dhe kompetencat e Shërbimit Gjyqësor nuk duhet të pengojnë apo të ndërhyjnë në ushtrimin e pavarur të kompetencave gjyqësore nga ana e gjykatave.

Objektivat e Shërbimit Gjyqësor

Me themelimin e Shërbimit të ri Gjyqësor më 1998, u përcaktuan edhe një numër

objektivash të cilat mund të gjenden edhe në Holandë. Sipas grupit të Denhamit, Shërbimi Gjyqësor mund ta përmirësojë qasjen në gjykata dhe efikasitetin e procesit gjyqësor, të pengojë vonesa të panevojshme në menaxhimin e rasteve, harmonizojë organizimin e gjykatave dhe të sigurojë menaxhim më të lehtë financiar, administrativ dhe të burimeve njerëzore. Veç kësaj, puna me Shërbimin Gjyqësor e lehtëson formulimin dhe ndjekjen e objektivave të bashkërenduara qartas për organizatat gjyqësore si dhe ekziston më shumë qartësi lidhur me ndarjen e përgjegjësive dhe kompetencave.⁴⁵ Është e jashtëzakonshme që, në krahasim me planet holandeze, këto objektiva janë posaçërisht të fokusuara në anën financiare dhe administrative të punës gjyqësore. Ka fare pak apo aspak pritje rreth kontributit për përmirësimin e cilësisë së administratës së drejtësisë përmes menaxhimit dhe organizimit më të mirë – përpos zvogëlimit të vonesave në përmirësimin e qasjes në gjykata. Gjithashtu, promovimi i pavarësisë gjyqësore me themelimin e Shërbimit Gjyqësor nuk figuron në listën e objektivave të operacionit.

4.4. Konkluzionet Preliminare, Irlandë

Një nga karakteristikat më të rëndësishme të Shërbimit Gjyqësor të Irlandës janë rregullat e detajuara të organizimit të këtij Shërbimi. Detyrat dhe kompetencat e Shërbimit Gjyqësor janë përcaktuar mjaft qartë në Aktin e Shërbimit Gjyqësor, dhe, sipas përgjegjësive që Ministri i Drejtësisë ende ka për administrimin e drejtësisë, kjo do të mund të konsiderohej si përparësi. Megjithatë, Ministri nuk mund të mbahet më përgjegjës për kryerjen e detyrave dhe kompetencave të Shërbimit Gjyqësor. Sidoqoftë, pyetja është, mos kjo qartësi e rregullave nuk është detyrim për Ministrin e Drejtësisë, sidomos duke pasur parasysh përgjegjësinë e përhershme që ai vazhdon të ketë për sigurimin e masave të nevojshme për administratën e drejtësisë.

Pos kësaj, edhe pse përgjegjësia politike për menaxhimin financiar dhe administratën e gjykatave tani i takon Shërbimit Gjyqësor, kjo nuk do të thotë se Ministri i Drejtësisë nuk mund të mbahet përgjegjës për këtë fushë. Kur ndodhin incidente, përgjegjësia e përgjithshme politike e Ministrin të Drejtësisë vazhdon të luajë rol. Dinamika e raportit llogaridhënës në mes të Parlamentit dhe Shërbimit Gjyqësor dallon nga ajo në mes të Ministrin dhe Parlamentit. Është e vërtetë se opcioni irlandez përbën një imitim selektues dhe mjaft besnik të rregullimit suedez përmes *Domstolsverket-it*, por mënyra në të cilën definohet përgjegjësia ministrore në Suedi në raport me përgjegjësinë e *Domstolsverket-it* (arsyetimi është poashtu për shkak të Parlamentit suedez për menaxhim financiar dhe administrim të gjykatave) dallon në realitet. Konteksti i kontrollit publik në Suedi është plotësisht i ndryshëm nga ai në Irlandë. Fillimisht, bazuar në traditën suedeze që implementimin ta lë kryesisht në duart e organeve të pavarura administrative, është zhvilluar një sistem ku kontrolli i kryerjes së detyrave dhe kompetencave nuk është i organizuar vetëm përmes kontrollit të administratorëve politikisht përgjegjës, por në një mënyrë tjetër, përmes Ombudspersonit, përbërjes së bordit, publicitetit të menaxhimit, formave të jashtme të përgjegjësive përmes raporteve, etj. Mbi këto baza është ndërtuar sistemi ku është relativisht lehtë të thirren administratorët për llogaridhënie përbrenda

organit të pavarur administrativ. Kjo, ndonjëherë, shpie deri te largimi i administratorëve. Një gjë e tillë nuk ekziston në një vend si Irlanda pasi që kontrolli publik ndaj shumë formave të menaxhimit në masë të madhe është i organizuar – deri vonë sidoqoftë – përmes administratorëve politikisht përgjegjës. Kjo nënkupton se miratimi i sistemit suedez ende nuk garanton se efektet e favorshme të sistemit suedez importohen automatikisht.

Në Irlandë – si edhe në Holandë – themelimi i Shërbimit Gjyqësor është pjesë e një operacioni të kombinuar ku rishqyrtohen disa aspekte të punës së organizatës gjyqësore. Për më tepër, në Irlandë, fokusi qëndron kryesisht në menaxhimin financiar dhe administrativ të gjykatave. Ishte mu në këtë fushë ku lindën problemet serioze dhe zgjidhja direkte për to është duke u përgatitur. Shumë më pak angazhim është duke u kushtuar në objektivat indirekte si rritja e pavarësisë së gjyqësisë apo përmirësimi i cilësisë së gjykatave. Një shkak i mundshëm për këtë është se pavarësia e gjyqtarve dhe cilësia e sistemit gjyqësor është shumë më pak temë debati në një vend me traditë të ‘ligjit zakonor’, siç është Irlanda, se sa në sistemet ligjore kontinentale. Sistemi Gjyqësor i Irlandës ka një përbërje të gjerë përfaqësimi në nivelin menaxherial.

Arsyeja për këtë nuk buron drejtpërdrejtë nga dokumentet, por ideja e përfaqësimit të grupeve më të mëdha interesi të bordit duket të ketë qenë faktori më i rëndësishëm. Një menaxhment kaq i gjerë e bën pothuajse të domosdoshme praninë e një menaxheri të përgjithshëm i cili do ta mbikëqyrte rutinën ditore dhe njehohësisht ta përfaqësonte shërbimin. Kësisoj, menaxheri (Shefi i Ekzekutivit) që kujdeset për menaxhimin ditor në të njëjtën kohë edhe e kryeson Shërbimin Gjyqësor në Irlandë, siç është edhe në Suedi.

4.5. Pasqyrë krahasuese e detyrave dhe kompetencave të Shërbimit Gjyqësor irlandez

I. Kompetencat vendimmarrëse:

- punë të jashtme
- shërbime publike
- bashkëpunim gjyqësor
- menaxhimi i personelit
- politikat seleksionuese
- politikat kërkimore
- këshillimi i Ministrisë së Drejtësisë
- politikat mbi cilësinë

II. Kompetencat menaxhuese:

- akomodimi & siguria
- automatizimi
- organizimi administrativ
- ofrimi i informatave administrative

III. Procedurat buxhetore

- politikat buxhetore
- mënyrat e distribuimit

llogaridhënia e shpenzimeve

IV. Kompetencat tjera

kompetenca korrektuese/disiplinore

(e drejta e emërimit) të gjyqtarëve

avancim dhe vënie e gjyqtarëve në poste

trajnim

arsimim dhe

Kapitulli 5. Danimarka (*Domstolsstyrelsen*)⁴⁶

5.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Danimarkë

Neni 64⁴⁷ i Kushtetutës së Danimarkës garanton pavarësinë funksionale të gjyqësisë së rregullt duke paraparë që gjyqtarët janë të obliguar që gjatë ushtrimit të kompetencave të tyre gjyqësore të tyre t'i përmbahen ligjit. Neni i njëjtë 64, gjithashtu garanton pavarësi në kontekstin e pozitës së tyre ligjore përmes sistemit të sigurisë në punë ku gjyqtarët mund të shkarkohen prej postit vetëm me vendim gjyqësor dhe mund të transferohen kundër vullnetit të tyre përmes riorganizimit gjyqësor. Për më tepër, mandati i tyre përfundon kur gjyqtarët arrijnë moshën e pensionimit (70).

Kjo mbrojtje nuk vlen për '*konstituere dommere*', gjyqtarët me shërbim të përkohshëm, të cilët kryejnë edhe detyra tjera.⁴⁸ Garancia për pavarësinë në nivel të vet organizatës gjyqësore gjendet në Nenin 3 në lidhje me Nenin 61 të Kushtetutës së Danimarkës. Aty parashihet që kompetenca për administrimin e drejtësisë i takon gjykatave dhe se gjyqësia dhe ekzekutivi duhet të mbeten të ndarë.

Nuk ofron garanci të vërtetë në aspektin e pohimit: më shumë paraqitet, sipas Gilhuisit, parimi i përgjithshëm politik.⁴⁹ Dispozitat kushtetuese lidhur me ndarjen në mes të ekzekutivit dhe gjyqësisë nuk e kanë penguar zhvillimin e gjykatave speciale krahas sistemit të gjykatave të rregullta. Pos kësaj, ndodh edhe që kompetencat gjyqësore t'ju përcaktohen organeve administrative edhe në instancën më të lartë, me ç'rast *Højesteret* (Gjykata Supreme) nuk është kompetente. Kjo praktikë nuk konsiderohet si jokushtetuese.⁵⁰

Organizimi gjyqësor në Danimarkë

Sistemi i rregullt i gjykatave në Danimarkë përfshin 84 '*byretter*' (gjykata të instancës së parë të ngjashme me gjykatat kantonale të Holandës apo me gjykatat për kundërvajtje në vendet tjera), dy gjykata të apelit, '*landsretter*' (të ngjashme me gjykatën e apelit në Holandë), dhe një Gjykatë të Kasacionit, '*Højesteret*' (Gjykata Supreme). *Byretter-i* më i madh është gjykata në Kopenhagë (kryetari dhe 421 gjyqtar); *byretter-i* tjetër (48) gjithmonë përbëhet prej vetëm një gjyqtari.

Kompetenca për gjykimin e rasteve penale e civile i takon gjyqësisë së rregullt. Neni 65 i Kushtetutës së Danimarkës parasheh që, në rastet penale, anëtarët e jurisë të marrin pjesë në shqyrtimet e Gjykatës.

Për më tepër, organizimi gjyqësor danez e ka edhe një varg gjykatash speciale, të përbëra prej *sø- og handelsret* (ligji detar dhe tregtar), *søretter* (gjykatat detare), *handelsretter* (gjykatat tregtare), *Særlinge Klageret* special (gjykata e ankesave që ka kompetencë të gjykojë rastet disiplinore lidhur me gjyqtarit), *forvaltingsdomstole* (gjykatat administrative), *boligretter* (gjykata të specializuara për konteste të qiradhënies dhe qiramarrjes), gjykatat e specializuara për shpronësime të patundshme, gjykatat speciale për çështje lidhur me heqjen e lirisë dhe gjykatat klerike. Nuk janë të gjitha këto gjykata me trupa të përhershëm, por mund të mblidhen në *ad hoc* bazë. Konfliktet e juridiksionit shpeshherë zgjidhen nga vet gjykatat speciale në instancën e parë. Po të jetë e nevojshme, *Højesteret* (Gjykata Supreme) vendos mbi këto konflikte. Rregulloret për organizimin e gjyqësisë dhe rregulloret për procedurën penale janë të definuara në *Retsplejelov* të vitit 1916 (Akti mbi Administrimin e Drejtësisë).

5.2. Përgjegjësia ministrore dhe kontrolli publik në Danimarkë

Në Danimarkë, Ministrat janë individualisht dhe kolektivisht përgjegjës ndaj Parlamentit (*folketing*). Kryeministri (*Statsminister*), sidoqoftë, ka pozitë qendrore në raportet e bazuara në besim të ndërsjellë në mes të Qeverisë dhe Parlamentit. Nëse Parlamenti e tërheq besimin e vet në Qeveri me anën e votimit për mosbesim, e tërë Qeveria duhet të jep dorëheqje si obligim kushtetues (Neni 15,-paragrafi i dytë, Kushtetuta daneze). Në Danimarkë, përgjegjësia ministrore është zhvilluar në përgjegjësi të plotë ministrore. Deri vonë, Ministri i Drejtësisë ishte plotësisht përgjegjës për menaxhimin e organizatës gjyqësore. Në këshillën e tij, në prill 1996 lidhur me gjyqësinë, Komisioni për Gjyqësi (Komisioni Pontoppidan) erdhi në konkludim se kjo formë e menaxhimit gjyqësor nuk është në pajtim me parimin e pavarësisë gjyqësore.⁵¹ Sipas komisionit, kjo është më shumë çështje e parimit, se sa që do të dëshmonte praktika që pushteti ekzekutiv e ka përdorur pushtetin e vet menaxhial për të frenuar pavarësinë e gjyqësisë. Sido që të jetë, Komisioni këshilloi se gjykatat duhet të kenë më shumë detyra e kompetenca në fushën e menaxhimit gjyqësor për arsye të themelimit të Këshillit Gjyqësor dhe, duke vepruar kështu, të kontribuojë në fuqizimin e pavarësisë gjyqësore.

Në sistemin e ri danez, përgjegjësia e përgjithshme buxhetore qëndron kryesisht te Ministri dhe legjislatori i buxhetit. Ata kanë zgjedhur të sigurojnë se kontrolli buxhetor mbi aspektet kryesore të buxhetimit të gjyqësisë vazhdon të garantohet.⁵² Tani e tutje, Këshilli Gjyqësor i Danimarkës do të jetë përgjegjës për ndarjen e fondeve dhe llogaridhënies financiare, si dhe për menaxhimin administrativ dhe financiar. Në mënyrë që të sigurohet se Ministri është në gjendje ta përmbush përgjegjësinë e vet të përgjithshme buxhetore pa hyrë në konflikt me pavarësinë gjyqësore, sistemi i ri danez, bazuar në propozimin e Komisionit Pontoppidan, përmban mundësinë që Ministri i Drejtësisë ta shkarkojë tërë bordin e *Domstolsstyrelsen* (Këshilli Gjyqësor Danimarkës i

themeluar më 1 korrik 1999) në rast se ky bord merr vendime joligjore me pasoja të menjëhershme dhe të mëdha apo nëse bordi është përgjegjës për mbishpenzime serioze.⁵³ Anëtarët individualë të bordit mund të shkarkohen vetëm në pajtim me një procedurë të veçantë përpara Gjykatës Speciale ‘*Særlinge Klageret*’. Për më tepër, Ministri mund t’i jep udhëzime bordit, edhe pse pavarësia e bordit nuk i pamundëson konsultimet apo edhe takimet në mes të Ministrit dhe Këshillit Gjyqësor të Danimarkës.

Në sistemin danez, si edhe në atë irlandez e suedez, *Domstolsstyrelsen-i* ka rol në ciklin buxhetor. Në planet e largëta strategjike, bordi i dorëzon objektivat për vitet e ardhshme dhe për çdo vit bordi ia prezanton Ministrit të Drejtësisë propozimet për buxhet. Pos kësaj, bordi duhet të paraqesë llogari mbi menaxhimin financiar dhe administrativ të gjykatave. Kjo arrihet duke i dorëzuar ministrit raportin vjetor dhe llogarinë vjetore dhe, sipas kërkesës, t’i ofrohen Ministrit të Drejtësisë informata rreth menaxhimit në bazë *ad hoc*. Ministri, për më tepër, funksionon si lidhje në mes të Parlamentit dhe bordit. Iniciativa për prezantimin e faturave në Parlament poashtu qëndron te Ministri, kurdo që të jetë e nevojshme.

Se si do të zhvillohet ndarja e përgjegjësiave sipas sistemit të ri nuk mund të paragjykohej në këtë moment: përvojat e para ende duhet të fitohen. Si edhe në rastin Irlandës, natyrisht mbetet e panjohur se a do të mund të dallohen lehtë në praktikë përgjegjësitë ministrore prej përgjegjësiave të *Domstolsstyrelsen-it*.

5.3. Këshilli Gjyqësor Danez (Domstolsstyrelsen): përbërja dhe kompetencat

Këshilli Gjyqësor Danimarkës, më i riu në mesin e këshillave evropianë të gjyqësisë, është – si edhe ai i irlandës – imitim i *Domstolsverket-it* të Suedisë në disa aspekte. Komisioni danez Pontoppidan ishte dukshëm i frymëzuar nga modeli suedez i *Domstolsverket-it*⁵⁴ gjatë përgatitjes së raportit që gjendet në themelin e Këshillit Gjyqësor danez.

Ky rol i jashtëzakonshëm i bordit suedez ka të bëjë me përbërjen si dhe me detyrat dhe kompetencat që do të ushtrojë bordi danez. Prej 1 korrikut 1999, Këshilli Gjyqësor danez (*Domstolsstyrelsen*) do të funksionojë si bord i përkohshëm në Danimarkë. Këshilli do të jetë trup i përhershëm pas amendamenteve në Kushtetutën daneze.

Këshilli Gjyqësor në Danimarkë është nën kryesimin e drejtorit gjeneral dhe bordit prej pesë anëtarëve që vijnë nga organizata të ndryshme gjyqësore (Gjykatës Supreme, gjykatave të apelit, gjykatave të qarkut, gjykatave kantonale dhe gjykatave speciale), dy anëtarë të bordit vijnë nga radhët e stafit gjyqësor të gjykatave dhe dy prej zyrës së sekretarit të gjykatave. Për më tepër, një avokat dhe dy anëtarë të bordit me përvojë menaxhuese poashtu janë në *Domstolsstyrelsen*. Ministri i Drejtësisë i emëron anëtarët e bordit për një periudhë katër vjeçare.⁵⁵ Anëtarët e bordit nuk mund të jenë në të njëjtën kohë anëtarë të Parlamentit, anëtarë të Bordit Shtetëror danez apo ndonjë trupi tjetër përfaqësues në nivel lokal.

Drejtori gjeneral i bordit merret me menaxhimin ditor të Këshillit. Ky drejtor i zbaton politikat e specifikuar nga menaxhmenti i bordit. Bordi i *Domstolsstyrelsen-it* ka të drejtë ta emërojë dhe shkarkojë drejtorin gjeneral.

Bordi i Përgjithshëm i Këshillit është përgjegjës për politikën e përgjithshme të Këshillit. Një nga detyrat më të rëndësishme në këtë kontekst është përfshirja në ciklin buxhetor. Në bazë të buxhetit të aprovuar, bordi e ndan buxhetin në mes të gjykatave të ndryshme daneze. Shpresohet se në këtë fushë, modeli distribues i përdorur nga Ministria para 1 korrikut 1999 do të vazhdojë të përdoret tani. Një numër pikash – si pagat⁵⁶ dhe pikat kyçe të administrimit të drejtësisë për Gjykatë – veqme janë identifikuar nga vetë ligji mbi buxhetin. Bordi përkujdeset për distribuim, mbikëqyrje dhe justifikim të shpenzimeve të buxhetit. Kësisoj, bordi është i obliguar nga korniza e Aktit të Llogarive të Qeverisë Daneze (Akti i Financave). Veç kësaj, Bordi, si edhe çdo organizatë tjetër Shtetërore në Danimarkë, i nënshtrohet mbikëqyrjes financiare të implementuar nga ekuivalenti danez i Zyrës së Auditorit të Përgjithshëm (Auditori i Përgjithshëm i Danimarkës dhe Auditorët e Llogarive Publike). Mbikëqyrja e shpenzimit të buxhetit gjithmonë bëhet nga bordi; si edhe Suedia, Danimarka ka zgjedhur shfrytëzimin e një sistemi qendror llogarish, duke mundësuar monitorimin periodik të shpenzimeve. Autoriteti shpenzues – përderisa nuk merret me çështjet për të cilat *Domstolsstyrelsen-i* ka përgjegjësi speciale (akomodimi, kompjuterizimi, trajnimi etj.) – është i decentralizuar aq sa është e mundur për menaxherët e gjykatave. Çdo vit, Bordi e dërgon raportin te Ministri i Drejtësisë, i cili pastaj e përcjellë atë në Parlament.

Bordi i *Domstolsstyrelsen-it* danez, përbrenda kornizës së planit strategjik afatgjatë, poashtu bën prezantimin e propozimit të buxhetit vjetor Ministrisë të Drejtësisë. Siç e ka paraparë edhe Komisioni Pontoppidan më 1996, kjo mund të çojë te lindja e problemit që propozimi i bordit për buxhet të bëhet i padukshëm lidhur me pjesën tjetër të propozimit buxhetor të drejtësisë për cilindo vit, apo që një numër i kërkesave buxhetore të mos përfshihen në propozimet buxhetore. Kjo e ka shtyrë Komisionin që të propozojë që t'i jepet Bordit të *Domstolsstyrelsen-it* e drejta që drejtpërdrejtë t'i drejtohet Parlamentit, nëse e kërkon rasti, nëse Bordi konsideron se fondet për administrimin e drejtësisë janë të pamjaftueshme në propozimin e buxhetit të Ministrisë të Drejtësisë për cilindo vit. Përpos kompetencave buxhetore, *Domstolsstyrelsen-i* danez ka kompetencë në menaxhimin e organizatës gjyqësore daneze. Kjo ka të bëjë me çështje si kompjuterizimi (administrimi i biznesit dhe administrimi financiar), trajnimi, rekrutimi,⁵⁷ akomodimi, këshillimi, informimi dhe ofrimi i informatave rreth gjyqësisë daneze etj. Kompetencat e Këshillit Gjyqësor danez janë definuar gjerësisht.⁵⁸ Në sistemin e ri, shumë kompetenca menaxhuese do të ushtrohen në nivel qendror nga vetë Këshilli. Kjo poashtu ka të bëjë me madhësinë e shumë gjykatave të Danimarkës. Pothuajse të gjithë *byretter* (përveç atij në Kopenhagë) përbëhen, për shembull, prej vetëm një gjyqtari, i cili ka staf të vogël të sekretarisë. Sa i përket njësiteve kaq të vogla organizimi, *Domstolsstyrelsen-i* mund të luajë rol të fuqishëm në ofrimin e shërbimeve. Përveç kompetencave direkte të menaxhimit të organizatave gjyqësore, Bordi ende ka kompetencë speciale lidhur me mbështetjen ndaj zyrës së Komitetit Gjyqësor për Zgjedhje, bord ky që funksionon pavarësisht nga *Domstolsstyrelsen-i*, dhe e këshillon Ministrin e Drejtësisë rreth emërimeve gjyqësore.⁵⁹ Sa ju përket ankesave për vendimet e

Domstolsstyrelsen-it danez, ekziston një apel ndaj *Klageret* special dhe Ombudspersonit të Danimarkës.

5.4. Konkluzionet Preliminare, Danimarkë

Konkluzionet preliminare për *Domstolsstyrelsen-in* danez mund të jenë të shkurta.

Domstolsstyrelsen-i danez shfaq ngjashmëri të madhe me Këshillat Gjyqësorë në Irlandë dhe Suedi. Këshilli ka, si edhe në Irlandë dhe Suedi, detyra dhe kompetenca në fushën e distribuimit, alokimit, mbikëqyrës së shpenzimeve dhe justifikimit të shpenzimeve të fondeve nga buxheti dhe kompetenca menaxheriale në emër të gjykatave daneze (akomodim, kompjuterizim, trajnim dhe rekrutim, informata dhe sigurim informatash të jashtme, etj.).

Edhe në rastin e Danimarkës, Ministri i Drejtësisë është dhe mbetet përgjegjës për aspektet kryesore të politikave buxhetore lidhur me gjyqësinë, dhe *Domstolsstyrelsen-i* është përgjegjës për alokimin e fondeve dhe llogaridhënien financiare. Karakteristikat e veçanta të sistemit danez janë mandati katërvjeçar i anëtarëve ekzekutiv të Bordit dhe mundësia e Ministrit të Drejtësisë që të shkarkojë ekipin e tërë të Këshillit në rast të veprimeve jologjore të Bordit me pasoja serioze e të rënda apo mbishpenzime të tepërta. Pos kësaj, menaxhmenti danez i Këshillit Gjyqësor ka autoritet që ta emërojë dhe shkarkojë drejtorin gjeneral. Sigurisht më tepër se vendet tjera, Danimarka ka zgjedhur mjetet e kontrollit publik mbi ushtrimin e të drejtës dhe punës së përgjithshme të Bordit në vend të kontrollit përmes përgjegjësisë ministrore (mbikëqyrja e pavarur financiare, mbrojtje speciale ligjore dhe vendime të Bordit, korrigjime specifike të Bordit vis-à-vis Parlamentit, inspektimi i Ombudspersonit).

5.5. Pasqyrë krahasuese e detyrave dhe kompetencave të *Domstolsstyrelsen* Danimarkës:

I. Kompetencat vendimmarrëse:

punë të jashtme	
shërbime publike	
bashkëpunimi gjyqësor	
menaxhimi i personelit	
politikat seleksionuese	politikat
kërkimore	
këshillimi i Ministrisë së Drejtësisë	
politikat mbi cilësinë	

II. Kompetencat menaxhuese:

akomodimi & siguria	
automatizimi	organizimi
kontabilistik	
ofrimi i informatave administrative	

III. Procedurat buxhetore:
politikat buxhetore
distribuími i fondeve
llogaridhënia e shpenzimeve

IV. Kompetencat tjera:
kompetenca korrektuese/disiplinore
(e drejta e nominimit të kandidatëve për) emërim të gjyqtarëve
avancimi dhe emërimi i gjyqtarëve në poste
arsimim dhe trajnim

Kapitulli 6. Franca (*Conseil supérieur de la magistrature*)

6.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Francë

Në shikim të parë dhe matur sipas mënyrës përmes së cilës garantohet pavarësia e gjyqësisë, sistemi kushtetues francez i ngjan deri diku atij holandez. Kjo nuk është befusuese nëse merret parasysh historiku kushtetues: Franca dhe Holanda ndajnë bazën e njëjtë të traditës kushtetuese e cila ka ekzistuar në kohën e Revolucionit francez.

Sidoqoftë, fshehur prapa këtyre ngjashmërive sipërfaqësore, ekzistojnë dallime evidente të zhvillimit kulturor nëpër të cilin kanë kaluar institucionet e ndryshme publike dhe pozitat kushtetuese të këtyre dy vendeve që nga ajo kohë. Ky dallim është më i dushëm në disa fusha tjera, se sa në atë të gjyqësisë. Sistemi kushtetues francez – posaçërisht në sytë e vëzhguesve përbrenda vet sistemit francez – karakterizohet me forma mjaft të rrepta kontrolli për sa i përket gjyqësisë që synojnë sigurimin e garancive kundër një gjyqësie tepër të pavarur. Këto garanci më së shumti mund të vërehen në kompetencat hierarkike dhe në strukturat mbikëqyrëse, të cilat, si edhe në strukturën administrative franceze, luajnë rol të rëndësishëm në organizimin gjyqësor.

Pavarësia e gjyqësisë kryesisht garantohet funksionalisht dhe përmes pikëpamjes së pozitës ligjore. Kapitulli VIII i Kushtetutës së 1958 i kushtohet pozitës së gjyqësisë, ‘*Autorité judiciaire*’. Ky përcaktim i gjyqësisë në Kushtetutën franceze dëshmon se gjyqësia në sistemin francez ka edhe një rol pos atij që gjyqësia e ka, për shembull në sistemin kushtetues holandez. Gjyqësia në Francë është ‘*autorité publique*’ e jo ‘*pouvoir public*’.⁶⁰ Organizimi dhe metoda e punës, përkundër shumë reformave që nga viti 1958, rregullisht i ekspozohen kritikave të shprehura nëpër tekste të ndryshme dhe nga ana e dy sindikatave me ndikim të madh të gjyqtarëve dhe gjyqtarëve për kundërvajtje, ‘*Syndicat de la magistrature*’ dhe ‘*Union syndicale des magistrats*’. Kjo pozitë mjaft e ndryshme e gjyqësisë në sistemin kushtetues francez padyshim ka të bëjë me zhvillimin historik të kësaj kompetencë shtetërore në Republikën franceze, por edhe me mënyrën tjetër sipas së cilës ‘kontrolli dhe balancimi’ kushtetues është disenjuar në sistemin gjysmë-presidencial

në Francë.

Sipas Nenit 64 të Kushtetutës, është në parim, përgjegjësi e Kryetarit të garantojë pavarësinë e gjyqësisë në aspektin funksional mbështetur nga Bordi francez i gjyqësisë, *Conseil supérieur de la magistrature*. Kjo gjyqësi – *corps judiciaire* – përbëhet prej ‘*standing magistrature*’ gjyqësisë së ‘përhershme’ si dhe ‘*sitting magistrature*’ gjyqësisë ‘në detyrë’.⁶¹ Sidoqoftë, ekziston një garanci kushtetuese shtesë lidhur me pavarësinë e *sitting magistrature* gjyqësisë ‘në detyrë’. Neni 64 i Kushtetutës parasheh që gjyqtarët ‘në detyrë’ – pas emërimit – nuk mund të shkarkohen (përpos si rezultat i shkeljes disiplinore). Për më tepër, pavarësia e gjyqësisë në sistemin kushtetues francez në aspektin funksional garantohet nga fakti se ekzekutivi, Parlamenti dhe legjislatori nuk janë kompetentë të lëshojnë urdhra apo udhëzime sa i përket kryerjes së detyrave gjyqësore në raste individuale.⁶²

Aspektet kryesore të organizimit të gjyqësisë franceze

Gjyqësia e rregullt në Francë karakterizohet me një numër të madh të gjykatave. *Code de l'organisation judiciaire* e udhëheq organizimin e gjykatave të rregullta. *Tribunal d'instance*⁶³ (të ngjashëm me gjykatat kantonale dhe lokale) janë të autorizuar të administrojnë drejtësi në rastet civile dhe janë kompetente të trajtojnë raste më të vogla⁶⁴, dhe *Tribunal de grande instance*⁶⁵ (i ngjashëm me gjykatën e qarkut), kompetent që t'i trajtojë të gjitha rastet tjera civile.⁶⁶ Apeli për raste civile mund të adresohet te *Cour d'Appel*⁶⁷ (i ngjashëm me Gjykatën e Apelit). *Cour de Cassation*, me seli në Paris, e kryen detyrën e Gjyqtar së kasacionit.

Organizimi i sistemit gjyqësor penal, në parim, rregullohet në të njëjtën mënyrë si edhe sistemi civil edhe pse përdoren emra të ndryshëm. Në instancën e parë, rastet e shkeljeve penale trajtohen nga *Tribunal de police* (Gjykata për kundërvajtje) e krimet-veprat penale (*délits*) në përgjithësi trajtohen nga *Tribunal*.⁶⁸ *Tribunal de police* është në të njëjtin vend si edhe *Tribunal d'instance* e *Tribunal correctionnel* është në të njëjtin vend me *Tribunal de grande instance*. Apeli në rastet penale, të cilat janë trajtuar në instancën e parë nga *Tribunaux de police* apo *Tribunaux correctionnels* dorëzohen te *Chambres d'Appel correctionnelles* (Gjykatat penale të apelit). Sa i përket gjykimit të krimeve-veprave penale serioze (*crimes*), sistemi gjyqësor francez ka – si për shembull edhe Belgjika – procedurë speciale gjyqësore në instancën e parë për *Cour d'assises*⁶⁹ (Gjykata Penale). *Cour de Cassation* në Paris, poashtu vepron si Gjykatë kasacioni në rastet penale. Përveç gjykatave të rregullta civile e penale, ka edhe gjykata të ndryshme të autorizuar të merren me raste penale dhe civile.

Kësisoj, për shembull, ekzistojnë gjykata të veçanta për të mitur (*Tribunaux pour enfants*), Gjykata tregtare (*Tribunaux de commerce*⁷⁰), gjykata të veçanta përgjegjëse për trajtimin e rasteve lidhur me të drejtën industriale (*Conseils de prud'hommes*⁷¹), etj.

Kësisoj, organizimi i sistemit civil dhe penal është tejet i fragmentuar.

Gjykatat administrative janë kompetente që të merren me raste administrative, me fjalë tjera me konteste si pasojë e vendimeve apo trajtimeve të organeve administrative.⁷² Në instancën e parë, kontestet administrative gjykohen nga *Tribunal administratif* (gjykata

administrative). Disa nga rastet e apelit në kontestet administrative trajtohen nga *Cours administratives d'Appel*⁷³ (gjykatat administrative të apelit). *Conseil d'Etat* në Paris (*contentieux department*) është kompetent për kontestet administrative të cilat i janë caktuar. Këto mund të përfshijnë konteste administrative në instancën e parë apo raste apeli nga *Tribunaux administratifs* ose *Cours administratives d'Appel* apo edhe aktpadi kasacioni në konteste administrative të gjykuara.

Në Francë, demarkacioni i kompetencës në mes të gjykatave të rregullta dhe atyre administrative është paksa e komplikuar. Në këtë kontekst, shumë kritere të dala nga praktika gjyqësore poashtu luajnë rol. Një gjykatë e veçantë – *Tribunal des conflits* – është e autorizuar të zgjidhë çështje të ndryshme kompetencash në mes të gjyqësisë ordinare dhe administrative.

Përveç gjykatave që merren me raste penale, civile dhe administrative, sistemi gjyqësor francez ka edhe gjykata tjera speciale në fushën e çështjeve kushtetuese. Dy gjykatat më të rëndësishme në këtë aspekt janë *Haute Cour de Justice*, autoritet special gjyqësor i rregulluar në nenet 67 dhe 68 të Kushtetutës, përgjegjës për rastet që kanë të bëjnë me Tradhti të lartë (apo akuzë të tillë) të Kryetarit. Anëtarët e *Assemblée* dhe *Sénat* barabartë e zgjedhin *Haute Cour de Justice de la République* – poashtu i zgjedhur nga Parlamenti i përforcuar me tre gjyqtar nga *Cour de Cassation* – i shqyrton veprat penale të kryera nga Ministrat dhe Sekretarët e Shtetit.

Në një numër rastesh, *Conseil supérieur de la magistrature* është e autorizuar të administrojë drejtësinë sa ju përket çështjeve disiplinore lidhur me gjyqtarët dhe gjyqtarët për kundërvajtje. Për 'sitting magistrates' gjyqtarët 'në detyrë', CSM-ja mund të vendos për çështje disiplinore varësisht nga apeli për çështje ligjore (*recours en cassation*), e për anëtarët e 'parquet' (Prokurorët Shtetërorë), CSM-ja e jep opinionin ('avis') të Ministri i Drejtësisë. Ky opinion i CSM-së, de fakto, gjithmonë respektohet. Vendimi i Ministrisë mund të apelohej në Këshillin Shtetëror (*Conseil d'Etat*) nga ana e 'recours pour excès de pouvoir'.

Së fundi, *Conseil constitutionnel* poashtu ka edhe një numër kompetencash gjysmë-gjyqësore për të zgjidhur konteste lidhur me çështje specifike kushtetuese. Në fakt, gjykata kushtetuese nuk i takon gjyqësisë.⁷⁴ *Conseil Constitutionnel* vendos mbi pajtueshmërinë e (e propozuar por ende e pamiruar) rregulloreve statutove me Kushtetutën, lejueshmërinë e amendamenteve të caktuara, projektligjet, kontestet lidhur me referendume, lloje të ndryshme të kontesteve lidhur me zgjedhjet presidenciale apo parlamentare etj.⁷⁵

6.2. Fushëveprimi i përgjegjësisë ministrore dhe kontrollit publik në sistemin francez

Në Francë, për dallim nga situata në Suedi, menaxhimi, mbështetja dhe buxhetimi i sistemit gjyqësor nuk janë të decentralizuar përmes dhënies së ndonjë kompetence Këshillit Gjyqësor. Në sistemin francez, këto detyra dhe përgjegjësi i takojnë Qeverisë që i përgjigjet Parlamentit francez për këto çështje. Në veçanti, është Ministri i Drejtësisë⁷⁶ i cili është edhe përgjegjës për politikën e implementuara nga ai në fushën e administrimit,

menaxhimit dhe organizimit gjyqësor. Llogaridhënia ministrorre lidhur me politikat gjyqësore nuk kërkohet pothuajse asnjëherë. Ekzistojnë një numër arsyes për këtë. Së pari, Franca ka sistemin e përgjegjësive kolektive ministrorre të Këshillit të Ministrave. Ministrat individualë dhe Sekretarët e Shtetit janë përgjegjës vetëm për aspektin penal dhe financiar.⁷⁷ Sa i përket përgjegjësive rreth politikave të përgjithshme, menaxhimit dhe buxhetimit, në të shumtën e rasteve Ministri i Drejtësisë thirret për llogaridhënie vetëm për aspektet kryesore të politikave për çështje që kanë të bëjnë me gjyqësinë dhe administrimin e drejtësisë. Kjo qasje e përgjithshme forcohet edhe më tej nga fakti se menaxhimi dhe financimi i gjykatave janë në masë të madhe të decentralizuar. Në Francë, *Cours d'Appel* (gjykatat e apelit)⁷⁸ janë kryesisht përgjegjëse për implementimin e buxhetit. Këto *Cours d'Appel* përmes Ministrisë të Drejtësisë (*Direction de Services Judiciaires*) ndajnë buxhetet financiare nëpër gjykata që gjenden në fushëveprimin e tyre dhe e monitorojnë shfrytëzimin e buxheteve gjyqësore. Sistemi buxhetor funksionon si në vijim: në nivel të *Cours d'Appel*, vlerësohen kërkesat buxhetore të gjykatave të qarkut dhe formulohen së bashku me programet vjetore dhe objektivat e politikave (*programmes et objectifs*). Programi i buxhetit përmban dy elemente: koston e aktiviteteve gjyqësore (*budget d'activités juridiques*) që duhet të implementohen dhe koston e zbritjeve dhe investimeve bazuar në objektivat e politikave (*budget programme*).

Ky vlerësim është në qendër të diskutimeve për buxhet që Ministri i Drejtësisë i zhvillon çdo vit me kryetarët e *Cours d'Appel* (dhe me *Procurators-General* të gjykatave të cilët nuk do të trajtohen këtu). Kjo procedurë është në masë të madhe e standardizuar dhe zhvillohet nën përkujdesjen e *Direction des Services Judiciaires* së Ministrisë së Drejtësisë.⁷⁹ Varësisht nga rezultati i këtij konsultimi, Ministri i Drejtësisë ia dorëzon Parlamentit propozimet për ligjin buxhetor. *Cours d'Appel* poashtu e monitoron përdorimin e buxheteve nga gjykatat që gjenden në fushëveprimin e tyre. Këtë e bëjnë në mënyrë mjaft direkte: një pjesë e madhe e përgjegjësive direkte menaxheriale nuk është e decentralizuar te gjykatat individuale. Shumica e gjykatave janë vërtetë nën udhëheqjen e kryetarit (të quajtur *chef de jurisdiction*), i cili ka të drejtë t'i caktojë rastet, t'i rregullojë seancat dhe t'i vlerësojë gjyqtarit. Sidoqoftë, këta *chefs de jurisdiction*, nuk kanë ndonjë kompetencë menaxhuese. Këtu nuk ekziston një menaxhim i integruar si në Suedi.⁸⁰ Shumica e kompetencave menaxheriale të gjykatave individuale si shpenzimi dhe blerja kryhen përmes vet *Cours d'Appel*. Gjykatat nuk janë të autorizuar të shkaktojnë ndonjë shpenzim substancial në mënyrë të pavarur. Ato vetëm mund të bëjnë propozime për pagesë të adresuara te *Cours d'Appel* i juridiksionit të tyre. Gjykatat – si edhe në rastin e *Tribunal de grande instance de Paris* të vizituar përbrenda kornizës së këtij studimi – mund të porosisin gjëra në mënyrë të pavarur përbrenda buxhetit të tyre, porse pagesa ekzekutohet nga *Cour d'Appel*. *Tribunaux* vetëm kontrollojnë se a është pranuar porosia dhe a është e saktë fatura. Mbikqyrja e gjykatave është shumë direkte. Përbrenda kornizës së kësaj mbikqyrjeje, kryetarët e *Cour d'Appel* i vizitojnë rregullisht gjykatat në zonat e tyre. Sa ju përket abuzimeve të vërejtura, kryetari mund ta paralajmërojë⁸¹

(*Avertissement*) gjyqtarin. Sanksionet që mund të ndërmerren si rezultat i një paralajmërimi të tillë mund të jetë masa disiplinore, por edhe një formë e kontrollit direkt nga *Cour d'Appel*. Një vëzhgues i *Cour d'Appel* mundet, në rast pakujdesie, përkohësisht ta zëvendësojë kryetarin apo kryesuesin e Gjykatës dhe të ushtrojë detyrat menaxheriale. Përmes sistemit të të dhënave GIBUS mund të monitorohen të dhënat menaxhuese të përdorura nga *tribunaux* të veçantë dhe nga *Cours d'Appel*, si dhe nga Ministria e Drejtësisë, e edhe zhvillimi i shpenzimit të buxhetit. Çdo tre muaj, *Cours d'Appel* i ofronë Ministrisë së Drejtësisë pasqyra preliminare të buxhetit dhe një herë në vit ofronë justifikime lidhur me shpenzimet në formë të llogaridhënies vjetore (*compte rendu*) dhe raportit vjetor (*évaluatif*). Sistemi i identifikimit të buxhetit është paksa i lehtësuar nga fakti se gjykatat mund të ballafaqohen me deficite të kohëpaskohshme përmes sistemit të '*demandes individuelles*'.

Sa është e lejueshme me buxhet, Ministria e Drejtësisë do t'i pranojë këto kërkesa individuale.

Në praktikë, Parlamenti e kontrollon shpenzimin e fondeve buxhetore për gjyqësinë vetëm nga distanca. Me shqyrtimin e propozimeve buxhetore, zhvillohet një diskutim politik lidhur me nivelin e buxheteve edhe pse gjithmonë kufizohen në pikat kryesore. Këto diskutime kryesisht kanë të bëjnë me rritje në pikat buxhetore.

Si edhe në Suedi, kontrolli publik ndaj aktiviteteve të gjyqësisë në sistemin francez është vetëm pjesërisht i organizuar përmes instrumentit të përgjegjësisë ministrore. Në vend të mbikëqyrjes parlamentare të menaxhimit të gjyqësisë përmes përgjegjësisë ministrore (me anë të pyetjeve të drejtuara Ministrinë të Drejtësisë), Parlamenti i shfrytëzon mënyrat e veta për të hetuar. Në Francë – shumë më tepër se, për shembull, në Holandë – hetimet parlamentare zhvillohen, për shembull, për aktivitetet e shërbimeve të Qeverisë. Hetimet Parlamentare kryesisht zhvillohen për raste të rëndësishme kombëtare.

Për kontrollin e rregullt të aktiviteteve të gjyqësisë dhe çështjeve *ad hoc* shfrytëzohen inspektimet. Këto inspektime zhvillohen nga *Inspection générale de services judiciaires*,⁸² një shërbim special inspektues që vepron nën përgjegjësinë e Ministrinë të Drejtësisë. Inspektimet e këtij shërbimi mund të bëhen në të gjitha fushat e aktivitetit gjyqësor, duke filluar nga menaxhimi i gjykatave e deri te disiplina përbrenda trupave gjyqësore të Gjykatës. Inspeksionet e tilla zakonisht zhvillohen spontanisht por ndonjëherë edhe si rezultat i ndonjë ankese. Në përgjithësi, rezultati i inspeksionit nëpër gjykata nuk bëhet publik e kjo i pengon personat jashtë sistemit të shohin se çfarë ndodh me rezultatet e inspektimit. Në fakt raportet, sipas zyrtarëve të Ministrisë së Drejtësisë, shpesh çojnë deri te ndërmarrja e masave disiplinore.⁸³

6.3. Këshilli Gjyqësor i Francës (*Conseil supérieur de la magistrature*): përbërja dhe kompetencat

Conseil supérieur de la magistrature (prej tutje i përmendur si 'CSM') është Këshill Gjyqësor që ka plotësisht karakteristika të ndryshme nga *Domstolsverket*-i në Suedi. Në sistemin francez, menaxhimi dhe përkujdesja për gjyqësi është nën përgjegjësinë e Qeverisë, e jo e Këshillit Gjyqësor si që është në Suedi.

CSM-ja ka ekzistuar që nga viti 1946⁸⁴ dhe funksionon si bord i pavarur nga Qeveria si garanci për pavarësi gjyqësore. Gjatë ekzistencës së vet pesëdhjetë vjeçare, CSM-ja – përmes amendamentit kushtetues të vitit 1958 dhe të ligjit të 27 korrikut 1993 – ka pësuar ndryshime në fushën e përbërjes dhe organizimit të bordit.

Detyrat dhe kompetencat e *Conseil* – kryesisht në fushën e emërimit, këshillimit dhe juridiksionit disiplinor – kanë mbetur kryesisht të pandryshuara përgjatë viteve. Më 1993, kompetencat e CSM-së u zgjeruan. CSM-ja u bë organi kompetent për raste disiplinore të ndërlidhura me prokurorë shtetërorë dhe fitoi edhe të drejtën që t'i rekomandojë Kryetarit të Republikës emërimin e '*présidents des tribunaux de grande instance*'.

Kushtetuta franceze ja beson pavarësinë e gjyqësisë Kryetarit të Republikës (Neni 64 i Kushtetutës) dhe më tej parasheh që Kreu i Shtetit do të mbështetet nga CSM-ja në këtë fushë. Kompetencat e CSM-së duket se paraqesin një kundërpeshë në mes të kompetencave të Kryetarit për emërimë gjyqësore në njërën anë dhe kompetencës së Ministrit të Drejtësisë për emërimin e *magistrates* (gjyqtar për kundërvajtje) dhe menaxhimit të gjyqësisë në anën tjetër. Tani, kjo baraspeshë është duke u shqyrtuar prapë.

Aktualisht, CSM-ja përbëhet prej shumicës së anëtarëve që janë pjesë e gjyqësisë. Kryetari i Republikës e kryeson *Conseil*, e Ministri i Drejtësisë vepron si zëvendës kryesues. Për më tepër, ekzistojnë katër anëtarë të përgjithshëm, njëri prej të cilëve emërohet nga kryetari i Senatit, njëri prej kryetarit të *Assemblée Nationale*, njëri vjen nga radhët e *Conseil d'Etat* dhe një vjen nga radhët e *Cour the Comptes* (zyrës së Auditorit të Përgjithshëm). Ekzistojnë edhe anëtarë të zgjedhur përpos atyre të përgjithshëm: gjashtë anëtarë zgjedhen nga anëtarët e *sitting magistrature* përmes sistemit të përfaqësimit, gjashtë të tjerë (gjithashtu sipas sistemit të përfaqësimit) zgjedhen nga anëtarët e prokurorisë publike (Zyrës së Prokurorit Shtetëror).⁸⁵ CSM-ja përbëhet prej dy divizioneve: '*formation de siège*' dhe '*formation du parquet*'. *Formation du siège*⁸⁶ është kompetent në çështje që kanë të bëjnë me *sitting magistrature* e *formation du parquet*⁸⁷ në çështje që kanë të bëjnë me prokurorinë publike. Së bashku me *formations* formojnë Bordin e plotë.⁸⁸

Sidoqoftë, ky sistem i CSM-së është kritikuar që nga viti 1993. Në veçanti, fakti që prej vitit 1993 – përmes vazhdimit të kompetencës së CSM-së – emërimi i gjyqtarve për kundërvajtje *magistrates* është bërë çështje e anëtarëve të vet gjyqësisë – shumica në CSM janë gjyqtar. Kjo kërkon një formë të kontrollit publik ndaj emërimeve. Si rezultat i amendamenteve kushtetuese, CSM-ja do të plotësohet në të ardhmen me dhjetë anëtarë të cilët nuk janë nga radhët e Parlamentit e as të profesionit gjyqësor apo të radhëve të administratës publike. Ky propozim kunërshtohet nga gjyqtarët. Ata pyeten se në çfarë mase do të mund të kontribuojnë dhjetë anëtarët e jashtëm në kujdesin dhe cilësinë e emërimeve.

Problemi i vërtetë qëndron kryesisht në mënyrën se si emërohen aktualisht anëtarët e shërbimit të prokurorisë publike (Zyrës së Prokurorit Shtetëror) dhe se si në të ardhmen do t'i trajtojnë përfaqësuesit e “publikut të përgjithshëm” çështjet në këtë fushë. Propozimi për amendamentin kushtetues veq më është pranuar nga Parlamenti në leximin e parë. Sa i përket leximit të dytë, Kongresi (sesioni i bashkuar i Parlamentit) do të duhej ta pranonte propozimin e leximit të parë me shumicë më të madhe. Duket se propozimi do të duhej të fitonte këtë shumicë. Ajo që ne pritnim të ndodhë më 1999 është vendimi i Kryetarit, i cili e ka autoritetin që ta mbledhë Kongresin. Sidoqoftë, ai nuk e dërgoi çështjen në Kongres. Amendamenti u braktis në vitin 2000. CSM-ja tani i ka dy kompetenca kryesore, (a) të bëjë emërimet dhe propozime për gradim të anëtarëve të *sitting magistrature* që vijnë nga radhët më të larta të gjyqësisë apo të ofrojë këshilla mbi propozimet për emërimet nga Qeveria për anëtarët tjerë të *sitting magistrature* (gjyqësia në detyrë) – por edhe të *standing magistrature* (gjyqësia e përhershme), dhe (b) të përkujdeset për procedurat disiplinore për gjykatën për kundërvajtje. Më poshtë, shkurtimisht do t'i shtjellojmë që të dy aspektet për qëllim të vlerësimit të CSM-së.

Roli i CSM-së me emërimet dhe gradimet gjyqësore

Sistemi i detajuar dhe shumë ligjor i emërimeve gjyqësore dhe gradimeve është tipike për sistemin kushtetues francez. Sidomos frika e ndikimit të tepërt politik dhe sindikalizmit të parimit të emërimit dhe gradimit duket që kanë rezultuar në sistem – ku CSM-ja luan rol të madh si autoritet konsultativ – tejet të pasur me detaje.

Për emërimin si anëtar i *sitting magistrature*, ose shërbimit të prokurorisë publike (kolektivisht, *corps judiciaire*), kërkohet që – përmes një konkursi – personi të pranohet në *Ecole nationale de la magistrature*,⁹⁰ ose të emërohet drejtpërdrejtë – bazuar në përvojën profesionale – në *corps judiciaire (intégration directe)*.⁹¹ Në *Ecole nationale de la magistrature* ofrohet një kurs trajnimi për kandidatët e pranuar që shfaq ngjashmëri me kursin holandez Raio. Pas përfundimit të kursit anëtari i *sitting magistrature* (gjyqësia në detyrë) – pas këshqillimit nga CSM-ja – ai apo ajo emërohen në një gjykatë të caktuar. CSM-ja është e autorizuar⁹² t'i prezantojë propozimet për emërimin e Gjyqtarëve të *Cour de Cassation* dhe gjyqtarëve kryesues të Gjykatave të Apelit; për të tjerët (anëtarët e mbetur të *sitting magistrature*), CSM-ja mund të jep mendimin e vet lidhur me propozimi për emërim Ministrit të Drejtësisë. Sidoqoftë, është Qeveria ajo që e ushtron të drejtën e emërimit.

Pas emërimit në gjykatë, kursi trajnues i një gjyqtari nuk mbaron me kaq. *Ecole nationale de la magistrature* – e ndërlidhur me trajnimin hyrës – ka program special trajnues, ‘*formation permanente*’. Gjyqtarët mund të marrin pjesë në këtë trajnim gjatë gjithë karrierës së tyre. Kjo pjesëmarrje është e rëndësishme edhe për karrierën e mëtejme të gjyqtarit.

Corps judiciaire është i strukturuar në mënyrë hierarkike, edhe sa ju përket gjyqtarëve.

Ekzistojnë gjyqtarë të shkallës së parë dhe të dytë (*premier et second grade*).⁹³ E dyta – shkalla më e lartë – ndahet më tej në dy nëngrupe. Për më tepër, shkalla e parë dhe e dytë janë të ndara nëpër gradë që tregojnë progresin në karrierë. Për të mundur të kalohet prej shkallës së parë në atë të dytën – hap i domosdoshëm për të fituar të drejtën për emërimë më të larta gjyqësore⁹⁴ – dhe për emërimë edhe në poste më të larta, së pari gjyqtari lëviz në dhe në mes të dy shkallëve. Për këtë qëllim, është e domosdoshme që gjyqtari të regjistrohet në *Tableau d'avancement*. Kjo *Tableau d'avancement* përgatitet në rast të ndonjë posti të lirë për gjyqtar. Aplikacionet jashtë *Tableau* nuk janë të mundura. Lëvizja përbrenda *Tableau d'avancement* përcaktohet nga *Commission d'Avancement*,⁹⁵ Këshill ky që përbëhet prej gjyqtarëve të rekrutuar nga llojet e ndryshme të gjykatave dhe të zgjedhur nga kolegët e tyre. Promovimi përmes *Tableau d'avancement* bëhet në baza të ndryshme – të rregulluara me ligj. Në këtë kontekst, informatat nga dosja e gjyqtarit janë të rëndësishme, mes tjerash, për fushën e përvojës së punës, senioritetit, mobilitetit, incidenteve të mundshme dhe raporteve vlerësuese.⁹⁶ Kryetari i parë i gjykatës së apelit (*premier président de la cour d'appel*) i përpilon këto raporte vlerësimi – pas intervistimit të gjyqtarit në fjalë. Raportet e vlerësimit – dy në vjet – në parim theksojnë aktivitetet e gjyqtarit në fjalë, mendimin e përgjithshëm⁹⁷ nga Kryetari, mendimin mbi përshtatshmërinë e posteve tjera/më të larta, dhe – nëse është temë e diskutuar – edhe nevojat trajnuese të personit në fjalë.⁹⁸ Nëse gjyqtari nuk pajtohet me vlerësimin e vet, ai mund të parashtron ankesë te *Commission d'Avancement*.⁹⁹ *Procureur Général* e bën të njëjtën gjë për prokurorët publikë. Vlerësimi i gjyqtarit apo të prokurorit publik mund të sfidohet pranë *Conseil d'Etat*.

Tableau d'avancement është vendimtare për propozimet e emërimeve¹⁰⁰ që mund të bëhen nga ana e CSM-së të adresuara te Kryetari (për postet e gjyqtarve në *Cour the cassation*, *premier président* të *Cour d'appel* apo kryetarit të *Tribunal de grande instance*) apo nga ana e Ministrit të Drejtësisë të CSM-ja për të ofruar këshillë (për postet e mbetura). Asnjë propozim nuk bëhet jashtë *Tableau*. Sidoqoftë, kur kandidatët nuk propozohen nga Ministri, ata në bazë të *Statut de la magistrature* mund të dërgojnë vërejtjet e tyre te Ministri dhe CSM-ja.

Shpesh mund të ndodhë që CSM-ja të merr në shqyrtim vërejtjet e tilla dhe të refuzojë emërimet e Ministrit.¹⁰¹ Çdo vit, *Commission d'Avancement* e publikon raportin mbi aktivitetet e veta.¹⁰²

Mobiliteti i gjyqtarëve është instrument i rëndësishëm i kualitetit global në Francën mjaft të centralizuar ku ka interes të vogël për postet gjyqësore në veriun e largët dhe në jugun e vendit. Sistemi i karrierës përmes *Tableau d'avancement* ofron mobilitet me faktin se vlerësohet lartë si kriter për avancim. Ky mobilitet, sidoqoftë, në një masë të madhe paraqet problem, sepse shumë *magistrates* kanë partnerë pune. Mobiliteti arrihet përmes emërimit të gjyqtarëve dhe anëtarëve të ministrisë publike. Një dukuri e shpeshtë në Francë është që anëtarët e *standing* dhe *sitting magistrature* të emërohen përbrenda departamenteve tjera qeveritare. Kësisoj, shumica e zyrtarëve të Ministrisë së Drejtësisë janë gjyqtarë. Mobiliteti përmes vendosjes në departamente tjera vlerësohet më pak se sa

mobiliteti në vet gjyqësinë. Caktimi në poste i ekspertëve ligjorë nga jashtë *corps judiciaire* tani është i mundur sipas ligjit të 25 shkurtit 1992 (L.O. no. 92-189, nen. 37).¹⁰³

Roli disiplinor i CSM-së

Regjimi disiplinor për gjyqtarët francez është mjaft i rreptë. Neni 43 i *Statut de la magistrature* parasheh që: ‘*Tout manquement par un magistrat aux devoirs de son état, à l’honneur, à la délicatesse ou à la dignité, constitue une faute disciplinaire.*’ Kjo është paksa një definicion i gjerë i shkeljes që mbulon shumë mangësi në fushën e menaxhimit, kujdesit dhe shkeljeve të dinjitetit dhe nderit të detyrës. Sido që të jetë, shkelja e rregullave ligjore që konkretisht lidhet me detyrën gjyqësore do të rezultojnë në shkelje disiplinore.¹⁰⁴ Gjyqtarët janë poashtu përgjegjës për sjelljet e tyre në zyre edhe pse ata janë përgjegjës vetëm për gabimet për të cilat janë personalisht fajtorë.¹⁰⁵ Për gabimet ligjore për të cilat gjyqtarët nuk mund të fajësohen personalisht, gjyqtarët dhe organizatat gjyqësore (d.m.th. gjykatat) mbrohen përmes përgjegjësisë shtetërore.¹⁰⁶

Për çështjet disiplinore lidhur me *sitting magistrature* vlen një procedurë e veçantë gjyqësore. Ministria e Drejtësisë aktivizon procedurat ligjore dhe CSM-ja vepron si gjykatë disiplinore. Neni 18 i *Loi organique sur le Conseil supérieur de la magistrature*¹⁰⁷ parasheh që në procedurat disiplinore, CSM-ja të jetë në seancë pa pjesëmarrjen e *Président de la République* ose Ministrit të Drejtësisë (në raste të zakonshme edhe të anëtarëve të bordit) në diskutime.

Në të shumtën e rasteve Ministri i Drejtësisë nuk do të iniciojë procedura ligjore disiplinore para hetimeve nga ana e *Inspection générale des services judiciaires*, edhe pse raportet nga kryetarët e parë të *Cour d’Appel* ose *tribunal* mund të rezultojnë në procedura ligjore disiplinore. Para fillimit të veprimit disiplinor, mbikëqyrësit dhe *Inspecteur général des services juridiques* mund të lëshojnë vërejtje (Neni 44 *Statut de la magistrature*). Një vërejtje e tillë do të futet në dosjen e gjyqtarit, por pas tri viteve, ajo automatikisht fshihet nëse nuk shoqërohet me ndonjë vërejtje të re.

CSM-ja vet i cakton ndëshkimet disiplinore për *sitting magistrature*. Këto ndëshkime mund nisin që nga vërejtja deri te heqja e të drejtave pensionale dhe moslejimit të kryerjes së disa detyrave të caktuara gjyqësore.¹⁰⁸ Ankesa ndaj ndëshkimit disiplinor mund të parashtrohet pranë *Conseil d’Etat*.¹⁰⁹

6.4. Konkluzionet Preliminare, Francë

Bordi francez i *Magistrature* (gjyqësisë) duket se është në pjesën tjetër të spektrit në krahasim me *Domstolsverket-in* suedez. Kompetencat e CSM-së përqëndrohen pikërisht në fushën e emërimeve (këshillimit) dhe juridiksionit disiplinor mu në ato fusha ku *Domstolsverket-i* suedez nuk ka kurfarrë kompetencash. Sidoqoftë, ajo që është karakteristike për sistemin francez është implementimi relativisht i ashpër i menaxhimit të pavarësisë nga pikëpamja e pozitës ligjore të gjyqtarve dhe menaxhimit të gjykatave. Në Francë, gjyqtarit nuk kanë status të njëjtë – as nga pikëpamja e pozitës ligjore e as nga aspekti social – me kolegët e tyre në shtetet tjera. Ekziston një regjim i ashpër disiplinor si dhe një hierarki e madhe. Këtë hierarki mund ta gjejmë edhe në fushën e menaxhimit

dhe buxhetimit të gjykatave individuale. Në këtë drejtim, gjykatat individuale, kanë shumë pak përgjegjësi të veta. Sipas të intervistuarve në një anketim – që u zhvillua në Francë në dhjetor 1998 për Ministrinë e Drejtësisë në Holandë – kjo strukturë tejet e centralizuar nuk është e dobishme për ndjenjën e përgjegjësisë, koherencës organizative dhe menaxhimit të gjykatave individuale. Edhe metoda e emërimeve dhe avancimeve – plotësisht të ndara nga mënyra në të cilën CSM-ja e kryen punën e vet - është e kritikuar. Sipas të intervistuarve, sistemi rezulton në faktin që personat e gabuar emërohen në vende të gabuara në një numër rastesh. Pikat kundërthënëse janë, për shembull, emërimi i gjyqtarëve në trajnim, të cilët nuk kanë përvojë të bollshme për t'u marrë me raste serioze me të cilat shpesh ballafaqohen.

CSM-ja franceze ka përbërje të gjerë edhe pse kryesisht nga antëtarë të gjyqësisë. Edhe këtu, koncepti i përfaqësimit duket të ketë qenë prioriteti numër një. Është interesante se ekziston rritja e nevojës për një kontingjent më të madh të anëtarëve jogjyqësorë në bord.

Më 1999, filloi puna rreth amendamentit kushtetues për ta mundësuar një gjë të tillë. Me përfshirjen e më shumë anëtarëve jogjyqësorë në menaxhment, shpresohet të forcohet elementi i kontrollit shoqëror të aktiviteteve të bordit dhe me këtë edhe vet gjyqësia. Ky zgjerim i CSM-së me 'anëtarë të jashtëm' në Francë nuk u prit me përkrahje unanime. Në veçanti, gjyqtarët i frikësohen ndikimit të madh politik – apo të hijesimit – të procedurave të emërimit nëse miratohen amendamentet e propozuara. Kjo do të mund të ketë ndikim negativ te statusi i gjyqësisë. E statusi i gjyqtarve në Francë – sipas mendimit të të intervistuarve – është i ndjeshëm. Së fundi, Reforma nuk u miratua: propozimi për të u tërhoq në vitin 2000.

6.5. Pasqyrë krahasuese të detyrave dhe kompetencave të *Conseil supérieur de la magistrature* të Francës

I. Kompetencat vendimmarrëse:

punë të jashtme
shërbime publike
bashkëpunim gjyqësor
menaxhimi i personelit
politikat seleksionuese
politikat kërkimore
këshillimi i Ministrisë së Drejtësisë
politikat mbi cilësinë

II. Kompetencat menaxhuese:

akomodimi & siguria
automatizimi
organizimi administrativ
ofrimi i informatave administrative

III. Procedura buxhetore
politikat buxhetore
mënyrat e distribuimit
llogaridhënia e shpenzimeve

IV. Kompetencat tjera
kompetenca disiplinore
(e drejta e propozimit të kandidatëve) për emërimin e gjyqtarëve
avancimi dhe emërimi i gjyqtarëve nëpër poste
arsimimi dhe trajnimi

Kapitulli 7. Italia (*Consiglio Superiore della Magistratura*)

7.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Itali

Sa i përket pavarësisë dhe statusit, gjyqësia italiane ka më shumë ngjashmëri me gjyqësinë franceze. Për shkak të luftës kundër krimit të organizuar, terrorizmit dhe korrupsionit përbrenda makinerisë së Qeverisë, Italia anon në drejtim të pavarësisë sa më të madhe të gjyqësisë.

Kjo poashtu vërehet nga kujdesi special përmes së cilit Kushtetuta italiane¹¹⁰ e rregullon sistemin e gjykatave.¹¹¹ Pavarësia e gjyqësisë së rregullt pikë së pari garantohet nga pikëpamja e pozitës ligjore me anë të rregullave lidhur me emërimin dhe shkarkimin e gjyqtarëve. Gjyqtarët e rregullt emërohen me mandat të përhershëm (d.m.th. deri në moshën 70 – apo 72 vjeçare nëse kërkojnë kësisoj)¹¹² dhe janë, parimisht, të pandërrueshëm. Ata mund të shkarkohen, suspendohen apo transferohen vetëm me anë të një dekreti nga Gjykata e Lartë për Magistrature (*Consiglio Superiore della Magistratura*, më tutje ‘CSM’). Kjo CSM është Këshilli i Lartë Shtetëror, konkretisht i themeluar për të garantuar pavarësinë e gjyqësisë. Në pajtim me Nenin 105 të Kushtetutës, ky Këshill është përgjegjës për emërimin, caktimin e detyrave, transferimin dhe avancimin e gjyqtarve, si dhe për ndërmarrjen e masave disiplinore kundër gjyqtarve. Neni 107, paragrafi i parë, i Kushtetutës, garanton që gjyqtarit mund të shkarkohen nga detyra e tyre apo të transferohen vetëm përmes një vendimi nga CSM-ja. Paragrafi i dytë i Nenit 107 të Kushtetutës parasheh që Ministri i Drejtësisë e ka të drejtën që të ndërmerr iniciativën për zbatimin e masave disiplinore. Detyrat dhe kompetencat e CSM-së janë të rregulluara me ligjin e 24 marsit 1958.¹¹³ Kushtetuta italiane, poashtu ofron garanci funksionale të pavarësisë për anëtarët e gjyqësisë së rregullt: në kryerjen e detyrave të tyre gjyqësore, gjyqtarit janë të udhëhequr vetëm nga ligji (Neni 101). Garancitë e pavarësisë janë të aplikueshme vetëm ndaj anëtarëve të gjyqësisë së rregullt. Ligji e rregullon pozitën e pavarur të gjyqtarve dhe jogjyqtarëve, të cilët marrin pjesë në administrimin e drejtësisë pa qenë pjesë e gjyqësisë.¹¹⁴

Përpos garancive individuale për pavarësinë gjyqësore, Kushtetuta italiane poashtu garanton edhe pavarësinë në nivel të lartë. Sipas Nenit 104 të Kushtetutës italiane, gjyqësia është organizatë autonome dhe e pavarur dhe menaxhohet nga CSM-ja.

Organizimi i gjyqësisë në Itali

Organizimi i gjyqësisë së rregullt udhëhiqet nga dekreti i 30 janarit 1941, no. 12 mbi organizimin gjyqësor.¹¹⁵

Gjyqësia e rregullt i ka katër nivele. Niveli më i ulët në hierarki janë *gjyqtarët pajtues (giudici di pace)*, që në instancën e parë e administrojnë drejtësinë (apo e ndërmjetësojnë atë) në rastet civile dhe penale të një rëndësie më të vogël. Kjo detyrë mundet dhe shpeshherë ushtrohet nga ata që nuk janë jurist. Deri më 2 qershor 1999, pretorët (*pretori*) përbënin nivelin e dytë të sistemit Italian të gjyqësisë. Ka pasur gjyqtar profesionalë të cilët janë marrë me raste nga gjyqtarët e paqes dhe në instancën e parë e administronin drejtësinë në raste më pak serioze civile e penale. Në qershor të 1999 këta pretorë janë unifikuar me gjykatat e qarkut. Aktualisht, këto gjykata qarku (*tribunali*) – të cilat më parë janë marrë me raste paksa më serioze civile e penale në instancën e parë dhe me apele ndaj vendimeve të *praetori* – kanë juridiksion në procedurat e instancës së parë, për çështjet civile dhe penale.¹¹⁶

Gjykatat e apelit (*corti d'appello*) i shqyrtojnë apelet ndaj vendimeve të instancës së parë të gjykatave të qarkut. Vendimet e Gjykatës së Kasacionit janë të mundura nga ana e Gjykatës speciale të Kasacionit (*corte di cassazione*) në Romë. Sistemi i rregullt gjykatave poashtu ka gjykata të ndryshme të specializuara si gjykatat dhe divizionet në gjykatat e apelit për çështje që kanë të bëjnë me të mitur, gjykatat rajonale për ujësjellësin publik, Gjykatat Penale (*corti di assise*) dhe Gjykatat Penale të Apelit (*corti di assise di appello*), ku gjyqtarët profesionalë gjykojnë raste në bashkëpunim me gjyqtarët porotë. Përveç gjyqësisë së rregullt, një hierarki speciale e gjykatave administrative është zhvilluar në sistemin italian. Apelet ndaj vendimeve të Qeverisë dhe atyre që kanë të bëjnë me rezultate të zgjedhjeve trajtohen në instancën e parë nga gjykatat administrative rajonale (*tribunali amministrative regionali*) varësisht nga apeli pranë Bordit të Shtetit. Përpos këtyre gjykatave, ekzistojnë edhe disa trupa të veçantë gjyqësorë në fusha specifike si zyra e Auditorit të Përgjithshëm, gjykatat ushtarake, komisionet tatimore, Gjykata Supreme e Ujësjellësit Publik, por edhe Gjykata Kushtetuese e Drejtësisë që ka të drejtë të vendos mbi kushtetueshmërinë e ligjeve dhe urdhëresave statutores, si dhe atyre që vijnë nga Qeveria dhe regjionet.

7.2. Përgjegjësia ministrore dhe kontrolli publik në Itali

Si edhe shumica e vendeve në Bashkimin Evropian, Italia ka sistem parlamentar të qeverisjes që do të thotë se anëtarët e Qeverisë kolektivisht janë përgjegjës ndaj Parlamentit Italian për vendime të Këshillit të Ministrave, dhe Ministrat individualisht janë përgjegjës për kryerjen e detyrave të veta.¹¹⁷ Sa i përket kujdesit dhe përgjegjësisë që Ministri i Drejtësisë në veçanti e ka ndaj administrimit të drejtësisë dhe organizimit gjyqësorë, Neni 110 i Kushtetutës është akti më i rëndësishëm.

Ky nen parasheh që – pa paragjykim ndaj kompetencës së CSM-së – Ministri i Drejtësisë është përgjegjës për organizimin gjyqësor dhe për ofrimin e shërbimeve gjyqësore.

Ministri i Drejtësisë i përgjigjet Parlamentit për çështje politikash në organizimin gjyqësor dhe si është duke u zhvilluar menaxhimi i organizimit gjyqësor. Sidoqoftë, në praktikë, kontrolli efektiv parlamentar në Itali pengohet nga faktorë të ndryshëm. Faktori i parë qëndron në mënyrën në të cilën Ministri i Drejtësisë e përdor përgjegjësinë e vet për menaxhimin e organizimit gjyqësor. Për më tepër, deri vonë, për të respektuar pavarësinë gjyqësore, Ministrat e Drejtësisë e ndiqnin politikën e mosintervenimit sa më tepër që ishte e mundur, në aspektin që Ministri sigurohej të kishte sa më pak përfshirje në çështjet që mund të kishin ndikim në përmbajtjen e procedurave gjyqësore. Si pasojë e kësaj është se pikërisht në fushën e menaxhimit të organizatës gjyqësore, nuk ka një menaxhim qëndror në Itali dhe kjo nuk i ka ndihmuar fare efikasitetit të këtij menaxhimi.¹¹⁸ Sipas njohësve të sistemit Italian, Ministrat e Drejtësisë nuk i kanë shfrytëzuar sa duhet mundësitë që ofron Neni 110 për forma më substanciale të menaxhimit dhe politikave menaxhuese të Ministrisë ndaj gjyqësisë. Gjatë dy viteve të fundit, ka pasur ndryshime në këtë fushë si rezultat i Qeverisë së re dhe Ministria tani është duke bërë përpjekje për të inkurajuar efikasitetin dhe – kurdo që është e mundur dhe e dëshirueshme – cilësinë e procedurave gjyqësore. Në këtë kontekst, u miratua një Akt i ri më 2 qershor 1999, i cili i harmonizon dhe unifikon procedurat gjyqësore të instancës së parë. Ky Akt e rregullon bashkimin e dy gjykatave të ndryshme të instancës së parë (*pretore* dhe *giudice tribunale*: projekti *realizzazione giudice unico in primo grado*, deri diku i ngjashëm me integrimin e gjykatave kantonale holandeze në gjykatat e reja të qarkut).

Faktori i dytë që ka kontribuar në faktin që kontrolli parlamentar i menaxhimit dhe organizimit të gjyqësisë përmes përgjegjësisë ministrore kanë ndryshuar aq pak në të kaluarën, ka të bëjë me vet Parlamentin. Deri para 15 viteve, Kryetarët e Parlamentit nuk kanë lejuar asnjë pyetje që ka të bëjë me gjyqësi. Edhe një herë, kjo ishte për shkak të respektit për pavarësinë gjyqësore. Gjatë dy viteve të fundit, ky shqyrtim paraprak ishte më pak i rreptë dhe tani pyetjet rreth aktivitetit të gjyqësisë parashtrihen rregullisht. Ministri gjithashtu iu përgjigjet këtyre pyetjeve për sa i përket pikave të cilësisë, por Ministri mund t'i komentojë rastet individuale.

Mbikëqyrja e aktiviteteve të organizatave gjyqësore

Ministri i Drejtësisë kryen kontrollë sistematike dhe të befasishme mbi aktivitetet e organizatave gjyqësore.

Ekziston një inspektorat i veçantë për këtë qëllim, i cili është nën përgjegjësinë e Ministrit të Drejtësisë dhe detyra e tij është që të mbledhë informata rreth aktiviteteve të gjykatave dhe gjyqtarëve individualë. Për më tepër, ky trup merret edhe me çështje tjera si koha e përfundimit dhe organizimi, por edhe trajtimi i palëve dhe i publikut. Çdo tri vite, bëhet një inspektim i përgjithshëm i gjykatave dhe pos këtij, mund të zhvillohen edhe inspektime speciale, për shembull, si pasojë e ndonjë ankese individuale. Aktualisht, ekziston një projektligj që parasheh se Këshilli Gjyqësor Italian (CSM), duhet të ketë rol

në vlerësimin e gjyqtarëve, në formë të së drejtës për të kryer *valutazione* çdo katër vjet.

Buxhetimi i organizatës gjyqësore

Sipas Nenit 110 të Kushtetutës italiane, Ministri i Drejtësisë është gjithashtu edhe autoriteti përgjegjës për ndarjen e mjeteve për organizatat gjyqësore. Përmes ligjit për buxhet, Parlamenti dhe Ministri i Drejtësisë çdo vit ndajnë mjete për gjyqësinë. Ministri pastaj i përcakton këto mjete për qëllime më konkrete dhe është përgjegjës për pagesën e rrogave të gjyqtarve. Kriteri i ndarjes dhe përcaktimi i buxhetit nëpër gjykata të ndryshme identifikohet nga Ministri i Drejtësisë.¹¹⁹ Gjykatat e kanë një shkallë të caktuar të vetmenaxhimit në shpenzimin e fondeve. Autoriteti për të shkaktuar shpenzime të caktuara sa i përket mallrave dhe shërbimeve dhe për personelin jogjyqësor mandatohet nga Ministri i Drejtësisë në ‘*capo del ufficio*’ të gjykatave italiane.¹²⁰ Për momentin, një shkallë autonomie menaxhimi ju besohet Kryetarëve të Gjykatave të Apelit dhe Prokurorëve Publikë si dhe Kryetarëve individualë të *Tribunali* (gjykatave) dhe Prokurorëve Shtetërorë. Por në shumicën e rasteve, është Ministria e Drejtësisë ajo që vepron si autoritet buxhetues (edhe në aspektin administrativ). Këto rrethana nënkuptojnë se, përbrenda Këshillave Gjyqësorë në nivelin e udhëheqësisë së brendshme, nuk ekziston ndonjë pasqyrë e detajuar e organizimit administrativo-menaxherial të Këshillave Gjyqësorë. Personat nga radhët e CSM-së dhe Ministrisë së Drejtësisë janë të mendimit se zyrtarët ekzekutivë të Këshillave Gjyqësorë nuk përqendrohen shumë në anën administrative të gjërave: këta zakonisht janë persona që janë më shumë të interesuar në shkruarjen e vendimeve të vogla.

7.3. *Consiglio Superiore della Magistratura*: përbërja dhe kompetencat

CSM-ja, siç është paraparë me Kushtetutën e 27 dhjetorit 1947, në fakt u themelua dhjetë vite më vonë. CSM-ja u themelua nga Akti i vitit 1958 dhe e filloi aktivitetin e vet më 1 janar 1958. Aktualisht, CSM-ja përbëhet prej 33 anëtarëve. Tre sosh janë anëtarë të përhershëm të emëruar me ligj: Kryetari i Republikës (i cili zyrtarisht e kryeson CSM-në), Kryetari i Gjyqtar së Kasacionit, Prokurori i Përgjithshëm pranë Gjykatës së Kasacionit.

Njëzet anëtarë vijnë nga radhët e gjyqtarëve dhe anëtarëve të Shërbimit të Prokurorisë Publike (*‘togati’*) dhe dhjetë anëtarë të bordit janë anëtarë jogjyqësorë (*‘laici’*). Gjyqtarit dhe prokurorët publikë i zgjedhin vet anëtarët e gjyqtar. Në praktikë, kjo bëhet përmes shoqatës së gjyqtarëve (*‘Associazione Nazionale Magistrati’*). Në këtë shoqatë ekzistojnë lëvizje të ndryshme (*‘correnti’*, aktualisht katër) të cilat i përfaqësojnë kandidatët. Shoqata e ka statusin privat ligjor dhe nuk ka bazë speciale statutore. Ajo i shfrytëzon listat e kandidatëve, dhe sistemin e përfaqësimit proporcional. Një listë duhet të fitojë 9% të votave. Eksitojnë rreth 8800 gjyqtar. Të intervistuarit tanë vlerësojnë se afro 90-95% të tyre janë anëtarë të shoqatës. Sa i përket të drejtës aktive apo pasive të votimit për përbërjen e CSM-së, nuk luan rol nëse njëri është anëtarë i shoqatës së gjyqtarve apo jo, por vetëm nëse ai person është gjyqtar apo jo.¹²¹ Në praktikë, ky sistem, me kufi elektoral prej 9%, do të thotë se lista nuk ka shumë gjasa të dorëzohet jashtë

lëvizjeve në *Associazione Nazionale Magistrati*. Ekzistojnë pesë zona elektorale: një është e rezervuar për Gjykatën e Kasacionit: anëtarët e Gjyqtar Supreme i zgjedhin dy anëtarë nga CSM-ja. Katër zonat e tjera bazohen në qarqet e gjykatave të apelit. Qarqet të cilat bashkërisht formojnë një zonë elektorale ndryshojnë për çdo zgjedhje (vendosur me short; pra nuk përbëjnë zona të bashkuara gjeografikisht). Dy nga këto katër zona sigurojnë katër anëtarë prej CSM-së, çdo i dyti siguron pesë anëtarë.

Siç u përmend më lartë, dhjetë anëtarë të CSM-së vijnë nga qarqet jashtë gjykatave. Këta anëtarë jogjyqësorë ('*laici*') duhet të jenë juristë. Këta anëtarë duhet ta kenë profesionin e një profesori apo juristi me së paku pesëmbëdhjetë vite përvojë pune (Neni 106 i Kushtetutës Italiane). Këta zgjedhen nga Parlamenti në një kuvend të mbledhur me vota të fshehta. Kandidatët paraqiten nga ana e partive politike. Është e domosdoshme shumica e kualifikuar. Nënkyetari i CSM-së zgjedhet nga CSM-ja nga ana e anëtarëve jogjyqësorë.

Anëtarët e zgjedhur të CSM-së (gjyqtarit dhe anëtarët jogjyqësorë) gëzojnë mandat katërvjeçar. Mandati për gjyqtarit dhe anëtarët jogjyqësorë është i njëjtë. Si rezultat, mandati i të gjithëve, pos tre anëtarëve 'të përhershëm' zgjatet çdo katër vite.

Fakti që e tërë CSM-ja (pos tre anëtarëve të përhershëm) rizgjedhet çdo katër vjet paraqet faktor të mosvazhdimësisë. Disa e perceptojnë këtë mosvazhdimësi si të padëshirueshme. Të tjerët e theksojnë faktin se kjo mosvazhdimësi ka edhe përparësitë e veta.

Vërtet, do të humbet kohë gjatë fitimit të ekspertizës nga ana e bordit të ri por edhe jepet mundësia për ide të reja.

Roli i Kryetarit të Republikës (zyrtarisht Kryetari i CSM-së) si kryetar i CSM-së konsiderohet si ceremonial, së paku roli i tij nuk duhet të shpie në përfshirje substantive në aktivitetet e CSM-së. Kur më 13 maj 1991, Kryetari Cossiga pranoi detyrat e deleguara te nënkryetari, kjo çoi deri te dorëheqja kolektive e anëtarëve jogjyqësorë të CSM-së dhe si rezultat i kësaj u bllokuan aktivitetet e CSM-së. Pas intervenimeve të Kryetarëve të Dhomave të Parlamentit, dorëheqja u tërhoq.

Anëtarët jogjyqësorë në CSM-në italiane

Fakti se CSM-ja ka anëtarë jogjyqësorë – edhe në qarqet e gjyqtarve – është pranuar pa vërejtje dhe në fakt konsiderohet si një gjë pozitive. Sidoqoftë, përbërja e CSM-së, nuk ka aktualisht shumë homogjenitet. Kjo krijon një dobësi të mundshme në sistemin lidhur me anëtarët jogjyqësorë të zgjedhur nga Parlamenti. Nëse Parlamenti arrinë të emërojë juristë të cilët zgjedhen pikërisht për shkak të vlerave dhe cilësive të tyre të pranuar, ata do të mund të zhvillojnë një punë relativisht të pavarur nga baza politike. Sidoqoftë, kjo është shumë më e vështirë të thuhet për anëtarët jogjyqësorë të cilët zgjedhen kryesisht, në bazë të meritave të tyre për një grup të caktuar politik, gjithashtu edhe sepse ata do të duhet të varen nga ai grup që të gjejnë një pozitë adekuate pas përfundimit të mandatit të tyre.

Fakti që kërkohet shumicë e kualifikuar për zgjedhjen e anëtarëve jogjyqësorë, do të

thotë se janë të domosdoshme negociatat rreth listave të kandidatëve në mes të partive politike në Parlament. Për shkak të kësaj, dhe ndoshta edhe përmes faktit se zgjedhjet janë të fshehta, lidhja me parti të caktuara politike paksa dobësohet. Edhe nëse ndikimi i partisë politike nuk është i madh – dhe jo edhe aq i organizuar – sikurse në Parlament, origjina e partisë politike prapsepap luan rol. Kur është fjala për Bordin: në praktikë nuk ndodhë që ‚autsajderët‘ të jenë kundër gjyqtarëve: udhëzimet përbrenda CSM-së janë të përcaktuara më shumë për nga afria politike, se sa nga aftësia e njerëzve për t’u bërë anëtarë të CSM-së. Në këtë drejtim, të intervistuarit italianë cekën se përpos mënyrës së përbërjes, një numër mjaft i konsiderueshëm i anëtarëve të CSM-së i pengon proceset vendimmarrëse dhe i bën ato të dyshohen si të politizuara. CSM-ja italiane është parlament më vete.

E ardhmja

Si pjesë e rishqyrtimit të gjerë kushtetues që është duke ndodhur tani në Itali, gjithashtu janë paraqitur edhe propozime përkitazi me CSM-në.

Është propozuar të përfshihet Neni i ri 120 në Kushtetutën Italiane. Në pajtim me propozimin, do të themelohen dy Këshilla Gjyqësore, një CSM për gjykatat ‘e rregullta’ dhe një CSM për gjykatat administrative. Në propozim, CSM-ja për gjykata ‘të rregullta’ ndahet në dy pjesë: një për gjykata dhe një për Prokurorinë publike (Zyra e Prokurorit Shtetëror).¹²²

Imponimi i masave disiplinore, në pajtim me propozimet, do t’i besohej një organi tjetër, më saktësisht, një gjykatë që duhet themeluar (*Corte di Giustizia della Magistratura*). Për më tepër, Ministri i Drejtësisë, në pajtim me propozimet, do të ishte formalisht i autorizuar që të merr pjesë në mbledhjet e CSM-së, me të drejtë që të bëjë propozime dhe kërkesa, por pa të drejtë vote. Këto propozime vijnë nga Komisioni Parlamentar – i përbërë nga të dyja Dhomat e Parlamentit – për rishqyrtim të Kushtetutës.¹²³ Amendamenti për rishqyrtim kushtetues nuk e fitoi përkrahjen e shumicës. Sidoqoftë, të intervistuarit kanë deklaruar se presin që propozimet lidhur me CSM-në të kthehen në çdo moment, në formë të përshtatur ose jo të përshtatur.

Roli i CSM-së në emërim, avancim dhe transferim

Një nga kompetencat më të rëndësishme të CSM-së ka të bëjë me emërimin e gjyqtarve. Për t’u emëruar gjyqtar në Itali, një person së pari duhet të pranohet për t’u trajnuar për gjyqtar. Ky pranim zbatohet, sikurse në Francë, përmes provimit konkurrues. Ata që e kalojnë këtë provim (*concorso*), pastaj emërohen si *uditore giudiziario* (një lloj praktikanti i shërbimit civil gjyqësor). Pas dy viteve dhe vlerësimit pozitiv, ata mund të bëhen gjyqtar.

Transferimet gjyqësore – një kompetencë e CSM-së - kanë karakter të dyfishtë në Itali. Transferimi i urdhëruar nga CSM-ja mund të imponohet si sanksion disiplinor kundër një gjyqtari. Transferimet disiplinore janë shumë të rralla dhe për to mund të vendosë vetëm Asambleja plenare e CSM-së. Në anën tjetër, transferimet gjithashtu mund të urdhërohen

në raste kur gjyqtari në fjalë nuk ka bërë asgjë që do të meritonte një sanksion. Kjo është e mundur, për shembull, nëse esencialisht ka arsye për një transferim të tillë. Është një shembull me djalë të një gjyqtari, i cili po ballafaqohet me ndjekje penale në një qytet të vogël. Ky është një rast i qartë, në të cilin gjyqtari nuk ka dhënë ndonjë shkas për sanksion. Ka edhe raste nëpër kufij: sjellja e gjyqtarëve që në vete nuk përbën bazë të mjaftueshme për ndonjë sanksion tjetër pas transferimit. Për shembull, rasti i një gjyqtari i cili (siç është parë nga bisedat telefonike) mbante lidhje miqësie me kriminelë. Transferimet e tilla bëhen jashtë masave disiplinore dhe përgatiten nga Komisioni i parë. Në të shumtën e rasteve transferimet urdhërohen në bazë të kërkesës së vet gjyqtarit. Ministri duhet të jetë i përfshirë në propozimet për emërimet apo transferimet e kryetarëve të gjykatave (*magistrati dirigente*). Emërimi i kryetarëve bëhet përmes CSM-së, por emërimi paraprakisht përgatitet prej njërit nga komisionet.¹²⁴ Para se propozimi të shkojë në Asamblesë plenare, i dorëzohet Ministrisë së Drejtësisë. Në Itali – si edhe në Francë – është mjaft e zakonshme që gjyqtarët të emërohen në Ministrinë e Drejtësisë. Kështu, pjesa më e madhe e personelit të *Ministero di Grazi e Giustizia* janë gjyqtarë.¹²⁵ Me emërimin e kryetarëve (*magistrati dirigente*) të zyrave gjyqësore (përkatësisht, gjykatave të ndryshme), Ministri i Drejtësisë ka të drejtë ta jep mendimin e vet mbi propozimin për emërim.¹²⁶ Për më tepër, emërimet e tilla mund të kenë efekt vetëm nëse Ministri është konsultuar për to: ka të bëjë me *‘concerto di ministro’*. Aplikohet procedura në vijim: propozimet për emërimin e kryetarit (apo të kryetarit të cilësdo zyre gjyqësore) formulohet nga Komiteti kompetent i CSM-së dhe pastaj i dërgohet Ministrisë së Drejtësisë, për shqyrtim. Nëse Ministri pajtohet, propozimi shqyrtohet nga asambleja plenare e CSM-së, që mund të votojë për ta pranuar apo refuzuar atë. Nëse Ministri nuk mund të pajtohet me propozimin e dhënë, ai duhet ta arsyetojë qëndrimin e tij. Komiteti propozues i CSM-së e vlerëson qëndrimin e Ministrisë dhe kundërpërgjigjet duke e paraqitur arsyetimin e vet. Rasti pastaj i dorëzohet Asamblesë plenare të CSM-së, e cila voton lirshëm dhe vendosë. Nëse CSM-ja mbetet pranë qëndrimit të vet, atëherë ky opinion është vendimtar. Në praktikë, kjo nuk shpjen gjithmonë në emërim të lehtë sepse emërimi duhet të bëhet në bazë të vendimit të Ministrisë. Nëse Ministri mbetet kundër emërimit, ai nuk ka më mjete në dispozicion (dhe as CSM-ja nuk mund të kthehet prapa), por në teori kjo mund të ndodhë (siç ka ndodhur një herë), që emërimi të mos realizohet për një kohë të gjatë. Ka ekzistuar një rast përpara Gjyqtar Kushtetuese lidhur me këtë *‘concerto’*. Gjykata nuk dha përgjigje direkte në pyetjen se, a është me të vërtetë i domosdoshëm pajtimi, por theksoi se ekziston obligimi i bashkëpunimit.¹²⁷ Aktualisht, gjyqtari që kërkon emërimin për një post udhëheqës të zyrës gjyqësore, duhet të kërkojë opinionin e Këshillit Gjyqësor. Nëse ky opinion prezantohet, ai më pas i dërgohet CSM-së, që pastaj vendosë për kërkesën e bazuar në opinion. Ky është opinion specifik, nëse krahasohet me opinionet e zakonshme që paraqiten me ligj.

Problem për Ministrin kur vjen deri te mundësia e ndikimit në emërimin e kryetarëve është se – edhe kur ka dyshim rreth kapacitetit administrativ të kandidatit – ai nuk i njej aq mirë kandidatët në ministri sa për ta refuzuar një kandidat të propozuar nga CSM-ja me argumente objektive. Zakonisht, Ministria ka shumë pak informata rreth gjyqtarëve individual për këtë. Në fakt, ekzistojnë informata mbi ta vetëm nëse e kanë *kaluar* provimin (*concorso*) dy vite pas emërimit të tyre si gjyqtarë dhe më vonë vetëm nëse, trembëdhjetë vite pas inaugurimit të tyre, aplikojnë prap për statusin e gjyqtarit në Gjykatë të apelit dhe nëse, njëzet vite pas inaugurimit të tyre, dëshirojnë ta fitojnë statusin e gjyqtarit në Gjykatën të Kasacionit.¹²⁸ Këto periudha intervenuese zgjasin shumë. Nevoja për informata mbi cilësinë e gjyqtarve individualë nuk mund të parashikohet sa duhet përmes inspektimeve sistematike dhe të befasishme, të cilat Ministria – përmes inspektoratit të përmendur më lartë në paragrafin 7.2 – i zhvillon në Këshillin Gjyqësor çdo tri vite apo në bazë të ankesës. Aktualisht është duke u shqyrtuar projektligji, përmes të cilit CSM-ja dëshiron të jetë e përfshirë në këtë vlerësim të gjyqtarëve, *inter alia*, si kompetencë për të kryer *Valutazione* çdo katër vjet.

Roli i CSM-së në gjyqësinë disiplinore

Vënia e sanksioneve disiplinore është fuqi diskrecionale e CSM-së (neni 107 i Kushtetutës së Italisë). Fuqia e vënies së sanksioneve ekziston për shkak të formave të ndryshme të sjelljes së papërshtatshme të gjyqësisë, edhe pse format e tilla të sjelljeve nuk janë të përkrahura në mënyrë precize. Veçanërisht, gjyqtarët duhen t'i kenë të qarta kriteret gjatë shfrytëzimit të kësaj fuqie. Ministri i Drejtësisë mund të marr iniciativën për zbatimin e një mase të tillë (në pajtim me nenin 107, -paragrafi dy, i Kushtetutës), pas të cilit veprim Prokurori i Përgjithshëm përgatitë këtë masë. Inspektorati – që më heret është përmendur në paragrafin 7.2 – mbledh informacionet për qëllimet e një veprimi të tillë për Ministrin e Drejtësisë. Prokurori i Përgjithshëm mund të fillojë më këtë veprim, i cili paraqet një çështje rutinore. CSM¹²⁹ vendosë për ankesën gjatë sesionit plenar.¹³⁰ Ankesa mund të parashtrohet në Gjykatën e Kasacionit. CSM-ja ka një Komision special, i angazhuar për marrjen në pyetje të gjyqtarëve, në lidhje me ndëshkimet disiplinore (*Commissione per le inchieste riguardanti i magistrati*).

Fuqitë tjera të CSM-së

CSM-ja siguron kurse profesionale për training të gjyqtarve. Ekziston një pako e detyrueshme për gjyqtarin që ende gjendet në training (*uditore giudiziario*, që është përmendur më lart). Avokatët gjithashtu mund të marrin pjesë në disa nga kurset. Gjithmonë ka më shumë interesim për kurset që sigurohen nga vetë CSM-ja – në baza *ad hoc* - se sa për mundësinë e zgjedhjes.

Shumica e kurseve zgjasin tre ditë, ndërsa disa sish zgjasin pesë ditë; Në këto sesione marrin pjesë prej 80 deri në 100 gjyqtar.

Gjatë intervistimeve është theksuar se CSM, në veçanti gjatë dy vjetëve të fundit, ka luajtur një rol të rëndësishëm, i cili duket se nuk është rrjedhojë e ligjeve dhe rregulloreve: bordi e sheh si

detyrë intervenimin e vet publik - që është pranuar njëzërit nga ana e bordit – në rastet kur gjyqtarët sulmohen publikisht, psh. përmes mediave. Këto rezoluta gjithmonë kanë pasur për qëllim dallimin e të drejtës për të kritikuar gjyqtarët, prej një denigrimi “të hapur” dhe të tillë që nuk preken vetëm në personalitetin e gjyqtarit, por gjithashtu diskrediton edhe kredibilitetin e gjithë gjyqësisë. Ka patur raste kur përmes rezolutës, CSM-ja ishte në gjendje për të treguar se akuzat e shprehura kundër gjyqtarëve ishin të pabaza. Me rezoluta të tilla të bëra publike, besimi në gjyqësi, nëse është i nevojshem mund të përmirësohet ose të rikthehet.

7.4. Konkluzionet preliminare, Itali

Në Itali, raportet në mes të Ministrisë së Drejtësisë (dhe Legjislatorit, Parlamentit) dhe të *magistrature* (gjyqësisë) janë të përcaktuara përmes një modeli në të cilin pavarësia e gjyqësisë paraqitet si një prioritet i lartë. Sipas mendimit të CSM-së, themelimi i tij ka përforcuar shumë pavarësinë e gjyqësisë.

Ndërhyrjet nga ana e “autsajderëve” që kanë fuqi dhe përgjegjësi gjyqësore – ndërhyrje këto që deri më tani janë të pranueshme – dhe duhet t’i nënshtrohen garancave speciale. Veç kësaj, konsiderohet se metoda e formalizuar e punës brenda organizatës gjyqësore është e domosdoshme, në mënyrë që të parandalohet ndërhyrja e faktorëve personal gjatë ndarjes së detyrave. Delegacionit nga Holanda i është bërë me dije se Italia ka një histori të problemeve të veçanta: terrorizmi, korrupsioni dhe krimi i organizuar. Në Itali, marrja me këto probleme konsiderohet detyrë, e cila në veçanti i takon gjyqësisë. Përkitazi me mospërparësitë e sistemit Italian është thënë disa herë se, këto janë pasoja të zgjedhjes së një sistemi sipas të cilit pavarësia e gjyqësisë është një prioritet i lartë - ‘Ky është çmimi që duhet paguar.’

Thuhet se, përparësitë dhe mospërparësitë e mënyrës së përbërjes së CSM-së shpesh herë janë të lidhura ngushtë me njëra tjetrën. Vetë fakti që bordi duhet të punojë me një përbërje, praktikisht krejtësisht të re, do të thotë se periodikisht do të ketë periudha të qarta të tranzicionit, në të cilat me gjasë nuk mund të mirren vendime që mund të arrijnë tepër larg. Mirëpo, nga ana tjetër kjo mund të jetë një ndihmesë për përtëritjen e politikës. Përtëritjet radikale, për më tepër, përshtaten në imazhin e brengosjes së madhe për pavarësinë dhe paanshmërinë e cila mbizotron në Itali: duket se kjo paraqet edhe një shembull tjetër të parandalimit të një pushteti tepër të madh në duar të personave. Veç kësaj, theksimi i fuqishëm i pavarësisë së gjyqtarve individual është i shquar dhe është tipar i sistemit Italian. Kjo kërkon një qëndrim të rezervuar nga ana e Ministrisë së Drejtësisë, si dhe nga ana e Parlamentit, përkitazi me përmbajtjen e punës gjyqësore. Kjo rezervë ka rezultuar nga ndarja e qartë e përgjegjësisë. Organizatat gjyqësore ushtrojnë fuqinë e tyre gjyqësore me një pavarësi strikte, ndërsa Ministria e Drejtësisë në mënyrë qendrore rregullon menaxhimin dhe buxhetimin.

Përgjegjësia e Këshillave gjyqësore për buxhetin, pothuajse nuk përmendet, që do të thotë se, ka pak organizim në nivel të gjykatave, për sa i përket menaxhimit ose të ndonjë organizimi profesional. Mirëpo, tani janë ndërmarrë disa hapa në drejtim të përgjegjësive më të mëdha buxhetore për vetë organizatën gjyqësore. Nevoja për të patur përgjegjësi vetanake në fushën e menaxhimit të gjykatave në Itali, duket se nuk çon ndonjë peshë të madhe.

Theksi mbi pavarësinë e gjyqësorit, sikurse edhe në Francë, ka domethënie të madhe për emërimin dhe avancimin e gjyqtarëve. Për dallim nga situata p.sh. në Holandë, Ministri Italian i Drejtësisë nuk mund të ndërhyjë fare gjatë emërimeve dhe avancimeve. Sipas respondentëve, organizimi i emërimeve, avancimeve, transferimeve dhe i disiplinës përmes CSM-së rirforcon (përmes mbështetjes strikte të gjyqtarve individual të gjyqësisë së pavarur) pavarësinë e

gjqësorit në tërësi. Megjithatë, duhet të ekzistoj një shkallë e bashkëpunimit për masën dhe formën e kontrollit publik, i cili është prezent në formën e tanishme të emërimit dhe të avancimit. Shërbimi relativisht i madh i gjykatave në Itali, për sa i përket proporcionit, ende është çështje e hapur për diskutim. Përmes kësaj, mund të paraqitet një masë e caktuar e politizimit të shërbimit të gjykatave dhe të gjyqësorit. Ky është një rrezik, të cilin e kemi vërejtur edhe më parë kur diskutuam CSM-në franceze.

7.5. Pasqyrë krahasuese: detyrat dhe kompetencat e CSM-së së Italisë

I. Kompetencat vendimmarrëse:

punë të jashtme
shërbime publike
bashkëpunim gjyqësor
menaxhim i personelit
politika e përzgjedhjes
politika e hulumtimit
këshilla për Ministrinë e Drejtësisë
politika mbi kualitetin

II. Kompetenca menaxheriale

vendosja dhe siguria
automatizimi
organizimi administrativ
sigurimi i informacionit administrativ

III. Procedurat Buxhetore

politika buxhetore
shpërndarja e fondeve
përgjegjësia për shpenzimet

IV. Kompetencat tjera

kompetenca disiplinore
propozimit të kandidatëve) për emërimin e gjyqtarëve
avancimi dhe emërimi i gjyqtarëve nëpër poste
arsimimi dhe trainimi

(e drejta e

Kapitulli 8. Republika Çeke

8.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Republikën Çeke

Kushtetuta e Republikës Çeke e vitit 1993 garanton pavarësinë e gjyqësorit në mënyra të ndryshme, si nga aspekti funksional ashtu edhe për nga aspekti i pozitës juridike, dhe – deri në një masë edhe – për nga aspekti institucional. Neni 82 i Kushtetutës Çeke përmban një garancë funksionale të përgjithshme: gjyqtarët ushtrojnë pushtetin e vet gjyqësor në mënyrë të pavarur. Kjo pavarësi nuk mund të sfidohet prej askujt. Garanca e parë e kësaj pavarësie, për nga aspekti ligjor mund të gjindet në vetë nenin 82 të Kushtetutës Çeke. Ky nen parasheh që gjyqtarët nuk mund të shkarkohen ose të transferohen në ndonjë gjykatë tjetër kundër vullnetit të tyre. Mirëpo, regjimi disiplinor mund t'i jap përparësi përjashtimeve nga kjo garancë. Shikuar nga aspekti juridik, pavarësia e gjyqësisë është e garantuar me nenin 93: Kryetari i Republikës emëron

gjqtarët e Çekisë për kohë të pacaktuar. Garancat institucionale për pavarësi në Kushtetutë janë më pak direkte. Neni 2 i Kushtetutës bën dallimin e autoriteteve të ndryshme të shtetit, përfshirë këtu edhe gjyqësinë. Për më tepër, neni 81 cakton Gjykatat e pavarura për proceset kontestimore, ndërsa aspektet kryesore të organizimit janë të paraqitura në nenin 83 në lidhje me nenin 91 të Kushtetutës.

Pavarësia e gjyqësisë është e vendosur në mënyrë të përhershme në Kushtetutën e Çekisë të vitit 1993. Ky sistem reflekton një të kaluar të afërt. Nën regjimin komunist, pavarësia e gjyqësorit – sidomos në fushën e kontesteve administrative – ishte shumë më pak e garantuar.

Organizimi i gjyqësisë në Republikën e Çekisë

Gjyqësia në Republikën e Çekisë ka një strukturë mjaft të komplikuar, me katër lidhje dhe ka një procedurë të komplikuar të apelit, të cilat këtu nuk do të sqarohen plotësisht. Në Republikën e Çekisë ekzistojnë 78 Gjykata të qarkut kompetente për vendosjen e çështjeve civile dhe penale – por ka edhe Gjykata administrative – të shkallës së parë, për rastet që janë të vogla për nga rëndësia), 8 Gjykata rajonale (në fusha të caktuara të juridiksionit të apelit kundër vendimeve gjyqësore të Gjykatave të qarkut. Apelet e veçanta për Gjykatën speciale të apelit ende janë të mundshme), 2 Gjykatat ‘më të larta’ ose ‘superiore’ (janë përgjegjëse për juridiksionin e apelit të vendimeve gjyqësore të *caktuara* të dhëna nga Gjykatat rajonale ku iniciativa i takon Ministrit të Drejtësisë), 1 Gjykatë Supreme (përgjegjëse për juridiksionin e kasacionit). Përveç këtyre organeve, ekzistojnë edhe 3 Gjykata ekonomike me seli në Pragë, Brno dhe Ostrava. Këto gjykata të specializuara luajnë rol të rëndësishëm në liberalizimin e ekonomisë së Çekisë. Ato në veçanti mirren me lëndë profesionale dhe ato të biznesit që janë të lidhura me konkurrencën e hapur dhe lojale, politikën e çmimeve, praktikat e mira të tregëtisë, etj. Neni 91 i Kushtetutës, përveç Gjykatës Supreme përmend edhe Gjykatën Administrative Supreme, mirëpo kjo e fundit nuk është themeluar ende. Një Gjykatë Kushtetuese Speciale monitoron kushtetueshmërinë e administrimit dhe legjislacionit. Sistemi gjyqësor në Republikën e Çekisë është i komplikuar dhe deri diku i fragmentuar.

Për më tepër, ligjet e komplikuar në këtë fushë nuk janë të tilla që organizimi i gjykatave dhe administrimi i drejtësisë të mos karakterizohen nga zgjidhja e çështjeve në mënyrë efikase. Ekzistonë një mori lëndësh të mbetura ngarkesë, – natyrisht nëpër Gjykata ekonomike.¹³¹

Shënim

Aspektet kryesore të organizimit të gjyqësisë janë të parapara në Kushtetutë, ndërsa detajet e mëtejme janë të parapara në një ligj. Regjimi disiplinor lidhur me gjyqtarët e Republikës së Çekisë ka një strukturë speciale. Në parim, gjykatëes që ka inicuar procedurën disiplinore kundër një gjyqtari i besohet juridiksioni disiplinor.¹³²

Kjo do të thotë se, nëse një gjyqtar ka kryer një shkelje disiplinore, një shkelje e tillë do të shqyrtohet nga kolegët e tij gjyqtar. Kryetari i gjykatës specifike është përgjegjës për formimin e panelit disiplinor. Së shpejti pritet që ky sistem të ndryshohet, sepse nuk i kontribuon besimit të publikut në gjyqësi. Organizimi i Gjyqësisë çeke është duke iu nënshtruar reformave në një kuptim më të gjerë. Do t'i kthehemi kësaj çështje në paragrafin 8.3.

Shënim

Që nga Revolucioni Kadife i vitit 1989, gjyqësia në Republikën e Çekisë

është ballafaquar me probleme të ndryshme. Së pari, në shumë sfera është dashur që e kaluara të lihet pas, e që shkaktoi një spastrim të gjyqësisë, i cili përfshiu edhe procesin e rehabilitimit. Veç kësaj, gjyqësia ballafaqohej edhe me shumë lloje rastesh të reja që lidhen me transformimin e ekonomisë socialiste në atë të ekonomisë së tregut. U paraqitën fusha të reja juridike, siç është e drejta e konkurimit dhe gjykatat ishin të stërbushura nga numri në rritje i lëndëve penale (nën ndikimin e valës së krimeve nga mesi i viteve 1990) dhe lëndëve civile (si rezultat i rritjes së aktivitetit të tregut, kulturës ende të ulët industriale dhe afariste, bankrotimet, ‘kriza e borxheve’, kthimi i pronave të ekspropriuara në të kaluarën në mënyrë të padrejtë, etj.). Struktura gjyqësore ekzistuese, e cila pas revolucionit vazhdoi të themelojë bazën e organizimit të gjyqësisë padyshim nuk i përshtatej zhvillimit të shpejtë dhe i mungonte pjesa teknike dhe ekspertiza e nevojshme juridike për t’u marrë me lëndët në rritje. Një ekzod i gjyqtarëve vërtetë e përkeqësoi situatën. Pothuajse gjysma e gjyqtarëve aktivë dhanë dorëheqje gjatë viteve 1990 dhe 1993, pjesërisht për arsye politike, pjesërisht për dëshirës së tyre që të kalojnë në sektorin privat, në të cilin juristët me përvojë (veçmas si noterë) ishin shumë të kërkuar. Këto probleme, jo vetëm që shkaktuan telashe në shqyrtimin e rasteve, por gjithashtu kishin ndikim negativ mbi statusin dhe autoritetin e gjyqësisë. Si rezultat i kombinimit të këtyre faktorëve jo të favorshëm është paraqitur një mosbesim i popullit në gjyqësi. Deri në vitin 1994, nuk ka pasur ndonjë inkurajim për rekrutimin e gjyqtarëve të rinj të cilët ishin të nevojshëm për eliminimin e stërngarkesës së lëndëve të mbetura, të të cilat ishin në rritje. Pak juristë të rinj kishin dëshirë të bëheshin gjyqtar, për shkak se pagat ishin shumë të ulëta. Tani ‘spiralja’ negative që kishte prekur gjyqësinë ka filluar të zhduket sepse është arritur sukses në tërheqjen e gjyqtarëve të rinj dhe në kuptimin afatëgjatë është bërë një pajisje më e mirë e organizatës, në mënyrë që të zvogëlohen lëndët e mbetura.

Sipas ekspertëve të BE-së, këto përpjekje nuk mjaftonin për përmbushjen e kërkesave për praninë të shtetit në Bashkimin Evropian. Një mision i ekspertëve nga Bashkimi Evropian, i bërë në nëntor të vitit 1997, ka ardhur në përfundim se pavarësia e gjyqësisë në Republikën e Çekisë ende nuk ishte siguruar në mënyrë të mjaftueshme. Kjo veçanërisht vliente për metodën e menaxhimit (kryetarët e gjykatave ishin në krye të gjykatave dhe njëkohësisht ishin edhe përgjegjës për menaxhimin e tyre sipas urdhërit të Ministrit të Drejtësisë), struktura organizative e komplikuar që paraqiste një stagnim në përpunimin e lëndëve, makineria e pamjaftueshme financiare dhe materiale e organizimit të gjyqësorisë bëri ekspertët evropian të ishin të mendimit se, kjo organizatë çeke ende nuk ishte në gjendje të përmbushë kërkesat për praninë.¹³³

Shënim

Lidhur me problemet dhe pamundësinë e Gjyqësisë Çeke për t’u marrë më thellë me to, e që ka rezultuar me mosaftësinë e saj për të përmbushur kërkesat për praninë, të caktuara nga Bashkimi Evropian, tani janë duke u bërë përgatitje për një ndryshim më gjithëpërfshirës të sistemit juridik.

Qeveria Çeke ka diskutuar aspektet kryesore të kësaj reforme që më datën 14 prill 1999 (Parimet e reformës së gjyqësisë). Duke iu përmbajtur këtij qëllimi, plani i reformës u hartua më 15 qershor 1999 dhe bazohej në idetë e paraqitura më heret.

8.2. Përgjegjësia ministrore dhe kontrolli publik në Republikën Çeke

Qeveria Çeke ka sistemin e përgjegjësisë kolektive të Qeverisë. Kreu i Qeverisë është Kryeministri, që emërohet nga Kryetari (neni 68 i Kushtetutës). Parlamenti mund t'ia marrë besimin tërë qeverisë përmes një mocioni të mosbesimit (neni 72 i Kushtetutës), që e detyron qeverinë të jap dorëheqje. Kryeministri ia paraqet dorëheqjen Kryetarit, ndërsa ministrat e bëjnë këtë përmes Kryeministrit dhe pastaj Kryetarit. Tani, Ministri Çek i Drejtësisë është përgjegjës për menaxhimin e sistemit gjyqësor. Kjo përgjegjësi përmban aspekte të ndryshme. Së pari, Ministri i Drejtësisë është përgjegjës për buxhetin. Ministri i Drejtësisë është përgjegjës për pajisjet dhe financimin e gjykatave. Tani, në kuadër të ciklit vjetor të buxhetit, kërkesat e Gjykatave të qarkut dhe të Gjykatave ekonomike paraqiten dhe bashkërendohen nga Gjykatat rajonale dhe i përcillen Ministrisë së Drejtësisë për çdo vit. Gjykata Supreme, Gjykatat e larta dhe Gjykata Kushtetuese i përcjellin vet dhe në mënyrë direkte kërkesat e tyre Ministrisë së Drejtësisë. Kërkesat e përmendura përbëjnë bazën për propozim të buxhetit, të cilin Ministri i Drejtësisë ia paraqet Parlamentit. Me prezentimin e propozimit për buxhet në formë të ligjit mbi buxhetin, fondet janë të disponueshme për gjykatat. Kjo do të thotë se Gjykatat rajonale luajnë rol të rëndësishëm si organizata ndërmjetëse: ato përkujdesen për alokimin e fondeve të Gjykatave të qarkut në rajonin e vet. Për këtë qëllim, në pajtim me sistemin e mëhershëm të alokimit – të bazuar në matjen e vëllimit të punës – një e dymbëdhjeta pjesë e buxhetit për një gjykatë i takon një gjykate të qarkut për një muaj.¹³⁴ Kjo u mundëson atyre që të paguajnë shpenzimet për gjykatat e veta. Sistemi i alokimit të fondeve është njaft i prerë: financimi i përkohshëm ose rritjet në buxhet përbrenda vitit të njëjtë buxhetor nuk janë të mundshme. Mirëpo, nganjëherë Gjykatat rajonale shfrytëzojnë një mundësi përmes rezervave specifike për lejim të financimit shtesë për Gjykatat e qarkut, në rast të ndonjë rrethane jo të paraparë. Veç kësaj, ekziston edhe mundësia që t'i drejtohet Ministrisë së Drejtësisë në raste të jashtzakonshme. Mirëpo, kjo mundësi përdoret relativisht pak. Ministri i Drejtësisë - në pajtim me një sistem vërtetë të shkallëzuar - poashtu ushtron kontrollin e tij mbi shpenzimet financiare. Së pari, Gjykatat rajonale zbatojnë kontrollime – që paralajmërohen më heret – në Gjykata të qarkut. Ministria e Drejtësisë, e cila ka një department të posaçëm për këtë qëllim, bën inspektimin e Gjykatave rajonale – si organizata ndërmjetëse. Këto inspektime janë gjithashtu të planifikuara. Për këtë qëllim, Shërbimi i inspeksionit i Ministrisë së Drejtësisë mund të kryej inspektime në hapsirat e cilit do autoriteti gjyqësor. Këto inspektime mund të çojnë edhe deri te udhëzimet për cilin do kryetar gjykate, i/e cili/a kryen detyrën e menaxherit administrativ. Gjykatat rajonale janë përgjegjëse për arsyetimin e buxhetit. Menaxhimi i organizimit gjyqësor në Republikën e Çekisë ka një qëllim të veçantë. Kryetarët e gjykatave jo vetëm që kanë fjalën e fundit për çështjet gjyqësore nëpër organizatat e veta (agjendën gjyqësore), si bie fjala delegimi i punës dhe asistenca për gjyqtarët, çështjet disiplinore dhe ato personale, por ata janë përgjegjës për menaxhimin e përgjithshëm të organizatës së tyre

menaxhimin në sferën e shpenzimeve buxhetore, etj. Gjatë implementimit të detyrave të fundit, kryetarët e gjykatave janë vartës të Ministrit të Drejtësisë. Ministri, i cili mund të emërojë ose shkarkojë gjyqtarët nga pozita e kryetarit, shpallë udhëzimet për kryetarët e gjykatave në fushën e menaxhimit të përgjithshëm të gjykatave, që nuk kanë të bëjnë me pavarësinë juridike të kryetarëve të gjykatave, të cilët gjatë mandatit të tyre si kryetarë, gjithashtu vazhdojnë me punën e tyre të zakonshme si gjyqtar nëpër gjykata.

Sipas mendimit të Këshillit të ekspertëve, të cilët kishin vizituar Republikën e Çekisë në kuadër të kornizës për inspektim në vitin 1987, vartësia e pjesëshme e kryetarëve prej Ministrit të Drejtësisë paraqet rrezik për pavarësinë e kryetarëve të gjykatave. Edhe vetë kryetarët që ishin intervistuar brenda kornizës së këtij inspektimi, dukej se nuk ishin të kënaqur me të gjitha aspektet e pushtetit menaxherial, të cilin ata duhej ta ushtronin nën autoritetin e Ministrit të Drejtësisë. Ata preferonin që të jenë të angazhuar vetëm me detyra gjyqësore. Përveç përgjegjësisë së tij/saj menaxheriale, Ministri i Drejtësisë, poashtu është përgjegjës në fushën e trainimit dhe emërimit të gjyqtarëve. Që nga viti 1999, kandidatët për pozitat në gjyqësi janë rekrutuar nga niveli qendror – Ministria e Drejtësisë. Kjo zëvendëson sistemin e mëhershëm sipas të cilit Gjykatat rajonale ishin përgjegjëse për rekrutim. Ky sistem i decentralizuar i rekrutimit ka çuar deri te një situatë jo stabile. Shumë nga gjyqtarët e ardhshëm paraqiteshin nëpër Gjykata rajonale duke pritur emërimin e tyre në rajon. Tani, kur Ministria e Drejtësisë ka bërë centralizimin e sistemit të rekrutimit është më lehtë të arrihet një shpërndarje e balancuar e kandidatëve (të cilët tashmë janë pak për nga numri). Pas rexhistrimit të tyre, kandidatët i nënshtrohen provimeve të ndryshme, të cilët mund të përzgjedhen ose refuzohen. Kandidatët e përzgjedhur fillimisht emërohen si zyrtarë të Ministrisë së Drejtësisë dhe emërohen si kandidatë për gjyqtar ('stazhier') në ndonjërin prej Gjykatave të qarkut. Pastaj pasojnë dy vite të trajnimit praktik nëpër divizione dhe seksione të ndryshme të Gjykatave të qarkut dhe në Gjykata të apelit. Gjatë trajnimit, Gjykata rajonale është gjykatë bashkërenduese. Kurset dhe vlerësimet e kandidatëve të trajnuar organizohen në po të njëjtin nivel. Pas tre viteve, Gjykata rajonale vendosë nëse një kandidat mund të hyjë në provimin përfundimtar. Nëse kandidati e fiton këtë të drejtë, ai ose ajo do të ketë kohë për t'u përgatitur. Provimi i fundit përbëhet nga pjesa me shkrim, por, aty janë edhe vlerësimet tjera, siç është testi psikologjik. Në provim të fundit mund të hyhet dy herë. Nëse kandidati kalon, ai ose ajo rekomandohet nga Gjykata rajonale te Ministri i Drejtësisë, i cili më pas bën propozimin për emërim nga ana e Kryetarit të Republikës, një autoritet që ka fuqinë e emërimit. Ekzistojnë kurse të ndryshme trainimi (arsimimi i përhershëm) gjatë karrierës prej gjyqtari. Ministria e Drejtësisë përkujdeset për të gjitha këto por, shumica e kurseve organizohen nga Shoqata e gjyqtarëve (Sindikata e gjyqtarëve). Gjykata Supreme, poashtu organizon punëtori gjatë orëve të pasditës. Për të inkurajuar shkëmbim përvojash në mes të menaxhmentit publik dhe gjyqësisë, gjyqtarët mund të postohen edhe përbrenda Sektorit të menaxhimit publik. Një gjyqtar mundet, psh, të punësohet për një afat të shkurtë në Ministrinë e Drejtësisë. Mirëpo, pak ka dobi nga kjo mundësi; vëllimi i punëve në gjykatat çeke dhe në të shumtën e rasteve mungesa akute e stafit nuk lejon mundësinë që një gjyqtar 'të huazohet' për një kohë të shkurtër. Përmes trainimeve dhe për shkak të rolit të Ministrit të Drejtësisë që ka ai/ajo në sistemin për emërim në gjyqësi, ai/ajo mund të luajë një rol të rëndësishëm në monitorimin e kualitetit për administrimin e drejtësisë.

Përgjegjësia e Ministrit për kualitetin shprehet edhe përmes mjeteve të përgjegjësive në sistemin gjyqësor, për të cilin ai/a jo ka përgjegjësi të veçantë (p.sh. përmes propozimeve për reformim të organizimit gjyqësor, sikurse që është duke u propozuar tani) dhe autoritetin që Ministri i Drejtësisë ka për kryerjen e inspektimeve në fushën e menaxhimit të organizatës gjyqësore, dhënien e udhëzimeve që janë rezultat i këtyre inspektimeve si dhe autoriteti i tij për të inicuar procedura disiplinore kundër gjyqtarëve, nëse kjo është e domosdoshme. Kontrolli që ushtron Parlamenti lidhur me mënyrën se si Ministri i Drejtësisë udhëheqë me menaxhimin e organizatës gjyqësore është indirekt. Parlamenti monitoron politikën e menaxhimit nga ana e Qeverisë lidhur me organizatën gjyqësore në përgjithësi. Pak ka ndërhyrje në dosjet individuale të gjykatave (dhe mënyrat se si menaxhohen ato), ndërsa ende nuk janë organizuar hetime parlamentare lidhur me menaxhimin e gjyqësisë. Madje edhe politikat për trajnime dhe emërimet monitorohen nga distanca nga ana e Parlamentit. Zakonisht, buxheti shqyrtohet me kujdes në momentin kur politika e menaxhimit për gjyqësinë vëhet për diskutim. Kështu, diskutimet kryesisht dhe vendosmërisht përqëndrohen në 'pajisje' të organizatave gjyqësore. Diskutimet që kanë të bëjnë me përmbajtjen e punës gjyqësore, për shkak të respektit të pavarësisë së gjyqësisë, pothuajse nuk mbahen.

8.3. 'Këshilli Gjyqësor Suprem' në Republikën Çeke

Gjyqësia dhe organizimi gjyqësor në Republikën Çeke, tashmë të përmendura në paragrafin 8.1 dhe 8.2, gjinden në një situatë të pasigurt. Pavarësisht nga përpjekjet për të rritur statusin e pavarur dhe autoritetin e gjyqësisë përmes Kushtetutës dhe masave organizative dhe administrative, pavarësia e gjyqësisë ende nuk i ka kaluar mosmarrëveshjet. Arsyet më të rëndësishme gjinden në: (a) të kaluarën e afërt komuniste dhe dominimin e sistemit të atëhershëm të administrimit socialist të drejtësisë, (b) vëllimi i ngarkuar i punëve që është duke u shtuar, që është rrjedhojë e llojeve të reja të rasteve, bazës së re juridike dhe zhvillimeve shoqërore, (c) Deri vonë – zvoglimi i numrit të stafit, ekspertiza dhe financat që duhej të ballafaqoheshin me vëllim të shtuar të punëve, (d) organizata e tanishme joefikase me katër lidhje dhe ligji i komplikuar i procedurës që i kontribon vonimeve dhe punëve të papërfunduara gjatë përpunimit të rasteve, (e) struktura e dyfishtë e pushtetit e lidhur me menaxhimin e gjykatave, ku kryetari si person përgjegjës i gjykatës për menaxhimin e çështjeve të natyrës së gjyqit (zbatimin e Administratës shtetërore) është vartës i Ministrit të Drejtësisë por, jo për drejtimin gjyqësor (agjendën gjyqësore) dhe (f) procedurat disiplinore të organizuara në nivel lokal, ku gjyqtarët aktualisht gjykohen nga kolegët e tyre gjyqtarë nga e njëjta organizatë gjyqësore. Problemet që janë vërejtur nga Komisioni i ekspertëve të Bashkimit Evropian gjatë vizitës së bërë më 1997, së fundi kanë shtyrë Qeverinë Çeke që të del me një plan për shqyrtimin e organizimit të gjyqësor (reformë gjyqësore). Elementet kryesore të atij plani ishin vendosur nga Qeveria Çeke në prill të vitit 1999 dhe më 15 prill, Ministri i Drejtësisë do t'i përfshijë këto elemente në planin për shqyrtimin e organizimit gjyqësor.

Elementet më kryesore të kësaj reforme janë:

1. Themelimi i një organizate ndërmjetëse për menaxhim të organizimit gjyqësor (një shërbim i gjyqtar/autoriteti i administratës gjyqësore). Kjo organizatë e pavarur – e cila do të quhet Këshilli Suprem Gjyqësor (KSGJ) – që do të ketë rolin e vet në menaxhimin e organizimit gjyqësor në rrafshin e përkrahjes administrative për përpunimin e detyrave të punës (automatizimit, administratë, sisteme për monitorim të progresit dhe të ngjashme), pastaj të menaxhimit të

personelit të gjyqtar, të bashkërendimit të procedurave disiplinore, të trainimeve për gjyqtarët, etj.

2. Zgjidhja e problemit të pozitës vartëse të kryetarëve të gjykatave në fushën e pushtetit të tyre menaxherial. Elementi i parë favorizon një sistem sipas të cilit, kryetarëve të gjykatave u jipet më shumë pavarësi në sferën e menaxhimit për fushat me kompetencat e veta përkatëse (me këtë, ka më pak ose nuk ka ndikime direkte tek ta nga ana e Ministrit të Drejtësisë).

3. Thjeshtimi i sistemit të komplikuar gjyqësor. Në një të ardhme të afërt, sistemi gjyqësor do të ketë vetëm tri nivele. “Gjykatat e larta” do të shuhet e që ishin një prej niveleve të dallueshme, ndërsa Gjykatat ekonomike do të inkorporohen në Gjykatat e qarkut.

4. Ligji i procedurës do të reformohet dhe do të jetë më pak i komplikuar. Më shumë kompetenca do të krijohen për procedurat emergjente, procedurat e shpejtuara dhe zgjidhjet e thjeshtësuara, etj.

5. Materiali dhe përkrahja teknike për gjyqësi do të përmirësohen dhe zgjerohen. Qeveria Çeke ka për qëllim që të vazhdojë me këto plane. Në fund të vitit 1999, amendamentet e para do të duhej t’i paraqiteshin Parlamentit. Në ndërkohë, propozimet e para të Qeverisë Çeke kanë çuar në diskutime të ndryshme në Republikë lidhur me vendosjen dhe organizimin e një Këshilli të ri Suprem Gjyqësor. Sindikata e gjyqtarve dhe Gjykata Supreme, në veçanti kanë shprehur mendimet e veta në këtë debat.¹³⁵

Sipas Sindikatës së gjyqtarëve, vetëmenaxhimi gjyqësor (vetëqeverisja në gjyqësi) duhet të jetë pika nistore për reformimin e organizimit gjyqësor.¹³⁶

Ky parim i vetëmenaxhimit duhet të jetë i përfshirë edhe në Kushtetutë. Sipas Sindikatës së gjyqtarëve, (KSGJ)¹³⁷ duhet të ketë një menaxhment i cili përbëhet nga gjyqtarët si shumicë.¹³⁸ Kështu, në një Bord prej 17 anëtarëve, Sindikata e gjyqtarve parasheh 8 vende për gjyqtarë të zgjedhur nga anëtarët e seksioneve gjyqësore. Kryetari i Gjykatës Supreme si dhe Kryetari i Gjykatës Kushtetuese, sipas detyrës së vet, i kanë ulëset e garantuara në Bord, ndërsa 7 ulëset e mbetura i takojnë personave që do të zgjidhen nga Parlamenti. Lidhur me kandidaturën ekzistojnë kushtet për emërim, sikurse edhe për anëtarët të cilët zgjedhen nga Parlamenti (ato të përfaqësimit dhe kualitetet profesionale).

Qëllimi i Sindikatës së gjyqtarëve është ata të kenë një rol të rëndësishëm në menaxhim. Në propozimet e tyre, poashtu ka vend edhe për anëtarë të jashtëm në menaxhim. KSGJ-ja, në pajtim me propozimin e dhënë nga Sindikata e gjyqtarëve përmban detyra dhe kompetenca të përgjithshme për sa i përket listës së rekomandimeve për emërim dhe transferim të gjyqtarëve, emërim dhe shkarkim të gjyqtarëve ekzekutiv, (kryetarëve) në gjykata, hartimin e propozim-buxhetit për tërë gjyqësinë, ndarjen e buxhetit për gjykata, dhënien e këshillave mbi masat e rëndësishme për organizimin gjyqësor. Një aspekt i jashtëzakonshëm i propozimeve të dhëna nga Sindikata e gjyqtarve është se ata parashohin një sistem të pavarur të menaxhimit të gjyqësisë në dy nivele. Sipas propozimeve të tyre, KSGJ-ja do të ketë përfaqësim në formë të një departamenti për secilën gjykatë. Kjo ide është marrë nga sistemi hungarez dhe nënkupton se

Këshillat gjyqësore veprojnë si delegacion nëpër të gjitha gjykatat.¹³⁹ Përfaqësues të tillë administrativ të decentralizuar vlerësojnë gjyqtarit, paraqesin propozime për emërim dhe transfer të gjyqtarve, hartojnë propozim-buxhetin për vitin pasues për gjykatat e veta, miratojnë mënyrën e shpenzimit të fondeve në gjykata, etj. Sipas Sindikatës së gjyqtarve, ky sistem ka përparësi sepse metoda e menaxhimit dhe problemet që dalin, bëhen më transparente në kuadër të një gjykate. Në esencë kjo paraqet një sistem të përhershëm monitorues. Problemet dhe nevojat bëhen evidente më heret dhe kjo përmirëson komunikimin në mes të gjykatave individuale dhe KSGJ-së, në mënyrë që kjo e fundit të mund të parashikojë në mënyrë më të saktë nevojat e administratës së gjykatës. Gjykata Supreme nuk është e pëlqimit për një sistem të tillë të decentralizuar të menaxhimit të organizimit gjyqësor. Gjykata Supreme dëshiron një KSGJ të bazuar në modelin e Spanjës. Për më tepër, Gjykata Supreme dëshiron të shoh të vendosur në Kushtetutë parimin e vetëmenaxhimit të pjesëshëm përmes bordit të saj. Për Gjykatën Supreme, KSGJ-ja poashtu duhet të përbëhet nga shumica e gjyqtarëve. Përveç përfaqësimit zyrtar të Kryetarit të Gjykatës Supreme, gjyqtarët mund të emërohen edhe përmes përfaqësimit. Një pjesë e anëtarëve të bordit të KSGJ-së do të emërohej drejtpërsëdrejti nga Parlamenti. Delegimi i Ministrit të Drejtësisë dhe i Kryetarit të KSGJ-së – siç ekziston në Francë dhe Itali – konsiderohet i panevojshëm nga ana e Gjykatës Supreme. Sipas Gjykatës Supreme, Ministri i Drejtësisë dhe Kryetari i Republikës nuk duhet të kenë lidhje me zgjedhjen dhe menaxhimin e KSGJ-së. Vetëm Parlamenti dhe organizatat gjyqësore vendosin vetë - përbrenda rrafshit që vlenë për këtë emërim – i/e cili/a bëhet anëtarë i KSGJ-së. Gjykata Supreme konsideron se, KSGJ-së do t'i jipet një rol në menaxhimin e përgjithshëm të gjykatave, ndarjen e fondeve dhe të personelit, përgatitjen e buxhetit si dhe emërimin dhe trainimin e gjyqtarve. Në mënyrë që të mund të përballet me pozitën e vështirësuar të organizatave gjyqësore në Republikën Çeke, e gjithë kjo, sipas Gjykatës Supreme është e nevojshme për të lejuar KSGJ-në që të bëjë rekomandimet obliguese në fushën për propozimin e buxhetit. Ministri i Drejtësisë duhet të përfshijë edhe kërkesat e KSGJ-së përkitazi me numrin e stafit dhe furnizimit me material gjatë propozimit të buxhetit nga ana e tij në parlament.

Parlamenti, natyrisht se është i lirë që të vendosë nëse duhet të procedohet me propozimin. Në rrafshin e juridiksionit disiplinor, Gjykata Supreme përkrah sistemin e centralizuar. Gjykata qendrore, prej tash e tutje, duhet të fuqizohet për zbatim të administrimit disiplinor në drejtësi. Është e mundur që KSGJ-ja të mund të luante një rol në themelimin ose përkrahjen e një organizate të tillë.

8.4. Konkluzionet Preliminare, Republika Çeke

Mënyra, me të cilën është i organizuar menaxhimi i gjyqësisë në Republikën Çeke mund të quhet si *i pandashëm*. Nuk ka organizatë të ndërmjetme të vërtetë që mund të ketë pushtet të ndarë menaxherial në mes të Ministrit të Drejtësisë dhe gjyqësisë. Kryetraët e gjykatave veprojnë vetëm, në kuptim të menaxhimit, si implementues të politikës menaxhuese të Ministrit të Drejtësisë, të cilët në këtë aspekt janë vartës të tij/saj sipas hierarkisë. Sisteme të tilla të pandashme të organizimit gjyqësor ekzistojnë në Francë, Gjermani, Itali dhe Holandë. Në këto vende, përgjegjësia menaxheriale i takon Ministrit të Drejtësisë, i cili/a mbanë përgjegjësi për politikën e veta në këto çështje duke u mbështetur në përgjegjësinë e vet politike. Për më tepër, mënyra e vendosjes së Gjykatave rajonale si një përforcues në sistemin çek, tregon ngjashmëri

me sistemet e e tanishme të vendeve evropiane. Për shembull, Çekia ka sistemin me Gjykatë të apelit *Cours d'appel* që përmbushë një rol të ndërmjetëm në alokimin e buxhetit dhe arsyetimin e buxhetit për gjykatat e rajonit.

Deri më tani, sistemi i pandashëm i përgjegjesisë menaxheriale në Republikën Çeke nuk duket se është në gjendje të zgjidhë problemet e mëdha me të cilat ballafaqohen gjykatat çeke. Veçanërisht, mungesa e financimit për personelin, mungesa e ekspertizës dhe vonesat e stagnimet në kryerjen e punëve, të cilat janë të tilla sa që gjyqësia çeke nuk mundet ose vështirë që mund të ballafaqohet me rritjen konstante të çështjeve. Për pasojë, autoriteti dhe statusi i pavarur i gjyqësisë, që paraqet bazën për një shtet kushtetues e demokratik është duke u shqyrtuar Republikën Çeke. Ngritja e një autoriteti të tillë, si dhe statusi i tij i pavarur janë të një rëndësie parësore, që poashtu lidhet me pranimin e Republikës Çeke në Bashkimin Evropian. Së fundi, Qeveria Çeke bëri përpjekjen e saj të parë për reformim të organizimit gjyqësor. Planet e paraqitura për këtë qëllim, përveç thjeshtësimit të strukturës së organizimit gjyqësor, përmbajnë edhe thjeshtësim të ligjit të procedurës dhe një organizim të modifikuar të procedurave disiplinore dhe të menaxhimit të gjykatave, sikurse edhe qëllimin e bërjes përgjegjëse të një organizate të pavarur gjyqësore për komponente të caktuara të menaxhimit të organizimit gjyqësor. Ky Këshill i Pavarur Gjyqësor është një shërbim i pavarur për gjykata, i cili menaxhon organizimin gjyqësor në fushën e përkrahjes administrative për përpunimin e punëve të gjykatave (automatizmin, administratën, sistement për monitorim të progresit e të ngjashme), ndarjen dhe arsyetimin e fondeve, menaxhimin e gjykatave nga personeli, themelimin dhe bashkërendimin e Gjykatave disiplinore dhe themelimin e juridiksionit për apelet disiplinore, rekrutimin, trainimin si dhe emërimin e gjyqtarve. Është e mundur që KSGJ-ja të marrë edhe më shumë kompetenca menaxheriale nga Ministria. Detyrat precize për të ardhmen dhe kompetencat e KSGJ-së ende nuk janë caktuar, e as mënyra e themelimit të Bordit.

Gjatë diskutimeve u vërejtë që preferencë e Qeverisë dhe e Gjykatës Supreme si dhe e Sindikatës së gjyqtarëve është një Bord me një përbërje të gjerë, që përbëhet kryesisht nga gjyqtar, një pjesë e të cilëve – janë aty në bazë të përfaqësimit të seksioneve përkatëse gjyqësore, të cilët pjesërisht emërohen nga gjyqtarët dhe pjesërisht nga Parlamenti. Sipas të dyja mendimeve, Kryetari i Gjyqtar Supreme, poashtu duhet të ketë zyrtarisht një ulëse në menaxhimin e KSGJ-së. Për sa i përket detyrave dhe kompetencave të KSGJ-së, Gjykata Supreme është e mendimit se, KSGJ-ja pikësepari duhet të jetë prezente në fushën e financimit dhe ndarjes së stafit, trainimit dhe emërimeve dhe poashtu të ketë rol në përgatitjen dhe implementimin e buxhetit. Gjykata Supreme dëshiron të fuqizojë KSGJ-në që të bëjë propozime obliguese për propozim-buxhetin e Ministrit të Drejtësisë për fushën e plotësisht të gjykatave me staf dhe kërkesave për financim. Sindikata e gjyqtarve i parasheh kompetencat e KSGJ-së kryesisht në fushën e emërimeve dhe transferimeve të gjyqtarve, duke këshilluar Qeverinë dhe duke patur një rol në ciklin e buxhetor. Aspekti i jashtzakonshëm i propozimeve të dalura nga Sindikata e gjyqtarve është se ata dëshirojnë të kenë sistem të decentralizuar, në të cilin delegimet ose përfaqësimet e KSGJ-së të bëhen në nivel të pothuajse të gjitha gjykatave. Këto delegime kryesisht kanë të bëjnë me çështje që lidhen me menaxhimin. Gjykata Supreme tregon pak mirëkuptim. Si Gjykata Supreme, ashtu edhe Sindikata e gjyqtarëve janë të qëndrimit se statusi i KSGJ-së kërkon ndryshime në kushtetutë.

8.5. Pasqyrë krahasuese e detyrave dhe kompetencave të ‘Këshillit Gjyqësor Suprem’ në Republikën Çeke

Më poshtë keni një rishikim krahasues që paraqet reflektimin e detyrave dhe kompetencave të ardhshme të Këshillit Gjyqësor Suprem të Çekisë. Aspektet me shenjën e “?” janë të tilla, për të cilat nuk ka ndonjë siguri apo të cilat janë të kontestueshme.

I Kompetencat vendimmarrëse:

punët e jashtme
shërbimet publike
bashkëpunimi gjyqësor
menaxhimi i personelit
politika e përzgjedhjes
politika e hulumtimit
këshilla për Ministrin e Drejtësisë
politika mbi kualitetin

II Kompetencat menaxheriale:

? akomodimi dhe siguria
 automatizmi
 organizimi administrativ
? sigurimi i informacionit administrativ

II Procedurat buxhetore

politika buxhetore
ndarja e fondeve
përgjegjësia për shpenzime

IV Kompetencat tjera

kompetencat korrigjuese/disiplinimi
(kompetencat për propozim të kandidatëve për emërimë të gjyqtarëve
avancimi dhe transferimi i gjyqtarëve
arsimimi dhe trainimi

Kapitulli 9. Kroacia (Këshilli Shtetëror Gjyqësor)

9.1. Pozita kushtetuese e gjyqësisë në Kroaci

Sistemi gjyqësor i Kroacisë zanafillën e tij e ka që nga shek. 19-të dhe që prej asaj kohe sistemi është strukturuar kryesisht në bazë të përvojave nga sistemet gjyqësore të Austrisë dhe Gjermanisë. Sistemi gjyqësor kroat institucionalisht është i organizuar nga parimet e sundimit të ligjit dhe të pavarësisë së gjyqësisë. Kompetencat e gjyqësisë janë të parapara nga neni 117 e deri në nenin 123 të Kushtetutës së Republikës së Kroacisë. Në nenin 117 të Kushtetutës thuhet se ‘pushteti i gjyqësor është atonom dhe i pavarur dhe gjykatat administrojnë me drejtësinë në bazë të Kushtetutës dhe së Drejtës.’ Kompetencat dhe statusi i Gjyqtar Supreme përshkruhen në nenin 118 të Kushtetutës. ‘Gjykata Supreme e Republikës së Kroacisë’, si gjykatë më e lartë, siguron aplikim unik të ligjeve dhe barazi të qytetarëve. Kryetari i Gjykatës Supreme zgjedhet dhe shkarkohet nga Parlamenti kroat (*Hrvatski sabor*) në bazë të propozimit nga Kryetari i

Republikës, propozim ky për të cilin paraprakisht kërkohet mendimi nga sesioni i përgjithshëm i Gjyqtar Supreme të Kroacisë si dhe i komisionit përkatës të Parlamentit kroat. Kryetari i Gjyqtar Supreme zgjedhet me mandat katërvjeçar. Financimi, kompetencat, përbërja dhe organizimi i gjykatave dhe i procedurës është i rregulluar me ligj.”

Neni 121 i Kushtetutës përshkruan imunitetin e gjyqtarëve. Gjyqtarët gëzojnë imunitet në bazë të ligjit. Gjyqtarët dhe anëtarët e panelit që marrin pjesë në marrjen e vendimit nuk mund të mbahen përgjegjës për mendimet e shprehura ose për votimin e bërë gjatë vendimmarrjes, përveç nëse një gjyqtar bën shkelje të ligjit sipas të cilit kjo shkelje konsiderohet veprë penale. Gjyqtari nuk mund të arrestohet gjatë procedurës së filluar për shkak të veprës penale të kryer në kuadër të vendimit gjyqësor ose të mbahet në paraburgim pa leje, e cila lëshohet nga Këshilli Gjyqësor Shtetëror. Në parim, gjyqtari emërohet me mandat të përhershëm. Një përjashtim i paraqitur në paragrafin 1 të nenit 122 të Kushtetutës është i lidhur me periudhën e parë të shërbimit në postin e gjyqtarit. Gjyqtarët emërohen me mandat pesëvjeçar.

Pas këtij mandati pason emërimi i përhershëm. Gjyqtarët shkarkohen vetëm në bazë të katër kritereve në vazhdim: me kërkesë personale, humbje e aftësive për përmbushjen e detyrave të veta, dënim për veprë penale, akte disiplinore të Sistemit Gjyqësor Shtetëror ose pensionim (në moshën 70 vjeçare). Gjyqtarët mund të ankohen kundër vendimeve për përjashtim, në Gjykatën Kushtetuese në afat prej 15 ditëve, që nga dita e dorëzimit të një vendimi të tillë. Parimi i nenit 6 i Konventës Evropiane mbi të Drejtat e Njeriut mund të gjindet në nenin 29 të Kushtetutës (e drejta në gjykim të drejtë). Seancat e shqyrtimeve janë publike dhe kjo është e garantuar me nenin 119 të Kushtetutës, ku thuhet se ‘shqyrtimet gjyqësore janë publike dhe vendimet gjyqësore shqiptohen publikisht, në emër të Republikës së Kroacisë.’ Publiku mund të jetë i përjashtuar nga shqyrtimi plotësisht ose pjesërisht për arsye që janë të domosdoshme në një shoqëri demokratike, për hir të jetës private të palëve, në raste të shkurorëzimeve dhe rastet që lidhen me kujdestari dhe adoptim ose për mbrojtje të sekreteve ushtarake, profesionale dhe atyre të biznesit, si dhe për mbrojtjen dhe sigurinë e Republikës së Kroacisë, por vetëm deri në masën që konsiderohet e përshtatshme sipas mendimit të gjyqtar dhe që është e domosdoshme dhe jo e kushtëzuar për rrethana të veçanta ku prezenca e publikut do të mund të dëmtonte interesat e drejtësisë”.

Organizimi gjyqësor në Kroaci

Struktura dhe kompetencat e gjykatave janë të përshkruara në Aktin mbi gjykatat¹⁴⁰. Ky ligj rregullon organizimin dhe kompetencat e gjykatave, organizimin e tyre të brendshëm, kushtet për emërimin dhe shkarkimin e gjyqtarve dhe rregullimet e veçanta lidhur me Gjykatën Supreme. Juridiksioni territorial, po ashtu udhëhiqet nga Akti mbi gjykatat. Neni 16 parashikon se ‘në territorin e një Gjykate të qarkut, ku ka më shumë Gjykata komunale, me ligj parashikohet që njëra prej gjykatave shqyrton kategori të veçantë të rasteve që janë kompetencë e Gjykatave komunale në territorin e qarkut me gjykata të njëjta’. Juridiksioni territorial i gjykatave, në radhë të parë është i bazuar në numrin e popullsisë në një vend të caktuar. Gjykatat e qarkut mbulojnë disa Gjykata komunale dhe është e rregulluar me ligj se cilat gjykata mund të vendosen nën juridiksionin territorial të Gjykatave të qarkut. Juridiksioni i gjykatave është i përshkruar prej nenit 15 deri në nenin 24 të Aktit mbi gjykatat. Republika e Kroacisë ka

gjashtë lloj gjykatash të ndryshme. Lloji parë i gjykatave janë Gjykatat komunale. Këto gjykata janë, në shkallë të parë përgjegjëse për: lëndët penale në raste të veprave penale, për të cilat është i paraparë dënimi prej shtatë deri në dhjetë vjet burgim. Përveç këtyre çështjeve penale, Gjykatat komunale merren edhe me lëndë civile (mirëmbajtje, çështje si ekzistimi apo jo i martesës, lëndë të shkurorëzimeve, vërtetimi ose mohimi i atësisë dhe amësisë, pengimi-posedimi, marrëdhëniet mes qiradhënësve dhe qiramarrësve, mardhëniet banesore) dhe kontestet e punës.

Gjykatat komunale, po ashtu janë përgjegjëse për lëndë të sferës së trashëgimisë dhe rexhistrit të tokave, lëndë jashtëkontestimore dhe lëndë për ekzekutim, ndihmë juridike, njohje dhe zbatim të vendimeve të gjykatave të huaja dhe të ndihmës ndërkombëtare juridike (neni 16 i Aktit mbi gjykatat). Lloji i dytë i gjykatave janë Gjykatat e qarkut.

Këto gjykata janë përgjegjëse për gjykimin e lëndëve penale të cilat janë të dënueshme me më shumë se dhjetë vite burgim, zhvillimin e hetimeve dhe të akteve tjera, udhëheqjen e seancave për ekstradim të personave të akuzuar ose transferimin e personave të dënuar (nëse ligji nuk specifikon juridiksionin e Gjykatës Supreme), zbatimin e vendimeve gjyqësore nga shtetet e huaja për çështjet penale, vendosin për apelet kundër vendimit të gjyqtarit hetues, shqyrtimin e apeleve kundër vendimeve të Gjykatave komunale të lëshuara gjatë shqyrtimeve në shkallë të parë, vendosin për konflikte juridiksioni ndërmjet Gjykatave komunale. Gjykatat e qarkut, po ashtu udhëheqin me shqyrtime disiplinore dhe shqyrtojnë apelet kundër vendimeve të lëshuara nga shqyrtimet disiplinore përkritazi me shpërdorimet e noterëve publikë (neni 17 i Aktit mbi gjykatat). Gjykatat ekonomike, si lloji i tretë i gjykatave, kanë juridiksion mbi lëndë specifike ekonomike (për shembull, kontestet që dalin nga kontratat ekonomike, kontestet lidhur me transportin e mallërave dhe lundrimin detar, kontestet për aeroplanë dhe pronën intelektuale (neni 19 i Aktit mbi gjykatat). Gjykatat për kundërvajtje- si lloji i katërt- kanë juridiksion të shkallës së parë për të gjykuar shkelje të vogla (neni 15 i Aktit mbi gjykatat). Rastet e apeleve të Gjykatave për kundërvajtje dërgohen në Gjykatën e lartë për kundërvajtje.

Lloji i pestë i gjykatave, janë Gjykatat administrative. Këto gjykata janë përgjegjëse për vendimet në lëndët kundër akteve administrative të fundit (neni 21 i Aktit mbi gjykatat). Gjykata Supreme e Kroacisë ka disa kompetenca. Në radhë të parë, ajo është përgjegjëse për shqyrtim të apeleve të paraqitura kundër vendimeve të Gjykatave të qarkut që janë marrë në shkallë të parë, kundër vendimeve të Gjykatës së lartë ekonomike dhe Gjykatave administrative. Gjykata Supreme, po ashtu vendosë për konflikte të juridiksionit ndërmjet gjykatave në territorin e Republikës së Kroacisë kur kanë gjykatën e njëjtë që është më e lartë. Detyrë tjetër e Gjykatës Supreme është mbështetja e zbatimit të njëjtë të ligjit dhe mbrojtja e barabartë e qytetarëve para ligjit, si dhe për diskutimin e çështjeve të rëndësishme ligjore. Gjykata Supreme, po ashtu ka detyra edhe gjatë trainimit dhe arsimimit të gjyqtarve (neni 22 i Aktit mbi gjykatat). Ekzistojnë 114 Gjykata komunale, 21 Gjykata të qarkut, 115 Gjykata për kundërvajtje dhe 13 Gjykata ekonomike. Përveç Gjykatave komunale, Gjykatave të qarkut, Gjykatave për kundërvajtje dhe Gjykatave ekonomike, Republika e Kroacisë ka edhe Gjykatën Kushtetuese. Gjykata Kushtetuese vendosë për përputhshmërinë e ligjeve me Kushtetutën, dhe përputhshmërinë e rregulloreve tjera me Kushtetutën dhe ligjet.

Gjithashtu është përgjegjëse për mbrojtjen e lirive kushtetuese dhe të drejtave të njeriut, vendosë mbi kontestet e juridiksionit ndërmjet legjislativit, ekzekutivit dhe pushtetit gjyqësor, akuzimin e Kryetarit të Republikës, etj (shih tutje detajet në nenin 126 të Kushtetutës).

9.2. Përgjegjësia ministrore në Kroaci

Ministria e Drejtësisë, administrata dhe pushteti lokal janë përgjegjës për administrimin e drejtësisë. Ministria siguron trajnim profesional dhe arsimim të gjyqtarve, prokurorëve dhe nëpunësve në gjyqësi. Gjithashtu është përgjegjëse për mbikqyrje të punës administrative nëpër organizata të ndryshme gjyqësore, zyra të mbrojtësve publikë dhe zyrave të prokurorëve (shih nenin 25 dhe 26 të Aktit mbi gjykatat). Aktivitetet lidhur me përmirësimin e përmbushjes së detyrave në gjyqësi, hartimi i ligjeve dhe rregulloreve tjera me synim të përmirësimit të përmbushjes së detyrave nëpër gjykata (kompetencat, juridiksioni, përbërja dhe organizimi i gjykatave, trainimi dhe arsimimi, ndarja e buxhetit) janë përfshirë në listën e detyrave të Ministrisë së Drejtësisë (neni 38). Departamenti për çështje administrative dhe burime njerëzore në gjyqësi kryen detyrat kryesore lidhur me administrimin e drejtësisë dhe mban të dhënat personale të gjyqtarve dhe mbikqyrë përmbushjen e detyrave nëpër gjykata. Ministria e Drejtësisë mund të kërkojë nga gjykatat që të përgatisin raporte dhe informacione lidhur me përmbushjen e detyrave të veta. Ministri i Drejtësisë, po ashtu përcakton numrin e përgjithshëm të gjyqtarve për secilën gjykatë, në pajtim me standardet kornizë të praktikës gjyqësore. Kjo kornizë bëhet nga Ministri i Drejtësisë, në bazë të propozimit nga një Sesion i zgjeruar i Gjykatës Supreme (neni 46 dhe 47 i Aktit mbi gjykatat). Ndarja e buxhetit bëhet nga Ministria e Drejtësisë. Ministri i Drejtësisë, gjithashtu është përgjegjës për emërimin e kryetarëve të gjykatave. Këshilli Gjyqësor Shtetëror ka të drejtë dhe detyrë që të propozojë kandidatët për pozitën e kryetarit të gjykatës. Kryetarët e gjykatave emërohen për një mandat katërvjeçar nga Ministria e Drejtësisë nga lista e kandidatëve të nominuar nga Këshilli Gjyqësor Shtetëror dhe mund të rizgjedhen edhe për një mandat tjetër (neni 73 i Aktit mbi gjykatat).

9.3. Këshilli Shtetëror Gjyqësor i Kroacisë: përbërja dhe kompetencat

Këshilli Shtetëror Gjyqësor ka bazën e vet juridike në nenin 121 të Kushtetutës dhe Aktit mbi Këshillin Shtetëror Gjyqësor (Gazeta No. 58/93, 18 qershor 1993 dhe 49/99 dhe ndryshimet e Aktit mbi Këshillin Shtetëror Gjyqësor numër 01-081-00-4344/2, dhjetor 2000). Këshilli Shtetëror Gjyqësor përbëhet prej 11 anëtarëve, njëri prej tyre është kryetar. Gjyqtarët e lartë, avokatët dhe profesorët e së drejtës mund të përzgjidhen për pozitë të kryetarit ose anëtarit të Këshillit. Në një të shkuar jo të largët (para vitit 2000), Këshilli përbëhej prej 15 anëtarëve, duke përfshirë përfaqësuesit e agjencioneve të Prokurorive publike.

Sipas rregullave të reja, Parlamenti kroat zgjedh 11 anëtarë të Këshillit dhe atë, nga radhët e gjyqtarëve (shtatë), avokatë (dy) dhe profesor të së drejtës (dy). Procedura e zgjedhjes është e përshtatshme në nenin 2 të Aktit mbi Këshillin Shtetëror Gjyqësor. Një komision kompetent i Parlamentit mund t'i paraqes një kërkesë Kryetarit të Gjykatës Supreme për iniciimin e procedurës kandiduese, kryetarit të Odës së Avokatëve të Kroacisë si dhe dekanëve të Fakultetit

juridik. Lista e kandidatëve gjyqësorë hartohet nga Kryetari i Gjyqtar Supreme, ndërsa Oda e Avokatëve të Kroacisë është përgjegjëse për kandidimin e avokatëve për anëtarë të Këshillit. Një sesion i dekanëve të Fakultetit juridik del me një listë të kandidatëve të përzgjedhur nga radhët e profesorëve të së drejtës. Parlamenti kroat (Sabor) zgjedhë anëtarët e Këshillit. Kryetari dhe anëtarët e Këshillit Shtetëror Gjyqësor zgjedhen për një mandat katërvjeçar (shih nenin 123 të Kushtetutës). Këshilli Shtetëror Gjyqësor është i ngarkuar me katër detyra: emëron gjyqtarët, udhëheqë me procedurat disiplinore, vendosë për lirimin e ndonjë gjyqtari nga detyra si dhe kryen detyra tjera në përputhje me ligjin (shih nenin 11 të ndryshimit të Aktit mbi Këshillin Shtetëror Gjyqësor). Dy detyrat e para do të përshkruhen më gjerësisht. Kreu IV i Aktit për Këshillin Shtetëror Gjyqësor vendosë për procedurën e emërimit të gjyqtarve. Ministria e Drejtësisë është përgjegjëse për publikimin e pozitave të lira për gjyqtarë në Gazetën zyrtare dhe për thirrjen e kandidatëve të mundshëm që të aplikojnë për pozita. Pas kalimit të afatit për dërgim të aplikacionit në Ministrinë e Drejtësisë, Ministri do të kërkojë mendimin mbi kandidatët nga një panel i gjyqtarve përgjegjës (i ashtuquajtur i Këshilli Gjyqësor; neni 53 i Aktit mbi gjykatat). Paneli i gjyqtarëve do të shprehë mendimin e vet në një dokument me shkrim që i dërgohet Ministrit të Drejtësisë. Ministri, më pas ia paraqet listën e kandidatëve që plotësojnë kushtet për emërim Këshillit Shtetëror Gjyqësor duke marrë edhe mendimin e gjyqtarëve të panelit. Këshilli Shtetëror Gjyqësor duhet të marrë edhe mendimin nga komisioni Kompetent i Parlamentit kroat për emërimet e propozuara para marrjes së vendimit. Vendimi për emërimin e gjyqtarëve shpallet në Gazetën zyrtare. Detyra tjetër e Këshillit Shtetëror Gjyqësor ka të bëjë me masat disiplinore. Procedura disiplinore përshkruhet në nenin 19 të amendamentit të Aktit për Këshillin Shtetëror Gjyqësor. Ky nen parashikon që gjyqtari të mbajë përgjegjësi për shkelje disiplinore, siç është keqpërdorimi i pozitës zyrtare ose tejkalimi i kompetencave, dështimi i pa arsyeshëm në përmbushjen e detyrës, përmbushje e pa arsyeshme e detyrës ose sjellje e çrregullt gjatë kryerjes së detyrave gjyqësore (kur një gjyqtar dështon të hartojë dhe shqiptojë vendime gjyqësore brenda kufijve kohorë të caktuar pa ndonjë arsye, ose nëse paneli i gjyqtarve vlerëson negativisht punën e tij/saj, ose nëse për arsye të pajustificueshme numri i vendimeve që merr ai/ajo është nën mesatare në Republikën e Kroacisë), në rast të kryerjes së detyrave që nuk janë në përputhje me detyrat në gjyqësi, shkaktimi i shqetësimeve në punën e gjyqtar që në mënyrë të konsiderueshme ndikon në aktivitetet e autoritetit gjyqësor, shkeljen e detyrës zyrtare të ruajtjes të sekretit lidhur me përmbushjen e detyrave gjyqësore.

Në situatën kur një gjyqtar shkelë mbi reputacionin e gjyqtarit ose të detyrave gjyqësore në ndonjë mënyrë tjetër. Komisioni disiplinor i përbërë prej tre anëtarëve të Këshillit Shtetëror Gjyqësor është përgjegjës për procedurën disiplinore (neni 21 i Amandamentit). Janë tre sanksione disiplinore: i pari është qortimi; i dyti është gjoba në para (që nuk mund të tejkalojë një të tretën e pagës së gjyqëtarit për një periudhë jo më të gjatë se gjashtë muaj) dhe sanksioni i fundit është suspendimi i gjyqtarit (neni 25 i Aktit mbi Këshillin Shtetëror Gjyqësor).

Kapitulli 10. Nga modeli i pandashëm në një Këshill Gjyqësor: Holanda

10.1. Holanda dhe pozita kushtetuese e gjyqësorit

a. Pse Holanda?

Në përmbyllje të këtij studimi, do të flasim për planet e Qeverisë së Holandës për kalim në Këshill Gjyqësor. Për dallim nga shtetet tjera të cilat u shqyrtuan këtu (me përjashtim të Republikës Çeke), planet në Holandë nuk janë ende në një fazë të amandamenteve konkrete me

një deklaram të qartë për pozitën, organizimin, detyrat dhe pushtetin që do ta ketë Këshilli gjyqësor i Holandës. Shumë nga këto pika duhet të shqyrtohen edhe tash dhe për to janë duke u zhvilluar debate në organizatat gjyqësore, në Parlament dhe nga palët tjera të interesuara. Në mënyrë që ky studim të ketë një kuptim sa më të gjerë të mundshëm, ne do të mirremi me synimet e Qeverisë holandeze, ndonëse analiza mund të jetë më pak e detajizuar duke patur parasysh fazën e procesit në të cilin gjenden.

b. Pozita kushtetuese e gjyqësorit në Holandë

Garanca më e fuqishme që mund të ekzistojë për pavarësinë e gjyqësorit është e paraqitur në nenin 117 të Kushtetutës së Holandës, e cila parasheh se anëtarët e gjyqësorit, të cilëve u është besuar administrimi me drejtësinë, sikurse edhe Prokurori i Përgjithshëm në Gjykatën Supreme, emërohen me mandat të përhershëm nga ana e qeverisë, ndërsa anëtarët e gjyqësorit mund të suspendohen dhe të përjashtohen vetëm në bazë të rasteve të specifikuara me ligj dhe vetëm nga një gjykatë që është e ngarkuar në mënyrë të veçantë për këtë qëllim sipas ligjit.¹⁴¹ Kështu garanca kushtetuese e pavarësisë së gjyqësorit vlenë vetëm për anëtarët *individual* të gjyqësorit. Për më tepër, kjo garancë kushtetuese individuale është indirekte: ajo nuk përfshinë perspektivën e anës ligjore të çështjes – pavarësinë e gjyqësorit – përmbajtjen e pozitës dhe zgjidhjen e kontesteve. Mirëpo, esenca e pavarësisë së gjyqësorit në sistemin holandez të qeverisjes është saktësisht një garancion për gjykim të pavarur të kontesteve: gjyqësori duhet, në bazë të ligjit, të shqyrtojë çështjet duke qenë i pavarur funksionalisht nga autoritetet tjera shtetërore, siç janë autoriteti i legjislativit dhe ekzekutivit. Prandaj, ky lloj i pavarësisë funksionale nuk shtrihet më tej se pavarësia e gjyqtarve individual. Në kuptim funksional, pavarësia e gjyqësorit në Holandë garantohet në të gjitha nivelet. Sidoqoftë, në sistemin holandez nuk ka ndarje rigoroze të kompetencave, në kuptim të pavarësisë absolute dhe ndarjes absolute të kompetencave.

Ndarja e kompetencave në sistemin holandez karakterizohet me ‘kontrollime dhe barazime’, ku autoritetet më të rëndësishme shtetërore punojnë në fusha të caktuara, ndikojnë dhe (si rrjedhojë e kësaj) kontrollojnë njëra tjetrën. Sidoqoftë, gjyqësia në pikëpamje organizative dhe institucionale varet nga autoritetet tjera kushtetuese. Në kuptimin kushtetues, ekziston një shkallë e caktuar varësisë ndërmjet legjislativit dhe gjyqësorit. Legjislativi specifikon organizimin gjyqësor, ligjin e procedurës, pozitën ligjore të gjyqtarve dhe – deri në një shkallë të rëndësishme – ligjin në bazë të të cilit gjyqtarët administrojnë drejtësinë. Në çështjet buxhetore, organizatat gjyqësore janë të varura nga buxheti i legjislatorit. Në kuptimin organizativ, gjyqësia pjesërisht mbështetet në ekzekutivin, domethënë në Ministrin e Drejtësisë, i cili ka përgjegjësinë menaxheriale për buxhetet dhe vepron si një autoritet përgjegjës për stafin ndihmës të organizatës gjyqësore. Qeveria është po ashtu e përfshirë në emërimet – qoftë me ose pa listën e kandidatëve të propozuar – të anëtarëve të gjyqësorit dhe – përmes Ministrin të Drejtësisë – monitoron, në kuptim të gjerë, prodhimin e të dhënave të ndryshme të një natyre jo të brendshme të organizimit gjyqësor.¹⁴²

10.2. Përgjegjësia ministrore dhe kontrolli publik në Holandë

Në Holandë, Ministrat në pikëpamje kolektive dhe individuale i japin llogari Parlamentit. Në Holandë, dominon një rregull e pashkruar ndërmjet Parlamentit dhe Qeverisë, e cila është formuluar në mënyrë negative: vetëm nëse qartazi është evidente se shumica parlamentare nuk ka besim në ndonjë ministër ose në Qeveri, atëherë duhet të jep dorëheqje Ministri apo Qeveria.

Si rregull e përgjithshme, Ministri i Drejtësisë është përgjegjës për menaxhimin e organizatave gjyqësore. Ai përkujdeset për ndarje të personelit dhe për fondet materiale të cilat u nevojiten organizatave gjyqësore për të funksionuar. Deri vonë menaxhimi lokal i gjykatave ishte në duar të drejtorëve ose krerëve të organizatave gjyqësore (*directeuren gerechtelijke organisatie*: /Drejtorë të organizatave gjyqësore/ *tutje si DGO*) që i nënshtrohen Ministrisë brenda vetë gjykatave. Që nga viti 1998, menaxhimi funksional i DGO-s nuk i është besuar Ministrisë, por kryetarëve të gjykatave. Sot, këtyre kryetarëve iu është besuar menaxhimi i vazhdueshëm i gjykatave, me mandatin e dhënë për këtë qëllim nga ekipi menaxhues i zgjedhur në sesionin e përgjithshëm të (= Kuvendi i gjyqtarëve). Ministri i Drejtësisë është përgjegjës për administratën dhe për buxhetin. Ai/ajo përkujdeset për propozimet e buxhetit dhe ndarjen dhe arsyetimin e fondeve, me rastin e dhënies së tyre sipas ligjit mbi buxhetin. Sikurse në Francë, Republikën Çeke dhe Gjermani, në Holandë gjithashtu ekziston një model i pandashëm i menaxhimit, në kuptimin se nuk ekziston një organizatë e ndërmjetme, e ndarë dhe me një rol të veçantë në menaxhimin e organizatave gjyqësore. Në fushën e emërimeve dhe politikës për transfer të gjyqtarëve, Ministri i Drejtësisë, po ashtu luan një rol të rëndësishëm. Në të vërtetë, ai/ajo emëron gjyqtarit¹⁴³ dhe gjithashtu ia dorëzon Parlamentit emrat e kandidatëve për emërim të anëtarëve të Gjykatës Supreme.

Veç kësaj kompetence për emërim, Ministri i Drejtësisë luan një rol të rëndësishëm në rekrutimin dhe trainimin e gjyqtarëve të ardhshëm. Ministri i drejtësisë në Holandë, gjithashtu është përgjegjës për mbikqyrjen dhe inspektimin e gjykatave individuale. Kjo mbikqyrje bëhet përmes inspektimeve të planifikuara, por të shumtën e rasteve kjo bëhet përmes monitorimit periodik të të dhënave administrative dhe financiare të gjykatave, të cilat azhurnohen në formë digjitale nga vetë gjykatat. Gjithashtu, për hirë të nderimit të pavarësisë së gjyqësorit, sistemi holandez ka një kontrollë të veçantë mbi politikën e administratës dhe atë të emërimeve, e cila ndiqet nga Ministri i Drejtësisë, lidhur me organizatat gjyqësore. Edhe tani kur organizimi gjyqësor është përmirësuar në mënyrë radikale, vështirë mund të ndodhë që Parlamenti të shqyrtojë ose diskutojë për dosjet individuale të gjykatave ose të çështjeve të Ministrisë të Drejtësisë që kanë të bëjnë me menaxhimin. Vetëm gjatë debatit për buxhetin, mund të flitet për çështjet e plotësimit me staf ose për pajisjen e organizatave gjyqësore.

10.3. Këshilli Gjyqësor në Holandë

a. Rishqyrtimi organizimit gjyqësor në Holandë

Që nga viti 1992, nëpër faza të ndryshme është punuar për një rishqyrtim thelbësor të organizimit gjyqësor.¹⁴⁴ Ky rishqyrtim në veçanti ka pasur për qëllim krijimin e kushteve për përmirësim dhe qëndrueshmëri të kualitetit në gjyqësi, si dhe kualitetin e administrimit të drejtësisë, krijimin e kushteve për përmirësim të administrimit të drejtësisë me orientim nga klienti dhe krijimin e një balansi në strukturën e organizimit gjyqësor. Ndryshimet në fushën organizimit dhe rregullimit të gjyqësisë kanë ndikim në pozitën e gjyqësorit në Holandë. Gjatë disa dekadave të fundit, gjyqësori ka qenë nën presion që të përpunojë lëndët që ishin në rritje dhe që ishin komplekse, e që nuk ishte gjithmonë në përputhje me fondet dhe mundësitë. Prandaj, nga kjo situatë kanë dalur dy çështje të ndryshme. E para ishte përshtatshmëria e procedurave gjyqësore. Fjala është, p.sh. për rregullimin organizativ dhe atë menaxhues, i cili tani ekziston, me qëllim të administrimit të gjyqësisë dhe të organizimit të organizatave gjyqësore. Pra, a janë ende të përshtatshme këto të dyja që të sigurojnë një administrim të

drejtësisë në një mënyrë sa më efikase. Nën ndikimin e fazës së parë të rishikimit të organizimit gjyqësor, p.sh. organizimi dhe metoda e punës nëpër gjykata ka ndryshuar rrënjësisht, e që shkakton implikime për administrimin dhe menaxhimin e këtyre gjykatave. Stili tradicional administrativ, sipas të cilit menaxhimi i brendshëm i lihej kryesisë së gjykatave ose sesionit të përgjithshëm të gjyqtar, bazohej fuqimisht në profesionalizmin individual të gjyqtarve në ndarjen dhe ekzekutimin e punës dhe në menaxhimin gjithpërfshirës, i cili ekzistonte ndërmjet stafit gjyqësor dhe atij përkrahës¹⁴⁵ ku vërehen mungesa në disa sfera të sigurimit të përgjigjeve të përshtatshme ndaj sfidave prej lëndëve të shtuara dhe të një numri më të madh të stafit brenda gjykatave të një stili të ri.¹⁴⁶

Rregullime të reja janë të nevojshme në mënyrë që menaxhmentit të gjykatave t'u japin më shumë mundësi që të udhëheqin me proceset në mënyrë të drejtpërdrejtë – brenda gjykatave - që nga faza e inicimit e deri te gjykimi.¹⁴⁷ Për ta bërë këtë në mënyrë efektive dhe efikase, ekzekutivi i gjykatave¹⁴⁸ i ka, *inter alia*, kompetencat dhe përgjegjësitë e veta për çështjet financiare dhe personale. Kjo dëshirë për kompetenca më të mëdha dhe për udhëheqje me procesin e punës gjatë kryerjes së detyrave të tyre, me të vërtetë është e theksuar, meqë kjo është në kuadër të dëshirës për formim të një menaxhimi të integruar brenda gjykatave. Kjo dëshirë – së paku siç përmendet në ‘Drejtësia në Shekullin e 21-të’ – do të bëhet realitet.¹⁴⁹ Mënyrat dhe rregullimet e reja të organizimit të gjyqësorit janë më se të nevojshme sepse furnizuesit (politik) dhe klientët e gjykatave janë, po ashtu duke paraqitur kërkesa të reja. Mundësitë për financim shtesë janë të kufizuara dhe pranimi nga shoqëria i shpenzimeve të mëdha gjatë përpunimit të rasteve është minimal. Çfarëdo që vlenë për kërkesat e reja për organizim; organizimin e menaxhimit dhe rregullimin e gjykatave është e aplikueshme *mutatis mutandis* edhe për organizatat tjera gjyqësore. Grupi i dytë i çështjeve përkitazi me rishqyrtimin e organizimit gjyqësor ka të bëjë me kualitetin e administrimit të drejtësisë. Si të garantohet kjo kur ekziston një numër i madh i lëndëve dhe i kërkesave për kualitet të lartë që imponohen për shqyrtimin e lëndëve, sikurse edhe për vetë vendimet gjyqësore? Pavarësia individuale e gjyqësorit dhe profesionalizmi përcjellës i orientuar drejt kualitetit të profesionalizmit gjyqësor mbetet garancë qendrore, por çështja është nëse vlerat e kualitetit tradicional gjyqësor janë të mjaftueshme që të arrihen kualitetet e pritura në një mjedis shoqëror të ndryshuar. Prej organizatave gjyqësore, po ashtu pritet që të administrojnë drejtësinë në mënyrë të shpejtë, në mënyrë të përshtatshme dhe me sjellje miqësore ndaj klientëve. Këto kërkesa për kualitet kërkojnë vendosjen e efikasitetit në procesin e punës brenda gjykatave, pastaj precizitet gjyqësor gjatë procedurave, trajnim të përhershëm të gjyqtarëve dhe të stafit ndihmës, zbatim të njëjtë të ligjit material dhe atij procedural, trajtim korrekt, shmangje e pritjeve të gjata, garancë lidhur me shpejtësinë e zgjidhjes së lëndëve, etj.¹⁵⁰

Përveç ndryshimeve direkte të shkaktuara nga ky rishqyrtim i organizimit gjyqësor, këto çështje me nxitjen e Dhomës së ulët të Parlamentit,¹⁵¹ kanë shtyrë Ministrin e Drejtësisë më 1997 që të themelojë një komision, detyrë e të cilit do të ishte të jap këshilla mbi elementet që kanë të bëjnë me menaxhimin e pajisjes dhe kualitetin e organizimit të administrimit të drejtësisë në një të ardhme të afërt.¹⁵²

b. Këshilli Gjyqësor i Holandës

Në janar 1998, Komisioni Leemhuis¹⁵³ ka publikuar raportin e vet përfundimtar ‘Azhurnimi i administratës së gjyqësore [*Rechtspraak bij de tijd*]. Thelbi i këtij raporti paraqet këshillë për Ministrin e Drejtësisë, që të themelojë Këshillin Gjyqësor, i cili sipas mendimit të komisionit do

të ishte një organizatë e ndërmjetme në mes të sistemit politik dhe administratorëve përgjegjës politikë dhe vetë organizimit gjyqësor.

Në Holandë, Këshilli Gjyqësor, i një madhësie mesatare është i paraparë të ketë: tre deri në pesë anëtarë të kenë ulëse në Bord. Shumica është e paraparë që të jetë nga zyrtarët gjyqësorë, por anëtarët do të përzgjedhen në bazë të profesionalizmit të tyre dhe do të veprojnë si menaxherë të pavarur. Këshilli Shtetëror Gjyqësor duhet të kryej një sërë detyrash për hartimin e politikave (marrëdhëniet me jashtë dhe shërbimet publike, bashkëpunimi gjyqësor, menaxhimi i personelit dhe politika e emërimit, këshilla për Ministrin e Drejtësisë dhe politikat mbi kualitetin) dhe detyrat që kanë të bëjnë me menaxhimin (banimi dhe siguria, automatizmi, organizimi administrativ dhe sigurimi i informacionit administrativ). Për më tepër, sipas këshillës së komisionit, një rol i veçantë i jipet Këshillit Gjyqësor në fushën e procedurave për buxhetin dhe ndarjen e fondeve për administratën e gjyqësorit si dhe mbikqyrjen e shpenzimeve. Me këto kompetenca, Këshilli Gjyqësor shëndërrohet në një organizatë të dyanshme: nga njëra anë, e inkurajon pavarësinë - në kuptimin organizativ – të gjyqësorit, ndërsa nga ana tjetër, zgjeron vetëpërgjegjësinë dhe përgjegjësinë e gjyqësorit në sferën e administratës, të menaxhimit dhe të buxhetit. Hartimi i politikave lidhur me menaxhimin dhe kompetencat për buxhetin të cilat komisioni ia cakton Këshillit Gjyqësor, në masë të madhe në aspektin e tanishëm janë ende përgjegjësi e Ministrit të Drejtësisë.¹⁵⁴ Në këtë kuptim, propozimet e komisionit përbëjnë një shkëputje mjaft radikale me të kaluarën. Në ndërkohë, raporti i Komisionit Leemhuis ka gjetur një aplikim edhe në Memorandumin e përvijimit të politikave mbi modernizimin e organizimit gjyqësor (tutje të quajtur ‘Memorandumi i përvijimit të politikave’) i shpallur nga Ministri dhe Sekretari i Shtetëror për Drejtësi.¹⁵⁵ Shumë nga propozimet e bëra nga Komisioni Leemhuis janë inkorporuar, duke përfshirë edhe atë që kishte të bënte me themelimin e Këshillit Gjyqësor.¹⁵⁶ Propozimet për detyrat e hartimit të politikave të njëjta me formalitete dhe administrimin e drejtësisë – me ose jo përmes rregulloreve për politikat gjyqësore – nuk janë të përfshira në propozimet e Qeverisë. Qëllimi i Qverisë është të themelojë Këshillin Gjyqësor (qoftë me ose pa bazë të përkohshme¹⁵⁷) duke filluar nga 1 janari 2002.

10.4. Konkluzionet preliminare, Holandë

Konkludimi paraprak për Holandën mund të jetë i shkurtër. Në Holandë themelimi i Këshillit Gjyqësor është në kuadër të kornizës së një operacioni më të gjerë të rishikimit të organizimit gjyqësor. Motivet janë kryesisht të natyrës praktike: Këshilli Gjyqësor mund të kontribuojë në zgjerimin e përgjegjësive menaxhuese të organizimit gjyqësor, që si rrjedhojë, së bashku me një menaxhim të integruar, po ashtu mund të promovojë efikasitetin e këtyre organizimeve. Veç kësaj, arsyeja e parimit për zgjerim të pavarësisë së gjyqësisë, po ashtu luan një rol në planet për themelimin e një bordi të tillë. Këshilli Shtetëror Gjyqësor do të ketë disa kompetenca në hartimin e politikave (marrëdhëniet me jashtë dhe shërbimet publike, bashkëpunimi gjyqësor, menaxhimi i personelit dhe politika të emërimit, këshilla për Ministrin e Drejtësisë dhe politikat mbi kualitetin) dhe detyrat që kanë të bëjnë me menaxhimin (banimi dhe siguria, automatizmi, organizimi administrativ dhe sigurimi i informacionit administrativ).

Për më tepër, në Bord një rol i veçantë i jipet Këshillit Gjyqësor fushën e procedurave për buxhetin dhe ndarjen e fondeve për administratën gjyqësore, si dhe mbikqyrjen e shpenzimeve. Bordi do të ketë një ekip të vogël menaxhues prej tre deri në pesë anëtarë. Këta anëtarë do të emërohen në bazë të profesionalizmit të tyre.

10.5. Pasqyrë krahasuese e detyrave dhe kompetencave të Këshillit Gjyqësor në Holandë

Më poshtë keni një pasqyrë krahasuese që ka për qëllim reflektimin e asaj se cilat do të jenë në të ardhmen detyrat dhe kompetencat e Këshillit Gjyqësor në Holandë. Aspektet e shënuara me një ‘?’ janë ato për të cilat nuk ekziston ndonjë siguri ose cilat mund të jenë në kundërshtim.

I. Hartimi i politikave:

punët e jashtme

shërbimet publike

? bashkëpunimi gjyqësor

personelit

politika e hulumtimit

këshilla për Ministrin e Drejtësisë

? politika mbi kualitetin

II. Lidhur me menaxhimin:

akomodimi dhe siguria

automatizmi

organizimi administrativ

sigurimi i informacionit administrativ

III. Procedura buxhetore

politika buxhetore

ndarja e fondeve

përgjegjësia për shpenzimet

IV. Kompetencat e tjera

autoriteti korrektues/disiplinimi

e drejta e propozimit të kandidatëve për emërimë të gjyqtarëve

avancimi dhe transferimi i gjyqtarëve

arsimimi dhe trainimi

menaxhimi i
politika e përzgjedhjes

Chapter 11. Konkludimet dhe rekomandimet

11.1. Mësimet nga përvojat me Këshillat tjerë Gjyqësor evropian?

Këshillat Gjyqësorë janë produkte të zhvillimeve kulturore të një sistemi juridik, të cilat janë thellë të rrënjosura në kontekstin historik, kulturor dhe shoqëror të shteteve specifike. Kjo do të thotë se, çdo Këshill Gjyqësor është i vetëm dhe këto borde nuk mund t'i shohim jashtë kontekstit të tyre.

Prandaj, në pyetjen nëse mund të mësojmë diçka nga Këshillat Gjyqësorë të sistemeve tjera juridike, përgjigja do të jipet nga Republika e Çekisë, e që është një pyetje e vështirë në shumë aspekte. Sidoqoftë, është fakt se, shembujt e shteteve të tjera nuk mund të ndiqen sipas kuptimit të drejtpërdrejtë të shprehjes. Përvojat e vendeve të tjera me Këshillat Gjyqësorë janë të definuara në mënyrë të qartë për nga konteksti specifik shoqëror dhe kushtetues i këtyre shteteve dhe të zhvillimeve kulturore nëpër të cilat ato kanë kaluar. Çdo sistem ka gjetur balancin përmes

'kontrollimeve dhe balanceve' specifike. Për të gjetur vlerën dhe rëndësinë e sistemeve të shteteve të tjera, nevojitet një njohuri e gjerë për situatën dhe historinë e tyre. Në shumë aspekte, garancat kushtetuese për administrimin e pavarur të gjyqësisë dhe gjykatat e pavarura dhe format e kontrollit publik të të njëjtit sistem janë të lidhura ngushtë. Mirëpo, kjo nuk do të thotë se, Republika e Çekisë nuk mund të gjejë inspirim nga diskutimet e organizuara në shtetet tjera Evropiane për Këshillat Gjyqësorë. Këto diskutime mund të përmbajnë përvoja të rëndësishme lidhur me informacionet dhe argumentet, të cilat mund të jenë të dobishme për diskutim nga ana e Çekisë. Më poshtë, do të paraqitet një hulumtim i shkurtër i çështjeve dhe përvojave që na habitën kur ne po hulumtonim Këshillat Gjyqësor. Këto vërejtje mund të jenë të rëndësishme për 'konfrontim' të përvojave për diskutimin çek, përkitazi me organizimin e Këshillit Gjyqësor Suprem. Do të bëjmë një përmbyllje me një numër rekomandimesh që mund të jenë me vlerë për Republikën Çeke.

11.2. Themelimi i Këshillave Gjyqësor në Evropë

Aspekti më i shquar i studimeve nëpër vendet ku është bërë ky hulumtim është se në kohën kur janë shkruar u themeluan Këshilla gjyqësorë të rinj ose do të themeloheshin së shpejti në katër shtete (Irlandë, Danimarkë, Republikë të Çekisë dhe Holandë). Në Irlandë, kjo ndodhi më 1998; në Danimarkë, themelimi i Këshillit të Përkohshëm Gjyqësor ishte planifikuar për verën e vitit 1999, ndërsa në Republikën Çeke do të themelohet në fund të vitit 1999; në Holandë, ekzistojnë plane për të themeluar Këshillin duke filluar më 1 janar 2002. Kjo e arritur nuk është krejtësisht e rastësishme. Para së gjithash – gjithësesi në Danimarkë – modeli i *Domstolsverket-it* suedez dhe përvojat e mira që i kishte dëshmuar vendi kanë qenë një frymëzim i mirë. Veç kësaj, janë edhe rekomandimet e Këshillit të Ministrave të Këshillit të Evropës të bëra më 1994 brenda kornizës së nenit 6 të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut – përkitazi me pavarësinë e gjyqësisë, rolin e gjyqtarëve dhe përshtatjes së administratës për administrimin e drejtësisë – të cilat kanë rolin e vet në këtë drejtim.¹⁵⁸ Këto rekomandime nuk nënkuptojnë që shteti duhet të kërkojë nga një bord i pavarur garantimin e pavarësisë së gjyqësisë dhe ta vëjë atë në jetë, por aty mund të kërkohej që, p.sh. emërimi i gjyqtarëve të bëhet në mënyrë të pavarur dhe që organizimi gjyqësor disi të ndikojnë në procesin e punës së vet. Në këtë mënyrë, këto rekomandime janë si katalizatorë të pjesërishëm. Të tria shtetet, (Holanda, Danimarka dhe Irlanda) kishin një situatë ku menaxhimi dhe përkrahja e sistemit i qe besuar Ministrisë së Drejtësisë.

Për nga perspektiva e garantimit të pavarësisë së gjyqësisë – siç u pa qartë nga përvoja e Suedisë – konsiderohet e rëndësishme që menaxhimi dhe përkrahja të zbatohen nga distanca. Sipas planeve daneze, irlandeze dhe holandeze, kjo është përshkruar si një përparësi e rëndësishme për një Këshill të Pavarur Gjyqësor. Kundërshtimet ndaj planit të Qeverisë suedeze në fillim të viteve 1990 për kthimin e kompetencave të caktuara menaxheriale nga *Domstolsverket* në përgjegjësi të Qeverisë, ilustron faktin se, pas një kohe të caktuar, vendosja e këtyre detyrave në një distancë ende konsiderohet si një garancë e rëndësishme.

11.3. Këshillat e ri Gjyqësorë sipas modelit të Evropës Veriore

Paraqitja e Këshillit Gjyqësor, jo vetëm që është diçka e re, por edhe pakoja e saj e përgjegjësi është e mrekullueshme. Në Holandë, sikurse edhe në Danimarkë dhe Irlandë është vendosur që Këshillit Gjyqësor t'i besohen edhe detyrat administrative dhe përkrahëse (që fillojnë prej

trainimeve, akomodimit, automatizmit, sigurimit të informacionit, ndihmesës në rekrutim dhe asistencës për Komitetet këshilldhënëse për emërimet) si dhe kompetenca në sferën e buxhetit, në ndarjen e buxhetit si dhe përgjegjësi për shpenzimet. Kështu, në Evropë, jo vetëm që është rritur numri i Këshillave Gjqësorë, por edhe ato Këshilla që janë më të reja, tani paraqesin të gjitha variantet e modelit të Evropës Veriore. Padyshim, kjo deri në një masë ndodhë edhe për shkak të suksesit të Këshillit suedez dhe të modelit të tyre të paraqitur. Duke ia lënë ‘vetë organizatës’ kompetencat menaxheriale dhe – përgjegjësitë e caktuara – buxhetore, atëherë përgjegjësia ‘e vetë organizatës’ për menaxhimin e organeve gjyqësore mund të zgjerohet, gjë që edhe njëherë çon në përmirësimin e efikasitetit. Në Suedi thuhet se, kjo përgjegjësi vetanake e organizimit gjyqësor është rritur në tërësi. Arsyeja e kësaj vetë-përgjegjësie më të madhe – që mund të shihet në Suedi – gjindet në paraqitjen e një organizate profesionale dhe specifike që është përgjegjëse për menaxhimin gjyqësor dhe çështjet buxhetore, e cila sillet si një amortizator në mes të organizimit gjyqësor dhe qeverisë. Ky amortizator njëkohësisht paraqitet si aleat, por edhe si roje. Shkaktari i dytë i një shkallë më të madhe të vetëpërgjegjësisë në Suedi qëndron në kombinimin e administratës së pavarur, menaxhimin e organizatës gjyqësore përmes *Domstolsverket* së bashku me menaxhimin integruar nëpër gjykata. Përkitazi me menaxhimin operacional, gjykatave u janë besuar mjetet e veta, që do të thotë se, është mjaft e mundur që të lejohen pjesë të një vetëpërgjegjësie administrative që të implementohet nga Këshilli, përmes të gjitha llojeve të përgjegjësive të cilat i ka *Domstolsverket*. Edhe Holanda, gjithashtu ka zgjedhur këtë kombinim ‘të vërtetuar’ – së paku në Suedi – kombinimi i një menaxhimi nga distanca dhe menaxhimit të integruar. Sidoqoftë, Suedia është e lidhur në mënyrë të fuqishme për këtë kombinim.

11.4. Motivet praktike apo motivet ideale për monitorim cilësor

Sipas atyre që janë intervistuar për këtë studim Këshillat Gjqësorë i kontribuojnë monitorimit dhe përparimit të sistemit gjyqësor.

Modelet e Evropës Veriore dhe Evropës Jugore në të vërtetë shprehin dy parime kryesore për të rritur më tej kualitetin e sistemit gjyqësor. Në modelin e Evropës Jugore kjo arrihet përmes sistemit të përgjegjësive gjyqësore mbi kualitetin që i adresohet personalitetit të gjyqtarit dhe karrierës së tij. Vendet si Franca dhe Italia i japin rëndësi rekrutimit, trajnimit, vlerësimit, emërimit, avancimit dhe transferimit, përmes personalitetit të gjyqtarit gjatë gjithë karrierës së tij/saj gjyqësore; monitorimi më shumë përdoret për kualitetin e punës sesa për atë se çfarë bën një gjyqtar. Ky kontroll zbatohet nga vetë gjyqtarët. Përmes ndëshkimeve disiplinore, sistemet e Evropës Jugore, po ashtu kanë mundësi jo vetëm të shpërblejnë, por edhe të qortojnë. Me sistemet e monitorimit të kualitetit sipas modelit të Këshillit Gjqësor të Evropës Jugore, qasja zakonisht shtrihet në rrafshin ‘material’. Përmes vetëorganizimit të tyre, duke mos e shtrembëruar ndikimin e Qeverisë, vëmëndja është gjithmonë e përqëndruar te nevojat e organizatave gjyqësore. Duke qenë në gjendje që në mënyrë të drejtpërdrejtë të përkujdeset për nevojat materiale direkte dhe të ketë një sistem qendror informatik, ky sistem i fundit mundohet të arrijë kualitetin më të lartë të mundshëm të shërbimeve gjyqësore. Përmes efikasitetit të shtuar, bëhen përpjekje për ngritjen e kualitetit të administrimit të drejtësisë.

11.5. Promovimi i pavarësisë

Një stimul i rëndësishëm për themelimin e Këshillit Gjqësor, në të gjitha shtetet e hulumtuara

është promovimi i pavarësisë së gjyqësisë. Kjo pavarësi dhe statusi i pavarur i gjyqësisë nuk është i njëjtë në të gjitha vendet. Në Francë gjyqësia nuk ka një status të lartë, ndërsa në Itali pavarësia e gjyqësisë ka një status special: atje, gjyqësia, për shkak të pavarësisë së gjyqtarëve në të kaluarën e afërt, gëzon një prestigj të lartë. Sipas respondentëve të këtij studimi, Këshilli Gjyqësor i kontribuon më shumë ruajtjes sesa promovimit të pavarësisë në Itali. Efekti i favorshëm i Këshillave Gjyqësorë, qoftë nëse bazohen në modelin e sistemit të Evropës Veriore ose të Evropës Jugore mbi statusin e pavarur të gjyqtarëve dhe të organizimeve gjyqësore është qartazi i perceptueshëm në të gjitha shtetet ku është bërë hulumtimi.

11.6. Rregullimi kushtetues

Një çështje tjetër nga hulumtimet e bëra në shumicën e shteteve është dëshira për themelim kushtetues të Këshillave Gjyqësorë. Në Francë dhe Itali kompetencat dhe pozita e Këshillit Gjyqësor janë të rregulluara me Kushtetutë. Holanda, Irlanda dhe Danimarka planifikojnë ta bëjnë të njëjtën gjë. Kjo dëshirë për një themelim kushtetues është normale: Një Këshill Gjyqësor është një institucion i rëndësishëm, që merr rolin e vet në ndarjen kushtetuese të kompetencave shtetërore. Aspektet kryesore të ndarjes së kompetencave dhe pozitave më të rëndësishme shtetërore në vend duhet të rregullohen me të Drejtën kushtetuese.

11.7. Këshillat Gjyqësorë me përbërje të gjerë

Pothuajse të gjithë Këshillat Gjyqësor që janë hulumtuar – me përjashtim të atij në Holandë – janë në një përbërje të gjerë, prej 15 ose më shumë anëtarëve. Shumica e Këshillave përbëhen kryesisht nga gjyqtarë të seksioneve të ndryshme të gjyqësisë. Disa sish – kryesisht gjyqtarë më të lartë – janë anëtarë të Këshillit Gjyqësor sipas detyrës zyrtare, ndërsa gjyqtarët tjerë zgjedhen nga gjyqtarët. Në Francë dhe Itali, Kryetari dhe Ministri i Drejtësisë zyrtarisht janë anëtarë të bordit. Ekzistojnë dallime përkitazi me anëtarët jogjyqësorë (shih po ashtu 10.8). Zakonisht, këta anëtarë zgjidhen në mënyra të ndryshme nga grupe të palëve të kyçura në administrimin e drejtësisë ose në Parlament. Përbërja e gjerë në përfaqësimin e Këshillit Gjyqësor nënkupton se, në parim është i prekshëm ndaj politizimit dhe sindikalizmit. Në kohë të ndryshme, balansi korrekt dhe raporti korrekt në mes të emërimit të anëtarëve të bordit mund të kuptohet në mënyrë të ndryshme ose të ketë një shtrirje tjetër. Me qëllim të ruajtjes së balansit në përpjestim të votimit brenda Këshillit Gjyqësor, ekzistojnë dy sisteme: së pari, kjo ka të bëjë me kushtet e emërimit (mund të emërohen vetëm ata anëtarë që përmbushin kushtet e caktuara të profesionalizmit dhe të kualitetit të përfaqësimit); dhe së dyti, ka të bëjë me sistemin e shtrirjes së autoriteteve të emërimit (emërimi nga Parlamenti, nga Qeveria ose edhe nga të tjerët). Sistemi i fundit është i ndieshëm, sepse pa qëllim mund të shkaktojë që Këshilli Gjyqësor të jetë i përbër vetëm nga gjyqtarët, sepse për shembull, Parlamenti vetëm kishte dëshiruar t'i emërojë gjyqtarët. Për të shmangur këtë rrezik, shumica e sistemeve përdorin të dyja sistemet për emërim.

11.8. 'Anëtarët e jashtëm' në administratë

Këshillat e Jashtëm Gjyqësorë, sikurse këto që u diskutuan më lart, praktikisht kanë të përbashkët pa përjashtime elementin e anëtarëve jogjyqësorë, të cilët kanë ulësen në administrim (anëtarë të jashtëm). Ky element sjell kontrollin shoqëror në Këshillin Gjyqësor. Shembujt e Francës dhe Suedisë tregojnë se në të dyja shtetet sistemi drejtohet për votim, p.sh. avokatët, klientët dhe bashkimet profesionale në Këshillin Gjyqësor. Danimarka dhe Irlanda, po

ashtu kanë zgjedhur këtë mënyrë, ndërsa në Republikën e Çekisë dëshira për anëtarë të jashtëm ka hasur në një konsensus të gjerë. Me kontributin e anëtarëve të jashtëm, paraqitet një sistem i kontrollit shoqëror lidhur me punën e Këshillit Gjyqësor. Në shumicën e vendeve, kontigjenti i *magistrates* në Këshillin Gjyqësor përbën shumicën. Prezenca e anëtarëve të jashtëm në Këshillin Gjyqësor mund të jetë më e rëndësishme për nga diskutimet e shumta, një shembull i tillë është treguar në Francë. Në Francë dhe Itali, problemet lidhur me ‘politizimin’ dhe ‘sindikalizimin’ përmes emërimeve gjyqësore synohen të zbuten përmes përpjestimit në bord për *magistrature*, siç duket qartë edhe nga propozimi i ndryshimeve përkitazi me përbërjen e Këshillit Gjyqësor në të dyja shtetet. Në të vërtetë, kjo e mëparshmeja më shumë e konfirmon problemin, sesa që e zgjidhë atë.

11.9. Detyrat dhe kompetencat e përshkruara përgjithësisht

Ajo që është mjaft habitëse për shumë rregullore për Këshillin Gjyqësor është se ato janë bazuar në modelin e Evropës Veriore, ku përshkrimi i këtyre bordeve në të shumtën e rasteve është i gjerë dhe se bordet shpesh i kanë vetëm disa kompetenca ‘konkrete’ gjyqësore. Kjo paraqitje e përshkrimeve të gjera të punës, veçanërisht në Suedi dhe Danimarkë, mund të shpjegohet me faktin se këta Këshilla Gjyqësorë janë kryesisht organizata të përgjithshme dhe teknike. Këto lehtësira ofrohen kryesisht përmes marrëveshjeve ekzistuese. Kjo është arsyeja që kompetencat nuk janë të domosdoshme të përshkruhen në mënyrë precize. Kjo do të jetë e domosdoshme vetëm kur pasojat ligjore kanë lidhje me marrëveshjet e Këshillit Gjyqësor deri në një masë substanciale. Përshkrimi i hollësishëm i punës së Këshillit Gjyqësor, për më tepër, mund të kufizojë fleksibilitetin e nevojshëm të aktiviteteve të bordit. Suedia është një shembull i një rregullimi të tillë, ku përbrenda përshkrimit të gjerë të punës, *Domstolsverket* ka zhvilluar një sistem, së bashku me gjykatat, që i përmbushë kërkesat e gjykatave duke mos qenë fare i ngurtë lidhur me atë se çfarë mund të ofrojë përmes një përshkrimi të saktë të kompetencave.

11.10. Veprimi i kombinuar i kontrollit publik dhe rolit të përgjegjësive ministrore

Sistemet juridike brenda të cilave veprojnë Këshillat Gjyqësorë, të përshkruara në këtë studim, përbëhen prej kombinimeve të ndryshme të kontrollimeve dhe balanseve kushtetuese, ku kontrolli përmes përgjegjësive së Ministrisë, zakonisht përbën vetëm njërin prej instrumenteve. Për dallim nga Franca dhe Suedia, në Holandë mënyra sipas të cilës ushtrohet kontrolli, përmes përgjegjësive së Ministrisë mbi menaxhimin dhe buxhetin e gjyqësorisë është – shumë e bezëdisshme - së paku në teori. Diskutimet holandeze për më shumë pavarësi dhe po ashtu diskutimet lidhur me paraqitjen e Këshillit Gjyqësor, paraprakisht bazohen në përgjegjësinë e Ministrisë, si një instrument i kontrollit. Mirëpo, parashtrohet pyetja, nëse përgjegjësia e Ministrisë, si mekanizëm i kontrollit përkitazi me buxhetin dhe menaxhimin e gjykatave paraqet gjithëmonë një instrument efektiv. Menaxhimi dhe buxheti për organizatat gjyqësore pothuajse nuk është ndonjë temë aktuale politike, kur flitet për shtetet ku është bërë studimi. Përqëndrimi i diskutimeve politike ndërmjet Qeverisë dhe Parlamentit është më shumë në ruajtjen e ligjit dhe ndjekjen e krimit. Kjo gjithashtu nënkupton se, përgjegjësia e Ministrisë, si një instrument i kontrollit nuk duhet të mbivlerësohet. Shembujt e shteteve të tjera e bëjnë këtë të qartë, edhe nëse është krejtësisht i ndryshëm dhe më pak i bezëdisshëm, me kontrollë mbi buxhetin dhe menaxhimin e organizatave gjyqësore përmes kontrollit të Ministrisë ka edhe mekanizma të tjerë dhe alternativë të kontrollit, si: bërja publike, kontrolli zyrtar, mbrojtja ligjore, e cila mund të sigurohet nga kontrolli publik ose nga Këshilli Gjyqësor, sikurse edhe nga aktivitetet e menaxhimit dhe ndarjes së buxhetit për organizatat gjyqësore.

11.11. Rekomandimet për Republikën Çeke

Studimi i tanishëm dhe konkluzionet e tij, na bënë që t'i bëjmë këto rekomandime për themelimin dhe organizimin e Këshillit Gjyqësor Suprem në Republikën e Çekisë. Themelimi i Këshillit Gjyqësor Suprem është në mënyra të ndryshme, një instrument i përshtatshëm për të rritur më tej pavarësinë e gjyqësisë në tërësi dhe të organizimit gjyqësor në përgjithësi. Kështu, synimi i Republikës Çeke për themelimin e Këshillit Gjyqësor Suprem meriton përkrahje.

Rekomandohet rregullimi i pozitës së Këshillit Gjyqësor Suprem me Kushtetutë, meqë kjo i përket standardizimit kushtetues dhe pozicionimit të një organi të rëndësishëm shtetëror. Kjo nuk do të thotë se Këshilli i Përkohshëm Gjyqësor Suprem nuk do të duhej të themelohej në pritje të ndryshimit kushtetues. Shtetet tjera, po ashtu kanë zgjedhur këtë mënyrë (përfshirë Danimarkën dhe Holandën).

Kombinimi i dhënies së autoritetit menaxherial për Këshillin Gjyqësor Suprem dhe mundësimin e një menaxhimi të integruar në nivel të vetë gjykatave, siguron mundësi të mëdha për bërjen e organizatave gjyqësore më efikase, siç e pamë këtë nga shembulli suedez. Në Republikën e Çekisë ky sistem ekziston deri në një masë, ku kryetarëve të gjykatave u janë besuar detyrat menaxheriale në gjykatë. Nëse kontrolli mbi këto detyra menaxheriale nuk ushtrohet më nga Ministri i Drejtësisë, por nga 'vetë' Këshilli Gjyqësor Suprem, atëherë ekziston një gjasë e mirë për rritjen e përgjegjësisë së vetë gjyqtarëve për menaxhim dhe efikasitet. Një përkrahje e gjerë e kompetencave të cilat i ushtron Këshilli Gjyqësor Suprem në rrafshin që ka të bëjë me menaxhimin është në përparësi, sepse bordi mund të operojë në mënyrë fleksibile në atë rrafsh dhe në mënyrë dinamike mund t'i përgjigjet nevojave aktuale të gjykatave, në çdo kohë. Në veçanti, shembulli suedez tregon se, një pikëpamje e bordit e orientuar nga klienti, përmes të cilës bën testimin, sipas kërkesës së gjyqtarit, disa shërbime dhe lehtësira (trainime, automatizim, administrim, etj.), mund të përbëjë një kontribut të rëndësishëm për arritjen e suksesit dhe një kënaqësi për aktivitetet e Këshillit Gjyqësor Suprem. Këshilli Gjyqësor Suprem mund të zhvillohet në një partner të rëndësishëm ndërmjetësues dhe negocues, nëse ka instrumente negocuese. Kështu, një Këshill Gjyqësor i Pavarur mund të parandalohet për të mos qenë tepër i varur nga Ministri i Drejtësisë. Shembulli i Danimarkës tregon se cilat kontrollime dhe balanse mund të jenë të rëndësishme për një sistem të tillë të balancuar. Në Danimarkë edhe vetë bordi mund t'i drejtohet Parlamentit, nëse kërkesat për buxhet nuk miratohen nga Ministri. Parlamenti mund të ftojë kryesuesin e bordit para një komisioni për të dhënë sqarime, lidhur me komponentet e menaxhimentit, kurse Ministri mund të suspendojë menaxhimentin e Këshillit Gjyqësor Suprem, nëse ata tejkalojnë buxhetin, e që mund të shkaktojë pasoja të konsiderueshme. Në një shtet me shumë organizata gjyqësore, si në Republikën e Çekisë, - rekomandohet – një Këshill Gjyqësor Suprem me përfaqësime të pjesërishëm.

Një pjesëmarrje shumicë e gjyqtarve në ekzekutivin e Këshillit dhe një pjesëmarrje zyrtare, e së paku Kryetarit të Gjykatës Supreme, po ashtu meriton të merret parasysh. Gjatë themelimit të bordit, atij i nevojiten rekomandimet – brenda kornizës së kontrollit publik – për të lejuar anëtarët 'jogjyqësorë' që të jenë pjesë e bordit. Për më tepër, duhet të merret parasysh edhe anëtarësia nga perfaqësuesit e palëve të interesuara. Një delegacion i stafit gjyqësor ndihmës ose një delegacion i organizatave të gjyqtarve është një zgjedhje e natyrshme. Gjithashtu, është e mundur që të lejohen edhe organizata të tjera të interesuara. Ideja që një pjesë e bordit të

zgjedhet nga Parlamenti siguron një balans të mëtejshëm në ekzekutivin e bordit. Në mënyrë që të pengohet mundësia që bordi të ketë përbërje të njëanshme, mund të hartohen kushte të mëtejme për emërim të kandidatëve. Me qëllim të prezencës së një kontrolli më të madh dhe të përgjithshëm publik të aktiviteteve të bordit, është me rëndësi të gjindet një kombinim i balansuar i mjeteve të ndryshme të kontrollit. Aty ku hiqet dorë nga kontrolli përmes Ministrisë, mund të zhvillohen forma të reja të kontrollit në formë të publikimit të raporteve vjetore të propozimeve të bordit për buxhet. Rregulloret për ankesa dhe kërkesa, po ashtu duhet të mirren parasysh.

Shtojca A

11.12. Pyetësi A: Këshilli Gjyqësor

I. Pozita e Këshillit Gjyqësor

1. A mund të përkrahëni shkurt strukturën organizative të Këshillit Gjyqësor?

2. Kush emërohet në bordin e Këshillit Gjyqësor?

3. Cilat nga detyrat e mëposhtme i zbaton Këshilli Gjyqësor?

Detyra përkitazi me fushat e politikave që kanë të bëjnë me personelin, informacionet, organizimin dhe financimin: (punët menaxheriale)

- politika e personelit (gjyqtarët dhe personeli përkrahës);
- emërimi i gjyqtarëve;
- ndarja e fondeve;
- kontrolli financiar;
- politika e banimit;
- politika e sigurisë;
- politika e informimit (duke përfshirë automatizmin);
- organizimi administrativ.

Detyrat përkitazi me sferën e kualitetit (të vendimeve gjyqësore) dhe punët e jashtme:

- marrëdhëniet me publik (duke përfshirë transparencën e organizatës gjyqësore)
 - ankesat;
 - kualiteti (kualiteti gjyqësor, organizimi i gjykatave, shpejtësia e procedurave).

- Si i kryen detyrat Këshilli Gjyqësor?

4. A i miraton/shpallë Këshilli Gjyqësor politikat e veta për çështjet që kanë të bëjnë me të gjitha gjykatat?

Si i bashkërendon Këshilli Gjyqësor çështjet që i tejkalojnë gjykatat individuale?

5. A ofron Këshilli Gjyqësor këshilla spontane për gjykatat ose Qeverinë për çështjet që kanë të bëjnë me politikat për unifikim (d.m.th. promovimin e unitetit të ligjit)

6. Çfarë lloj kompetencash ka Këshilli Gjyqësor në fushën e:

- qasjes në informacion (në raport me gjykatat individuale dhe në raport me Qeverinë/Parlamentin);
- miratimit të buxhetit;
- drejtimit për buxhetin;
- formulimin e rekomandimeve dhe udhëzimeve për gjykatat;
- suspendimit të urdhërave ose të lënies anash të një dekreti (të bordit të gjyqtar) (hedhjes poshtë të dekreteve menaxheriale të gjykatës nga ana e bordeve të gjykatës);

- emërimin të një kujdestari të përkohshëm ose të një administratori;
 - suspendimit dhe dorëheqjeve të gjyqtarëve ose të administratorëve të gjykatave.
7. Në çfarë mënyre është i përfshirë Këshilli Gjyqësor – si ndërmjetës – në procesin e buxhetimit?
 8. Në çfarë mënyre (në kuptim të llogaridhënies) është i organizuar kontrolli i procesit buxhetor të Këshillit Gjyqësor?
 9. Si bëhet furnizimi me informacion ose me të dhëna relevante për Ministrin përgjegjës, kur kemi parasysh pikat në vijim?

- të dhëna për përmbushjen e detyrave të gjykatave (të dhënat hyrëse dhe të dhënat dalëse);
- të dhëna për shpërndarje të fondeve nëpër gjykata individuale;
- incidentet dhe problemet në gjykata
- mungesat në buxhet ose tejkalimet buxhetore

10. Kush është përgjegjës për formulimin e (politikës dhe përmbushjes së detyrës) qëllimeve për gjykatat individuale (për shembull, në rrafshin e kualitetit të gjykatave)? Si vendoset ky formulim dhe cili është roli i Këshillit Gjyqësor?

11. Ku nuk janë arritur politikat dhe përmbushjet e detyrave nga gjykatat, cila është përgjigja e Këshillit Gjyqësor? Lidhur me këtë pyetje: Cilat janë kompetencat e Këshillit Gjyqësor për korrigjim të mospërmbushjeve të detyrave nga gjykatat.

12. A ekziston mundësia për Ministrin që të ketë ndikim në (formulim dhe realizim) të qëllimeve të gjykatave individuale ose të Këshillit Gjyqësor?

13. Cilat kompetenca i ka Ministri në një situatë ku buxhetet nuk janë shpenzuar drejt ose kur qëllimet e gjykatave individuale ose të Këshillit Gjyqësor nuk janë arritur?

14. A ka Ministri instrumente për mbledhjen e informatave në baza të rastësishme nga gjykatat individuale ose Këshilli Gjyqësor?

15. A mund të përshkruani situatat ku Këshilli Gjyqësor i raporton drejtpërdrejt Parlamentit (Kongresit ose Senatit nëse ka probleme substanciale në gjykata)?

16. A bien nën regjimin e të 'bërit publik' politika për informim e Këshillit Gjyqësor dhe ajo për informim e gjykatave individuale?

17. A është e mundur që gjykatat individuale të apelojnë vendimet e Këshillit Gjyqësor?

18. Cilat instrumente ose praktika përdoren nga Këshilli Gjyqësor për ruajtjen e 'pavarësisë së gjyqtarëve'?

19. A ka Këshilli Gjyqësor ndonjë politikë të themeluar lidhur me kualitetin e administrimit të drejtësisë? Cili është roli i Këshillit Gjyqësor në formulimin dhe implementimin e politikës së kualitetit? A kanë gjykatat individuale politikë të vet për kualitetin dhe cili është roli i Ministrisë të Drejtësisë në formulimin dhe realizimin e politikës për kualitetin?

20. Cili është mendimi i gjykatave, i Ministrisë së Drejtësisë dhe Parlamentit për përmbushjen e detyrave nga ana e Këshillit Gjyqësor?

21. Si do ta kishit definuar rolin tipik të Këshillit Gjyqësor? Si 'palë me interes' për gjyqësi (p.sh. gjykata individuale)?

II Ndarja e përgjegjësive ndërmjet Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së Drejtësisë (Drejtorati)

22. A ekziston ndarje e qartë e përgjegjësive dhe kompetencave në mes të Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së Drejtësisë?

23. Çfarë efekti ka në praktikë ndarja e përgjegjësive dhe e kompetencave?

24. A paraqiten probleme me ndarjen e përgjegjësive dhe kompetencave?

25. A është Ministri i Drejtësisë (ose ndoshta Kryetari) politikisht përgjegjës për mënyrën e administrimit të drejtësisë? Nëse, po, a mund të shprehni mendimin tuaj për funksionimin e përgjegjësive të Ministrisë, lidhur me detyrat dhe kompetencat e Këshillit Gjyqësor?

26. Cilat përparësi dhe mospërparësi janë prezente në ndarjen e tanishme të përgjegjësive dhe kompetencave në mes të Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së Drejtësisë? (A ekzistojnë probleme të përbashkëta?)

III Ndarja e fondeve, llogaridhënia dhe kontrolli

27. Kush i ndanë fondet për gjykatat dhe me iniciativë të kujt?

28. Cila është procedura për ndarjen e fondeve?

29. Cilat kritere apikohen për procesin e ndarjes së fondeve?

30. Kush merr përgjegjësinë për kontrollin e fondeve?

31. A ka kritere vlerësuese për kontrollin e fondeve? Nëse po, cilat janë ato?

32. A ka ndëshkime për sa i përket financimit, lidhur me stafin ose për faktorë të tjerë dhe nëse po, kush i imponon ndëshkimet (sanksionet) dhe ndaj kujt?

11.13. Pyetësi B: Ministria e Drejtësisë

I. Pozita e Këshillit Gjyqësor

1. Cilat ishin shkaqet kryesore për themelimin e Këshillit Gjyqësor?

2. Çfarë lloj kompetencash ka Këshilli Gjyqësor në fushën e:

- të drejtës për informim (në raport me gjykatat individuale dhe në raport me Qeverinë/Parlamentin);

- të miratimit të buxhetit;

- të drejtimit nëpër buxhet;

- të formulimit të rekomandimeve dhe udhëzimeve për gjykatat;

- të suspendimit të urdhërave ose të lënies mënjanë të dekreteve (të bordit të gjyqtakatës) (hudhjes poshtë të dekreteve menaxheriale të gjykatave nga bordet e gjykatës);

- të emërimit të një kujdestari të përkohshëm ose të administratorit;

- të suspendimit dhe dorëheqjes së gjyqtarve ose Administratorëve të gjykatave.

3. Si është i kyçur Këshilli Gjyqësor – si një ndërmjetës – në procesin e buxhetimit?

4 Si është i organizuar kontrolli (në kuptim të llogaridhënies) i procesit të buxhetit të Këshillit Gjyqësor?

5. Si organiozohet furnizimi me informata me të dhëna relevante për Ministrin përgjegjës, nëse i analizojmë pikat e poshëshenuara?

- të dhëna për përmbushjen e detyrave të gjykatave (të dhënat e hyrjeve dhe të daljeve);

- të dhëna për ndarjen e fondeve nga gjykatat individuale;

- incidentet dhe problemet nëpër gjykata

- mungesat në buxhet ose tejkalimet buxhetore

6. Kush është përgjegjës për formulimin e (politikës dhe përmbushjes së detyrave)

qëllimeve të gjykatave individuale (p.sh. në rrafshin e kualitetit të gjykatave)? Si vendoset ky formulim dhe cili është roli i Këshillit Gjyqësor?

7. Kur qëllimet (politika dhe përmbushja e detyrave) nuk arrihen nga gjykatat, cila është përgjigja e Këshillit Gjyqësor? Lidhur me këtë pyetje, cilat janë kompetencat e Këshillit Gjyqësor për korrigjimin e mospërmbushjeve të detyrave në gjykata.

8. A ekziston mundësia për Ministrin që të ketë ndikim në (formulim dhe realizim) të qëllimeve të gjykatave individuale ose të Këshillit Gjyqësor?

9. Cilat kompetenca i ka Ministri në një situatë ku buxhetet nuk janë shpenzuar drejt ose kur qëllimet e gjykatave individuale ose të Këshillit Gjyqësor nuk janë arritur?

10. A ka Ministri instrumente për mbledhjen e informatave në baza të rastësishme nga gjykatat individuale ose Këshilli Gjyqësor?

11. A mund të përshkruani situatat kur Këshilli Gjyqësor i raporton drejtpërdrejt Parlamentit (Kongresit ose Senatit nëse ka probleme substanciale në gjykata)?

12. A bien nën regjimin e të 'bërit publik' politika për informim e Këshillit Gjyqësor si dhe ajo për informim e gjykatave individuale?

13. A është e mundur që gjykatat individuale të apelojnë vendimet e Këshillit Gjyqësor?

14. Cilat instrumente ose praktika përdoren nga Këshilli Gjyqësor për ruajtjen e 'pavarësisë së gjyqtarëve'?

15. Cili është mendimi i gjykatave, i Ministrisë së Drejtësisë dhe Parlamentit për përmbushjen e detyrave nga ana e Këshillit Gjyqësor?

16. Si do ta kishit definuar rolin tipik të Këshillit Gjyqësor? Si 'palë me interes' për gjyqësi (p.sh. gjykata individuale)?

II Pozita e Ministrisë së Drejtësisë (Drejtorati përgjegjës për organizimin e Gjyqtar)

17. Në çfarë mënyre është Drejtorati përgjegjës për strukturën e organizimit të gjyqtar?

18. A ka Ministria e Drejtësisë politikë të formulimit apo ka vetëm rol këshillues?

19. Cilat detyra i kryen Drejtorati?

20. Çfarë lloj kompetencash ka Drejtorati ndaj Këshillit Gjyqësor dhe gjykatave individuale, në rrafshin e:

- vendosjen e buxhetit

- ndarjen e fondeve buxhetore

- informatata lidhur me përmbushjen gjyqësore dhe menaxheriale të gjykatave

- definimi i standardeve të përmbushjes së detyrave

- emërimi dhe suspendimi i gjyqtarëve

- ruajtja e kualitetit të vendimeve gjyqësore

- shqyrtimi i ankesave

- zgjidhja e incidenteve

III Ndarja e përgjegjësive ndërmjet Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së drejtësisë (Drejtorati)

21. A ekziston ndonjë ndarje e qartë dhe formale e përgjegjësive dhe kompetencave ndërmjet

Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së Drejtësisë?

22. Si ndikon në praktikë ndarja e përgjegjësive dhe kompetencave?

23. A ka probleme me ndarjen e përgjegjësive dhe kompetencave?

24. A është Ministri i Drejtësisë (ose ndoshta Kryetari) politikisht përgjegjës për mënyrën e administrimit të drejtësisë? Nëse, po, a mund ta shprehni mendimin tuaj për funksionimin e përgjegjësive të Ministrisë lidhur me detyrat dhe kompetencat e Këshillit Gjyqësor?

25. Cilat përparësi dhe mospërparësi janë prezente në ndarjen e tanishme të përgjegjësive dhe kompetencave në mes të Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së Drejtësisë? (A ekzistojnë probleme të përbashkëta?)

IV Ndarja e fondeve, llogaridhënia dhe kontrolli

26. Kush i ndanë fondet për gjykatat dhe me iniciativë të kujt?

27. Cila është procedura për ndarjen e fondeve?

28. Cilat kritere apikohen për procesin e ndarjes së fondeve?

29. Kush merr përgjegjësinë për kontrollin e fondeve?

30. A ka kritere vlerësuese për kontrollin e fondeve? Nëse po, cilat janë ato?

31. A ka ndëshkime për sa i përket financimit, lidhur me stafin ose për faktorë të tjerë dhe nëse po, kush i imponon ndëshkimet (sanksionet) dhe ndaj kujt?

Pyetësi C: Gjykatat

I. Pozita e Këshillit Gjyqësor

1. Kush është përgjegjës për formulimin e qëllimeve (politika dhe përmbushja e detyrave) për gjykatat individuale (p.sh. në fushën e kualitetit të gjykatave)? Si arrihet deri te vendosja e një formulimi të tillë dhe cili është roli i Këshillit Gjyqësor?

2. Kur (politika dhe përmbushja e detyrave) nuk realizohen nga gjykatat, cila është përgjigja e Këshillit Gjyqësor? Lidhur me këtë pyetje: cilat janë kompetencat e Këshillit Gjyqësor për korrigjimin e mospërmbushjeve të detyrave nga ana e gjykatave?

3. A ekziston ndonjë mundësi për gjykatat që të ndikojnë në (formulimin dhe realizimin) e qëllimeve të Këshillit Gjyqësor ose të Ministrit të Drejtësisë?

4. Çfarë lloj kompetencash kanë Ministri/Këshilli Gjyqësor në një situatë kur buxheti nuk shpenzohet në mënyrë të drejtë ose kur nëpër gjykata individuale nuk mund të arrihen qëllimet?

5. A ka Ministri instrumente për mbledhjen e informatave sipas rastit nga gjykatat individuale?

6. A bie politika e informimit të gjykatave individuale nën regjimin e ‘të bërit publik’?

7. A është e mundur që gjykata individuale të apelojë kundër vendimeve të Këshillit Gjyqësor?

8. Cilat instrumente ose praktika përdoren nga Këshilli Gjyqësor për ruajtjen e

‘pavarësisë së gjyqtarëve’?

9. A ka Këshilli Gjyqësor një politikë lidhur me kualitetin e administrimit të drejtësisë? Cili është roli i Këshillit Gjyqësor në formulimin dhe implementimin e politikës mbi kualitetin? A i kanë gjykatat individuale politikat e veta dhe cili është roli i Ministrit të Drejtësisë në formulimin dhe realizimin e politikës mbi kualitetin?

10. Cili është mendimi i gjykatave për funksionimin e Këshillit Gjyqësor?

11. Si do ta kishit definuar rolin tipik që ka Këshilli Gjyqësor? Si ‘palë me interes’ për gjyqësinë (p.sh. gjykatat individuale)?

II. Organizimi i Gjykatës

12. Si janë të organizuara gjykatat?

13. Brenda gjykatave, a ekziston strukturë menaxhuese formale ose joformaale?

14. Kush janë përgjegjësit në një gjykatë?

15. Kush vendosë – në çfarë mënyre – për çështjet menaxheriale, vëllimin e punës për gjyqtarit, për problemet me rastet individuale, shpenzimet dhe llogaridhënien, materialin, bazën e të të dhënave për lëndët, komunikimin e gjykatës, emërimin dhe trajnimin e gjyqtarve të rinj, trajnimin e stafit dhe arsimimin, kualitetin gjyqësor të vendimeve gjyqësore, automatizmin, etj. brenda gjykatës? A i nënshtrohen këto vendime në ndonjë mënyrë mbikqyrjes së drejtpërdrejtë të Këshillit Gjyqësor ose të Ministrisë përgjegjëse?)

16. Si garantohet pavarësia e gjyqësisë në sistemin tuaj juridik?

17a. Çfarë efekti ka sistemi i Këshillit Gjyqësor për ‘pavarësinë e gjyqësisë’?

17b. A paraqet kjo kërcnim për përgjegjësinë e Ministrisë ose a paraqet një mundësi?

III Ndarja e fondeve nga gjykatat, llogaridhënia dhe kontrolli

18. Kush i ndanë fondet dhe me iniciativë të kujt?

19. Cila është procedura për ndarjen e fondeve?

20. Cilat kritere aplikohen në procesin e ndarjes së fondeve?

21. Kush merr përgjegjësinë për kontrollin e fondeve?

22. A ka kritere vlerësuese për kontrollin e fondeve? Nëse po, cilat janë ato?

23. A ka ndëshkime për sa i përket financimit, lidhur me stafin ose për faktorë të tjerë dhe nëse po, kush i imponon ndëshkimet (sanksionet) dhe ndaj kujt?

11.14. Pyetësi D: Avokatët dhe studiuesit Ligjorë

N.B. Pyetjet në këtë Pyetësor janë mjaft të hollësishme. Gjatë intervistimit nuk do të merremi me secilën pyetje në mënyrë të hollësishme, por do të merremi më shumë me çështjet që janë temë e diskutimit

I. Pozita e Këshillit Gjyqësor

1. Cilat ishin shkaqet kryesore për themelimin e Këshillit Gjyqësor? Cilat janë dobitë? Cilat janë pengesat?

2. Si është i kyçur Këshilli Gjyqësor – si një ndërmjetës – në procesin e buxhetimit?

3. Si është i organizuar kontrolli (në kuptim të llogaridhënies) i procesit të buxhetit të Këshillit Gjyqësor?

4. Si organiozohet furnizimi me informata, me të dhëna relevante për Ministrinë përgjegjëse, nëse i shohim pikat si vijon?

- të dhëna për përmbushjen e detyrave të gjykatave (të dhënat e hyrjeve dhe të daljeve);

- të dhëna për ndarjen e fondeve nga gjykatat individuale;

- incidentet dhe problemet nëpër gjykata

- mungesat në buxhet ose tejkalimet buxhetore

5. Kush është përgjegjës për formulimin e (politikës dhe përmbushjes së detyrave) qëllimeve të gjykatave individuale (p.sh. në rrafshin e kualitetit të gjykatave)? Si vendoset ky formulim dhe cili është roli i Këshillit Gjyqësor?

6. Kur qëllimet (politika dhe përmbushja e detyrave) nuk arrihen nga gjykatat, cila është përgjigja e Këshillit Gjyqësor? Lidhur me këtë pyetje, cilat janë kompetencat e Këshillit Gjyqësor për korrigjimin e mospërmbushjeve të detyrave nga gjykata.

7. A ekziston mundësia për Ministrin që të ketë ndikim në (formulim dhe realizim) të qëllimeve të gjykatave individuale ose të Këshillit Gjyqësor?

8. Cilat kompetenca i ka Ministri në një situatë ku buxhetet nuk janë shpenzuar drejt ose kur qëllimet e gjykatave individuale ose të Këshillit Gjyqësor nuk janë arritur?

9. A ka Ministri instrumente për mbledhjen e informatave në baza të rastësishme nga gjykatat individuale ose Këshilli Gjyqësor?

10. A mund të përshkruani situatat ku Këshilli Gjyqësor i raporton drejtpërdrejt Parlamentit (Kongresit ose Senatit nëse ka probleme substanciale në gjykata)?

11. A bien nën regjimin e të 'bërit publik' politika për informim e Këshillit Gjyqësor dhe ajo për informim e gjykatave individuale?

12. A është e mundur që gjykatat individuale të apelojnë vendimet e Këshillit Gjyqësor?

13. Cilat instrumente ose praktika përdoren nga Këshilli Gjyqësor për ruajtjen e 'pavarësisë së gjyqtarëve'?

14. Cili është mendimi i Ministrisë së Drejtësisë dhe Parlamentit për përmbushjen e detyrave nga ana e Këshillit Gjyqësor?

15. Si do ta kishit definuar rolin tipik të Këshillit Gjyqësor? Si 'palë me interes' për gjyqësi (p.sh. gjykata individuale)?

II Pozita e Ministrisë së Drejtësisë (Drejtorati përgjegjës për organizimin e Gjyqtar)

16. Në çfarë mënyre është Drejtorati përgjegjës për organizimin e gjykatës?

17. A ka Ministria e Drejtësisë politikë të formulimit ose ka vetëm rol këshillues?

18. Cilat detyra i kryen Drejtoria?

19. Çfarë lloj kompetencash ka Drejtoria drejt Këshillit Gjyqësor dhe gjykatave individuale, në rrafshin e:

- vendosja e buxhetit

- ndarja e fondeve buxhetore

- informata lidhur me përmbushjen gjyqësore dhe menaxheriale të gjykatave

- definimi i standardeve të përmbushjes së detyrave

- emërimi dhe suspendimin e gjyqtarëve

- ruajtja e kualitetit të vendimeve gjyqësore

- shqyrtimi i ankesave

- zgjidhja e incidenteve

III Ndarja e përgjegjësisë ndërmjet Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së Drejtësisë (Drejtorati)

21. A ekziston ndonjë ndarje e qartë dhe formale e përgjegjësisë dhe kompetencave ndërmjet Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së Drejtësisë?

22. Si ndikon në praktikë ndarja e përgjegjësisë dhe kompetencave?

23. A ka probleme me ndarjen e përgjegjësisë dhe kompetencave?

24. A është Ministri i Drejtësisë (ose ndoshta Kryetari) politikisht përgjegjës për mënyrën e administrimit të drejtësisë? Nëse, po, amund ta shprehni mendimin tuaj për funksionimin e përgjegjësisë së Ministrisë lidhur me detyrat dhe kompetencat e Këshillit Gjyqësor?

25. Cilat përparësi dhe mospërparësi janë prezente në ndarjen e tanishme të përgjegjësisë dhe kompetencave në mes të Këshillit Gjyqësor dhe Ministrisë së Drejtësisë? (A ekzistojnë probleme të përbashkëta?)

IV Ndarja e fondeve, llogaridhënia dhe kontrolli

26. Kush i ndanë fondet për gjykatat dhe me iniciativë të kujt?

27. Cila është procedura për ndarjen e fondeve?

28. Cilat kritere apikohen për procesin e ndarjes së fondeve?

29. Kush merr përgjegjësinë për kontrollin e fondeve?

30. A ka kritere vlerësuese për kontrollin e fondeve? Nëse po, cilat janë ato?

31. A ka ndëshkime për sa i përket financimit, lidhur me stafin ose për faktorë të tjerë dhe nëse po, kush i imponon ndëshkimet (sanksionet) dhe ndaj kujt?

Shtojca B

11.15. Pasqyrë e të intervistuarve n. Francë, Itali dhe Suedi

Francë

Vizita prej 14 deri më 16 dhjetor 1998 në Paris, *Conseil supérieur de la magistrature* (CSM), Ministère de la Justice (Ministria e Drejtësisë) & Tribunal de Grande Instance de Paris

Mr. Ph. Lemaire, sous-directeur de l'organisation judiciaire et de la planification

du Ministère de la Justice, Direction des Services Judiciaires

Mrs. E. Pelsez, chargée de mission du réseau judiciaire européen, Ministère de la Justice, Service des Affaires Européennes et Internationales

Mr. Y. Droguet, juge Adjoint au Premier Vice-Président, Tribunal de Grande Instance de Paris

Mr. R. Errera, Conseiller d'Etat (Këshilli Shtetëror), également membre du Conseil supérieur de la magistrature

Mr. H. Robert, Président du Tribunal de grande instance de Blois, également membre du Conseil supérieur de la magistrature (président de la formation Parquet)

Mr. M. Lernout, Premier Substitut près le Tribunal de grande instance de Paris, également membre du Conseil supérieur de la magistrature (président de la formation Sièges)

Mr. J.-C. Girousse, Premier Président de la Cour d'Appel de Lyon, également membre du Conseil supérieur de la magistrature

Mrs. M.-C. Berenger, Conseiller à la Cour d'Appel d'Aix-en-Provence, également membre du

Conseil supérieur de la magistrature

Mr. P. Delarbre, Juge au Tribunal de grande instance de Rennes, également membre the Conseil supérieur de la magistrature

Itali

Vizitë më 23 dhe 24 mars 1999 në Rome, Consiglio Superiore della Magistratura (CSM) and het Ministero di Grazia e Giustizia (Ministria e Drejtësisë).

Armando Spataro (*Consigliere*), *directeur* of the Ufficio Studi of the CSM;

Nënkryetari dhe tetë anëtarë të tjerë të CSM. Në mesin e tyre është Kryesuesi i Këshillit të VI të CSM, prof. Giuseppe Riccio;¹⁵⁹

Stefano Mogini (*Direttore del Servizio*) Ministero di Grazia e Giustizia;

Pres. Franco Ippolito, Direttore Generale dell'Organizzazione Giudiziaria, Ministero di Grazia e Giustizia;

Pres. Vladimiro Zagrebelsky, il Capo dell'Ufficio Legislativo, Ministero di Grazia e Giustizia;

Domenico Carcano, il Capo segretaria direzione generali affari penali, Ministero di Grazia e Giustizia.

Katër të fundit (deri në 3 dhe duke përfshirë 6) janë të gjithë *Magistrate*, që janë pranë Ministrisë së Drejtësisë. Të katërtit, ishin pjesë e CSM-së

Suedi

Vizita më 11 deri më 13 qershor 1997 në Stockholm/Jönköping Suedi, Zyra e Auditorit të Përgjithshëm, Stockholm, Ministria e Drejtësisë Stockholm, Këshilli i Lartë, Suedi Stockholm, Gjykata e Apelit Stockholm, Gjykata Ekzekutive, Jönköping, Këshilli Gjyqësor (Domstolsverket) Jönköping

Martin Engman (auditor) dhe Per Dackenberg (auditor i lartë) Zyra e Auditorit të Përgjithshëm Suedi.

Carina Stävberg (asistente e sekretarit), Anders Eïklund (Drejtor) i Drejtoratit për Gjykata dhe Prokurori në Ministrinë e Drejtësisë

Anders Knutsson, Kryetar i Këshillit të Lartë, Suedi dhe Erik Ternert, Drejtor i menaxhmentit, Këshilli i Lartë

Johan Hirschfeldt, Kryetar i Gjykatës së apelit, Stockholm, Jan Öhman dhe Anders Eka, drejtore të menaxhmentit në Gjyaktën e apelit, Stockholm

Bertil Hübinette, Drejtor i përgjithshëm në Domstolsverket, Jan Bäckström,

Drejtor i divizionit për menaxhment (të përgjithshëm) në Domstolsverket dhe Bengt-Ake Engström, Këshilltare e lartë gjyqësore në Domstolsverket

Hans-Erik Jonasson, Kryetar i Gjykatës ekzekutive, Jönköping

Përkthyer, publikuar dhe shtypur nga

Rue de la Vignette/Kleineëijngaardstraat, 144
B-1160 Brussels - Belgium

- -

Shënim

¹ Zyra përkrahëse e Këshillit për rishikim të emërimeve në gjyqësi, që është e pavarur nga Domstolsverket. Shih Emërimin e gjyqtarve të përhershëm dhe pozita e Këshillit për rishikim të emërimeve në gjyqësi dhe metodën e tij të punës, publikuar nga Domstolsverket, Jönköping 1997.

Shënim

² Data e hyrjes në fuqi e Aktit për shërbim në gjykata, 1998.

Shënim

³ Në gjuhën Galishte (Gaelic) Këshilli quhet 'An tSeirbhís Chúirteanna'. Pritjet janë që Këshilli formalisht do të fitojë status të përhershëm para përfundimit të vitit 1999.

⁴ Shih Neni 11:5 (mbrojtja e punësimit), 11:7 (mospërputhjet), 11:9 (kushtet për emërim dhe përzgjedhje) dhe 11:10 (pozita ligjore e gjyqtarëve sipas ligjit) të Kushtetutës së Suedisë.

⁵ Shih, *inter alia*, Neni 1:9 (kërkesa për administrim të gjyqësisë në mënyrë objektive dhe të pa anshme), 11:1 (tiparet kryesore të organizatës gjyqësore), 11:2 (garanca për administrim të pavarur të drejtësisë në gjykata), 11:4 (organizata gjyqësore dhe procedurat sipas ligjit) dhe 11:11 (mundësitë e kasacionit me një sistem të lejimit).

⁶ Shih, *inter alia*, Neni 11:5 dhe 11:9 *Regeringsform* 1975. Kjo garancë, megjithatë, aplikohet për gjyqtar me emërim të përhershëm. Gjyqtarët e përkohshëm gjithashtu mund të përjashtohen për arsye të tjera. Kjo shkaktoi disa shqetësime, kur në fillim të viteve 1990, shumë gjyqtar të përkohshëm ishin përjashtuar për shkak të programit të shkurtimeve.

⁷ Neni 11:8 *Regeringsform* 1975.

Shënim

⁸ Referoju J.L. Boxum, J. De Ridder and M. Scheltema, *Zelfstandige bestuursorganen in soorten* [Organet e pavarura administrative në gjykata], Deventer 1989, p. 186 et seq. Si rrjedhojë e organizimit të ndryshëm administrativ, Suedia, në krahasim me shtetet tjera të Evropës Perëndimore ka ministri të vogla (mesatarisht 120 – 130 persona) dhe shumë organe të pavarura administrative dhe pjesës dërmuese të tyre u janë besuar detyrat e implementimit administrativ.

Shënim

⁹ Shih also J.M. de Meij, *Het Koninkrijk Sæden* ['The Kingdom of Sæden'], in: L. Prakke, C.A.J.M. Kortmann (ed.), *The constitutional law of the countries of the European Union*, 5th

impression, Deventer 1998, p. 908.

Shënim

¹⁰ Shih, për shembull, Neni 11:2 dhe Neni 11:7, ku të dyjat, në mënyra të krahasueshme, ndaluan ndërhyrjet e organeve tjera të Qeverisë me ushtrim të funksioneve të juridiksionit, duke ushtruar, njëkohësisht kompetencat administrative për rastet individuale.

Shënim

¹¹ Shih Neni 9:7 *Regeringsform* 1975.

Shënim

¹² Tani, Z. Bertil Hubinette është Drejtor i Përgjithshëm i *Domstolsverket*. Hubinette, ishte edhe vetë gjyqtar, së pari në gjykatë, e më vonë në Tribunal.

Shënim

¹³ Një karakteristikë e shquar e menaxhimit financiar në *Domstolsverket* është se vetë *Domstolsverket* merr hua nga institucionet private, në mënyrë që të balancojë buxhetin. Në të vërtetë, kjo huamarrje bëhet sipas udhëzimeve të Qeverisë.

Shënim

¹⁴ Për shembull, duke e bërë të disponueshëm sistemin qendror për menaxhim financiar, të quajtur *Agresso*.

Shënim

¹⁵ Kështu *Domstolsverket*, gjithashtu vepron si shërbim mbështetës për Komitetin këshilldhënës për gjyqësi. Përndryshe, ky Komitet i pavarur, që kryesisht përbëhet prej gjyqtarëve, këshillon Qeverinë për kandidatët që do të emërohen. Qeveria, me rekomandim të këtij Komiteti këshilldhënës, emëron gjyqtarët në Suedi.

Shënim

¹⁶ Shumë nga qendrat gjyqësore janë ndërtesa që janë marrë më qëra. Negocimin për qëranë e bën *Domstolsverket*. Mirëpo, *Domstolsverket*, nëse paraqitet ekspeditiv, gjithashtu mund të blejë hapsira.

Shënim

¹⁷ Kjo bëhet përmes përllogaritjes së mesatares: si kriter mirret mesatarja e dy viteve të shkuara.

Shënim

¹⁸ Shih raportin nga D. Kersten and E. Voermans, 'The decentralised budgeting of the judiciary and the management of Courts in Sæden', Tilburg/The Hague 1997.

Shënim

¹⁹ Tani, brenda kornizës së projektit hulumtues për mundësitë e riorganizimit të gjyqësisë, Zyra e Auditorit të Përgjithshëm të Suedisë është duke bërë një hulumtim për ndarjen e buxhetit të *Domstolsverket* dhe të kritereve të përdorura për këtë ndarje.

Shënim

²⁰ Shih Eörking Group on a Courts Commission (further: Denham Group), *First Report: Management and Financing of the Courts*, Dublin 1996.

Shënim

²¹ Shih Denham Group, *op cit* 1996, p. 18 and p. 9.

Shënim

²² Në legjisllacionin e Irlandës, përdoret termi 'seksion' në vend të termit 'nen'.

Shënim

²³ Duke u mbështetur në Shkeljet ndaj Aktit të Shtetit, të vitit 1939.

Shënim

²⁴ Për qasje të mëtejme, Shih A.K. Koekkoek, *op cit* 1998, pp. 394-395.

Shënim

²⁵ Shih Neni 24.4.1 *et seq.* i Kushtetutës së Irlandës.

Shënim

²⁶ Shih gjithashtu A.K. Koekkoek, Ierland, in [në Irlandë]: L. Prakke and C.A.J.M. Kortmann (editor), *Het staatsrecht van de landen van the Europese Unie*, [E drejta kushtetuese e shteteve të Bashkimit Evropian] 5th impression, Deventer 1998, p. 383.

Shënim

²⁷ Grupi Denham ka identifikuar jo më pak se 17 grupe të problemeve themelore në sistemin administrativ të Irlandës. Shih the report of the Denham group, *op cit* 1996, pp. 35-36.

Shënim

²⁸ Neni 29 i Aktit për shërbim të gjykatave i vitit 1998, parqet një shqyrtim krahasues të detyrave dhe kompetencave, të cilat paraprakisht kanë qenë kompetenca të Ministrit të Drejtësisë, ndërsa nga viti 1989 zbatohen nga Shërbimi i gjykatave.

Shënim

²⁹ Shih, *inter alia*, Neni 8, Akti për shërbim të gjykatave 1998.

Shënim

³⁰ Shih Ëorking Group on a Courts Commission, *Fourth Report: The Chief Executive of the Courts Service*, Dublin 1997, p. 29 and further.

Shënim

³¹ Shih Denham group, *op cit* 1996, and p. 49.

Shënim

³² Neni 7 Akti për shërbim të gjykatave 1998.

Shënim

³³ Neni 13, nënparagrafi 2, nën b.

Shënim

³⁴ Zyrtar kryesor ekzekutiv nga 1 janari 1999 është Z. P.J. Fitzpatrick.

Shënim

³⁵ Neni 22 Akti për shërbim të gjykatave 1998. Administrata mund të themelojë komitetet. Shih Neni 15, Akti për shërbim të gjykatave 1998.

Shënim

³⁶ Shih Neni 12 Akti për shërbim të gjykatave 1998

Shënim

³⁷ Shih Neni 13 Akti për shërbim të gjykatave 1998

Shënim

³⁸ Neni 5 Akti për shërbim të gjykatave 1998

Shënim

³⁹ Shih Neni 6 Akti për shërbim të gjykatave 1998.

Shënim

⁴⁰ Neni 8 Akti për shërbim të gjykatave 1998

Shënim

⁴¹ Neni 7 Akti për shërbim të gjykatave 1998

Shënim

⁴² Gjykatat e Qarkut punësojnë Sekretarë të Qarkut për menaxhimin ditor dhe detyra të sekretarisë. Detyra e tyre mund të krahasohet me atë të Sekretarit të Lartë të Gjykatave për kundërvajtje në Angli (Neni 35 Akti për zyrtarët e gjykatave, 1926). Gjykatat e Qarkut punësojnë nëpunës të lartë, që mund të krahasohen me Sekretarin që udhëheq me Departamentin e Sekretarisë së gjyqtar në Holandë. Gjykata e Lartë ka një *Master* të Gjykatës së Lartë, që kombinon funksionin e nëpunësit të gjyqtar dhe të juristit për personel. Master-i i Gjyqtar së Lartë është nëpunës kryesor funksional i sekretarisë në një fushë më të brendshme, ndërsa Tax Master, gjithashtu është nëpunës në Gjykatën e Lartë dhe përkujdeset për menaxhimin financiar dhe administrativ të Gjykatës së Lartë. Kjo strukturë ka mbetur e pandryshuar edhe pas vitit 1990, ndonëse është vënë në pyetje vazhdimi i ekzistimit të pozitës së Sekretarit të Qarkut. Shih Denham group, *op cit* 1996 (III), and pp. 30-31.

Shënim

⁴³ E rregulluar në gjykata (Dispozitat shtesë) Akti, 1961.

Shënim

⁴⁴ Mbi këtë çështje, ndryshimet themelore janë të pa shmangshme në Irlandë. Së fundi, një grup studiues, i themeluar enkas për këtë qëllim ka raportuar, që është një hap i parë në këtë proces, për emërimet dhe kushtet për emërimet të gjyqtarve nëpër Gjykata të Larta dhe në Gjykatën Supreme. Shih *Report of the Eörking Group on qualifications on the appointment as judges of the High and Supreme Court*, Dublin 1999.

Shënim

⁴⁵ Shih Denham group, *op cit* 1996 (I), and p. 45.

Shënim

⁴⁶ Do të mirremi shkurtazi me Këshillin Danez për gjyqësi. Fillimisht, ishte planifikuar një vizitë studimore në Danimarkë, por me kërkesë të danezëve, kjo vizitë qe shtyrë. Këshilli ende nuk kishte fituar ndonjë përvojë dhe shumica e punës përgatitore ende nuk ishte përfunduar në kohën kur ishte bërë kontakti. Diskutimi mbi themelimin e Këshillit ende është duke vazhduar. Prandaj, e pamë të arsyeshme (që për një kohë) është më mirë të mos krijojmë fare ndonjë përshtypje.

Shënim

⁴⁷ Kushtetuta daneze (*Grundlov*) dhe legjislacioni tjetër danez përdorin 'section' (e shenjuar me §) si njësi më e vogël rregullative. Sidoqoftë, ne do t'i referohemi si 'Nen'.

Shënim

⁴⁸ Shih also J.G. Steenbeek and P.C. Gilhuis, *Het Koninkrijk Denemarken*, in [në Mbretërinë e Danimarkës]: L. Prakke and C.A.J.M. Kortmann (editor), *Het staatsrecht van de landen van de Europese Unie*, [E drejta kushtetuese e shteteve të Bashkimit Evropian] 5th impression, Deventer 1998, p. 78.

Shënim

⁴⁹ Shih P.C. Gilhuis, *op cit* 1998, p. 78.

Shënim

⁵⁰ Shih P.C. Gilhuis, *op cit* 1998, p. 79.

Shënim

⁵¹ Shih Committee on the Judiciary, *Extract of the report* (përkthim në gjyhën angleze), Copenhagen 1996, p. 19.

Shënim

⁵² Shih Pontoppidan Commission, *op cit* 1996, p. 19.

Shënim

⁵³ Shih Neni 6, section 3, of the *Lov concerning Domstolsstyrelsen*.

Shënim

⁵⁴ Komisioni ka ndërmarrë vizita studimore në Suedi, ndërsa Drejtori i përgjithshëm i Këshillit Gjyqësor në Suedi, së bashku me një numër asistentësh ishte mysafir në Danimarkë gjatë një ëorkshop-i të pasditës. Shih Pontoppidan Commission, *op cit* 1996, p. 5.

Shënim

⁵⁵ Shih Neni 4 of the *Lov on Domstolsstyrelsen*.

Shënim

⁵⁶ Ekziston një Komitet i ndarë (Komiteti për paga të gjyqtarëve) për rregullim të nivelit të pagave në Danimarkë.

Shënim

⁵⁷ Këshilli Gjyqësor, së bashku me Odën e Avokatëve të Danimarkës, është përgjegjëse për themelimin e programeve të shkëmbimit të avokatëve të rinj dhe zëvendës gjyqtarve/asistentëve të gjyqtarve.

Shënim

⁵⁸ Shih Neni 3 of the *Lov on Domstolsstyrelsen*.

Shënim

⁵⁹ Veç kësaj, bordi ka kompetenca vetëm për të dhënë këshilla. Në Danimarkë, emërimi i gjyqtarëve i përket Ministrisë së Drejtësisë.

Shënim

⁶⁰ Referoju C.A.J.M. Kortmann, *The French Republic* [Republika e Francës], in: L. Prakke, C.A.J.M. Kortmann (editor), *Het staatsrecht van de landen van de Europese Unie*, [E drejta kushtetuese e shteteve të Bashkimit Evropian] 5th impression, Deventer 1998, p. 269. Se Kushtetuta nga viti 1946 – Kushtetuta e IV e Republikës – ende përdorte termin '*pouvoir judiciaire*' nuk do të thotë se, gjyqësia asokohe kishte pozitë më të fuqishme ose më autoritative. Krahasuar me gjyqësinë e asaj kohe, gjyqësia e sotme ka një rol të rëndësishëm.

Shënim

⁶¹ Shih art. 1 of the Ordonnance no. 58-170 du 22 décembre 1958 modifiée portant loi organique relative au statut de la magistrature, J.O. 23 décembre 1958.

Shënim

⁶² Natyrisht, gjyqtarët francezë administrojnë me drejtësinë në bazë të rregulloreve ligjore. Shih gjithashtu C.A.J.M. Kortmann, *Rapport inzake het beheer van de geëone rechterlijke macht in Frankrijk* [Raport lidhur me menaxhimin e gjyqësisë së zakonshme në Francë], në: P.J.J. Boven d'Eerd, C.A.J.M. Kortmann dhe M. de Eerd/F.A.M. Stroink, Reports of the comparative law research into the management of the judiciary in Germany, France and the United States, federal and the federal state of New York [Raportet nga hulumtimi i ligjit krahasues mbi menaxhimin e gjyqësisë në Gjermani, Francë dhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës, në nivel federal dhe shtetin federal të Nju Jorkut] Nijmegen/Maastricht/the Hague 1996, p. 5.

Shënim

⁶³ Një gjyqtar gjykon për lëndët, sikurse në rastin e gjykatave kantonale në Holandë. Për çdo *departament* ekziston së paku një *Tribunal d'instance*. Përafërsisht gjithsej janë 473. Shih Kortmann and others, *op cit* 1998, p. 270.

Shënim

⁶⁴ Lidhja e autoritetit me nivelin e kërkesës është e specifikuar në Kodin Civil dhe Kodin e Procedurës Civile.

Shënim

⁶⁵ Në parim, rastet në *Tribunaux de grande instance* dëgjohehen nga një gjykatë në përbërje të plotë, ndonëse përdorimi i seksioneve me nga një gjyqtar bëhet kurdo që kjo të jetë e mundur. Nëpër qytete të mëdha *Tribunaux de grande instance* janë të ndarë në divizione. Për çdo *département* ekziston së paku një *Tribunal de grande instance*. Tani gjithsej janë 181. Shih Kortmann, and others, *op cit* 1998, p. 270.

Shënim

⁶⁶ Autoriteti për këtë është e specifikuar në Kodin Civil dhe Kodin e Procedurës Civile.

Shënim

⁶⁷ Janë 35 gjykata të apelit, të cilat, në parim administrojnë me drejtësinë në disa divizione.

Shënim

⁶⁸ Kompetenca për këtë qëllim është e rregulluar në *Code de l'organisation judiciaire* dhe në Kodin Civil dhe Kodin e Procedurës Civile.

Shënim

⁶⁹ Çdo departament ka së paku një *Cour d'assises*. A *Cour d'assises* nuk është gjykatë e përhershme, por gjykatë e cila mblidhet nëse për këtë ka arsye. Procedura e gjyqtar në *Cour d'assises* ka masën e gjykimit me anë të jurisë/jo profesionistë, në këtë mënyrë 3 gjyqtar të *Cour d'assises* asistohen nga 9 anëtarë të jurisë.

Shënim

⁷⁰ Këto gjykata ekonomike punojnë me gjyqtar të zgjedhur. Parlamenti, tani është duke diskutuar legjislacionin që do të sigurojë për gjyqtar profesional mandatorë për të kryesuar në gjykata të apelit në një numër rastesh.

Shënim

⁷¹ *Conseils* gjithashtu punojnë me gjyqtar të zgjedhur.

Shënim

⁷² Në veçanti, këto vendime dhe shqyrtime të 'administratës' mund të apelohehen: të gjitha vendimet dhe shqyrtimet e organeve publike, me përjashtim të atyre që vijnë nga legjislatori formal dhe organet gjyqësore.

Shënim

⁷³ Tekzistojnë pesë gjykata të tilla, secila prej tyre kryesohet nga një anëtarë i *Conseil d'Etat*. Në parim, këto gjykata mbahen në përbërje të plotë.

Shënim

⁷⁴ Është, p.sh. në mënyrë eksplicite e vendosur jashtë titullit VIII të Kushtetutës dhe të nëntë anëtarët e *Conseil 'këshillit'* emërohen vetëm për një kohë të kufizuar kohore (nëntë vjet) pa të drejtë riemërimi. Shih nenin 56 të Kushtetutës.

Shënim

⁷⁵ Shih, *inter alia*, titullin VII të Kushtetutës.

Shënim

⁷⁶ Gjithashtu i caktuar si *Garde des Sceaux* (Mbajtës i vulës).

Shënim

⁷⁷ Shih nenin 68 të Kushtetutës.

Shënim

⁷⁸ *Cour d'Appel* merr buxhetin drejt nga Ministria e Drejtësisë. Ministri i Drejtësisë lejon buxhetin për *Conseil d'Etat* dhe *Conseil constitutionnel*.

Shënim

⁷⁹ Shih circular SJ.98-006-AB3/15-04-98 në të cilën nga kryetarët e *Cours d'Appel*, kërkohet, përmes formave të modelit dhe informacionit, të mbulojnë me buxhet shpenzimet ligjore për vitin 1999 brenda domenit të tyre.

Shënim

⁸⁰ Një nga veçoritë e gjyqësisë franceze është se të gjitha gjykatat kanë dy kryesues, një për gjyqtarit në detyrë dhe një për prokurorët shtetërorë. Ata gjithashtu kanë përgjegjësi për menaxhimin e gjykatës.

Shënim

⁸¹ Shih nenin 44 e *Statut de la magistrature*. *Inspecteur général des services judiciaire*, the Prokurorët e përgjithshëm, dhe *présidents de tribunaux* të parët, kanë të njëjtin autoritet të tëheqjes së vërejtjes.

Shënim

⁸² themeluar më 1964.

Shënim

⁸³ Në vitin 2001 Ministri i Drejtësisë ndërmori një hap pa presedencë të publikimit të raportit nga inspeksioni, lidhur me keqmenaxhimin e një numri të hetimeve penale në rajonin e Parisit.

Shënim

⁸⁴ *Conseil supérieur de la magistrature* tashmë ishte themeluar në Kushtetutën e Republikës së IV. Mirëpo, edhe para themelimit të *Conseil 'Këshillit/'* shumë nga funksionet (d.m.th procedura e gjyqtar lidhur me masat disiplinore) të cilat i përdori *Conseil* pas vitit 1946 – që nga ligji i datës 31 gusht 1883, të cilat ishin ekzekutuar nga Dhomat e *Cour de Cassation*. Përbërja dhe metoda e punës së *Conseil supérieur de la magistrature* është ndryshuar me Kushtetutën e 4 tetorit të vitit 1958 (Republika e V) si dhe edhe njëherë me ligjin kushtetues (*Loi constitutionnelle*) të datës 27 korrik 1993.

Shënim

⁸⁵ Shih nenin 65 të *Constitution et la Loi organique no. 94-100 de 5 février 1994 sur le Conseil supérieur de la magistrature* i cili veçanërisht rregullon mënyrën në të cilën anëtarët e CSM zgjidhen dhe metoda e punës së CSM në dhënien e këshillave dhe hartimin e propozimeve për kandidatë.

Shënim

⁸⁶ Përbëhet prej: Kryetarit, Ministrit të Drejtësisë, katër anëtarë të përgjithshëm dhe pesë anëtarë të zgjedhur – gjyqtar në detyrë. Me një anëtar shtesë nga radhët e Prokurorisë publike.

Shënim

⁸⁷ Përbëhet prej: Kryetarit, Ministrit të Drejtësisë, katër anëtarë të përgjithshëm dhe pesë anëtarë të zgjedhur nga prokuroria publike dhe një anëtar shtesë gjyqtarët në detyrë. Vetë bordi në përbërje të plotë nuk ka ndonjë juridiksion. Vetëm formacionet kanë juridiksion.

Shënim

⁸⁸ Shih nenin 65 të Kushtetutës.

Shënim

Shih, *inter alia*, *Conseil supérieur de la magistrature, Report annuel 1996, Paris 1997*. Shih tutje në veçanti intervenimin e Z. M. Jacques Toubon (Ministër i Drejtësisë) pp. 148-152.

Shënim

⁹⁰ Shih nenin 15-21(seksioni I) të cituar në Ordonnance n° 58-1270 modifiée portant loi organique relative au statut de la magistrature, J.O. 23 décembre 1958 (tutje: *Statut de la magistrature*). Për pranim në Ecole nationale de la magistrature mbahen forma të ndryshme të konkurseve. Kushtet e konkurimit janë shumë të prera.

Shënim

⁹¹ Shih nenin 22-25 (pjesa II) e *Statut de la magistrature*.

Shënim

⁹² Namely for the activities of judge in the *Cour de Cassation*, *premier président* of a *Cour d'appel* or *président* of a *Tribunal de grande instance*. Shih art. 65 i Kushtetutës.

Shënim

⁹³ Shih art. 2 of the *Statut de la magistrature*.

Shënim

⁹⁴ Shih art. 4 Décret n° 93-21 du 7 janvier 1993 pris pour l'application de l'ordonnance no. 58-1270 modifiée portant loi organique relative au statut de la magistrature. Neni 4 mbanë, për shembull, pozitën e (premier vice-) président d'un Tribunal de grande instance, dhe conseiller de Cour d'appel për gjyqtar të shkallës së parë, nga grupi i parë.

Shënim

⁹⁵ Shih nenin 34 *et seq.* (*chapitre IV de la Commission d'Avancement*) of the *Statut de la magistrature*.

Shënim

⁹⁶ Shih nenin 12 e tutje (chapitre II de la carrière des magistrats) Décret n° 93-21 du 7 janvier 1993 pris pour l'application de l'ordonnance n° 58-1270 modifiée portant loi organique relative au statut de la magistrature.

Shënim

⁹⁷ Një mendim për parimet politike, fetare ose jetësore ose për elementet jo relevante për jetën private të gjyqtarit mund të mos përfshihet në raportin vlerësues. Shih nenin 12 *Statut de la magistrature*.

Shënim

⁹⁸ Shih nenin 20 Décret n° 93-21 du 7 janvier 1993 pris pour l'application de l'ordonnance n° 58-1270 modifiée portant loi organique relative au statut de la magistrature.

Shënim

⁹⁹ Shih nenin 12-2 *Statut de la magistrature*.

Shënim

¹⁰⁰ Shih nenin 65 i Kushtetutës.

Shënim

¹⁰¹ Kjo fuqi për të vënë veton kundër propozimeve, në teori aplikohet vetëm për propozimet e bëra nga Ministri për gjyqtar në detyrë. CSM mund të jap vetëm mendimin mbi propozimin për një emërim të një anëtar të 'parquet' (Prokuroria Publike). Prej vitit 1997 CSM ka dhe ka pasur *de facto* fuqinë e vetos për propozimet për anëtarë të parquet për arsye se, Ministri i Drejtësisë më 1997 kishte premtuar se gjithmonë do të përfillë propozimet nga CSM-ja.

Shënim

¹⁰² Ky raport përmban një informacion të autorizuar për aktivitetet e Komisionit. Për këtë hulumtim është përdorë 'Report d'Activité de la Commission d'Avancement 1997-1998'.

Shënim

¹⁰³ Shih nenin 41 dhe më tej *Statut de la magistrature*.

Shënim

¹⁰⁴ Në përputhje me rrethanat *Statut de la magistrature* ndalon, në mes tjerash, kryerjen e funksioneve tjera publike shtesë (neni 8), anëtarësia në Parlamentin Evropian dhe funksionet tjera parlamentare të papajtueshme (neni 9), të kritikuarit e Qeverisë gjatë kohës në post ose paraqitjen e bindjeve politike gjatë kohës në post dhe përfshirjen e tyre në konsultime (neni 10), etj.

Shënim

¹⁰⁵ Shih neni 11-1 *Statut de la magistrature*.

Shënim

¹⁰⁶ Shih nenin 11 *Statut de la magistrature*. Një zhvillim interesant ka ndodhur së fundi. : në nenin L. 781-1 of the Code de l'organisation judiciaire, shteti është përgjegjës vetëm në dy raste për sferën e gjyqësisë, a. Për gabim të madh ('faute lourde') dhe mohim të drejtësisë ('déli de justice'). Gjykatat civile, të pasuara nga Cour de cassation kanë krijuar praktikën gjyqësore për shpifje, që në të vërtetë përdorë më shumë kriterin 'faute simple' se sa atë të 'faute lourde'. Raporti i fundit i CSM (2000) miraton këtë trend.

Shënim

¹⁰⁷ Loi organique n° 94-100 du 5 février 1994 sur le Conseil supérieur de la magistrature.

Shënim

¹⁰⁸ Shih neni 45 *Statut de la magistrature*.

Shënim

¹⁰⁹ Recours en cassation për sanksione kundër gjyqtarve në detyrë dhe *recours pour excès de pouvoir* për anëtarët e Prokurorisë Publike.

Shënim

¹¹⁰ The Costituzione della Repubblica Italiana.

Shënim

¹¹¹ Për këtë vlerësim, po ashtu Shih E.M.H. Hirsch Ballin/E.R. Manunza, in "de Italiaanse Republiek", [Në Republikën e Italisë]: L. Prakke and C.A.J.M. Kortmann (editor), *Het staatsrecht van de landen van de Europese Unie* [E drejta kushtetuese e shteteve të Bashkimit Evropian] 5th edition, Deventer 1998, p. 462.

Shënim

¹¹² Garancat për pavarësi gjithashtu ju sigurohen gjyqëtarëve administrativë të gjykatave rajonal (TAR), atyre të Këshillit

Shtetëror dhe të Gjykatave të auditorëve.

Shënim

¹¹³ Ligji i 24 mars 1958, n. 195 (më pas i ndryshuar disa herë). Shih këto ndryshime, në mes tjerash, A. Pizzorusso, *Le Conseil supérieur de la magistrature en Italie*, in: *Revue française de droit constitutionnel*, 9, 1992, pp. 155-157.

Shënim

¹¹⁴ Shih nenin 108 në lidhje me nenin 200, paragrafi i tretë i Kushtetutës së Italisë.

Shënim

¹¹⁵ Ky Akt është ndryshuar disa herë pas Kushtetutës së vitit 1948.

Shënim

¹¹⁶ Me përjashtim të atyre seancave për të cilat juridiksioni i drejtësisë së paqës.

Shënim

¹¹⁷ Shih Neni 95, paragrafi i dytë, i Kushtetutës së Italisë.

Shënim

¹¹⁸ Një shembull që tregon prirje të fuqishme për procedura të pavarura gjyqësore brenda vetë gjykatave dhe problemet që mund të shkaktohen si rezultat i kësaj, është mënyra më e mirë në të cilën lëndët e ardhshme u caktohen gjyqtarve brenda gjyqtar. Për shembull, gjatë një vizite pune brenda kornizës së diskutimit për menaxhimin e lëndëve të ngarkuara, sistemi italian i referohet si '*giudice naturale*'. Ky sistem përdorë një sistem tabelar të caktimit të gjyqtarve. Nocioni është se me caktimin e lëndëve për gjyqtarit duhet të zbatohet një sistem objektiv: ekspertiza ose përvoja e një gjyqtari të caktuar ose e një seksioni mund të mos luajë ndonjë rol. Prandaj, vendimtar duhet të jetë rendi sipas arritjes së lëndëve. Sistemi tabelar nënkupton se, rastet serioze mund të përfundojnë në tabelë ku është i paraparaë ndonjë gjyqtar i pa përvojë dhe se ekziston pak hapsirë për të përdorë ose për ekzistimin e një nën specializimi brenda specializimit kryesor (e Drejta penale, e Drejta civile e të ngjashme). Mund të shihen mospërparësitë e një sistemi të tillë nga pikëpamja e efikasitetit, që është si një çmim që duhet paguar për hirë të pavarësisë dhe paanshmërisë.

Shënim

¹¹⁹ CSM ka pushtet këshillues për organizatën e vet, përkitazi me këtë pikë. CSM nuk vendosë lidhur me madhësinë e buxhetit për gjykatat tjera. Gjithashtu, personeli i CSM është në kuadër të shërbimit të Ministrisë.

Shënim

¹²⁰ Shih A. Pizzorusso, *L'organizzazione della giustizia in Italia*, Torino 1996, pp. 109-110.

Shënim

¹²¹ Zgjidhjet janë të rregulluara me ligj, ligji i datës 12 prill 1974, NR. 74. Shih V. Zagrebelsky, *La magistratura ordinaria dalla Costituzione a oggi*, p. 749.

Shënim

¹²² Përbërja e CSM për gjyqësinë e zakonshme, bëhet në pajtim me propozimet: 3/5 e anëtarëve nga gjykatat për kundërvajtje (magistrate), 2/5 e anëtarëve që nuk janë anëtarë në gjykatat për kundërvajtje.

Shënim

¹²³ Commissione parlamentare per le riforme costituzionali, Progetto di legge costituzionale, Revisione della parte seconda della Costituzione (Camera dei Deputati, N. 3931-A, Senato della Repubblica N. 2583-A), të ofruara për të dy kryesuesit e dhomave të Parlamentit, më 4 nëntor 1997, p. 95 et seq.

Shënim

¹²⁴ Kjo veç është duke ndodhur, përkatësisht nga Komisioni i V-stë i Bordit, *Commissione per il conferimento degli Uffici Direttivi*.

Shënim

¹²⁵ Edhe më keq: pozitat ekzekutive brenda Ministrisë së Drejtësisë të Italisë janë të rezervuara për *Magistrates*.

Shënim

¹²⁶ Ministri i Drejtësisë ka pushtet të përgjithshëm për të dhënë mendimin e vet mbi konceptet dhe vendimet e CSM, të cilat (po ashtu) janë në rrafshin e kompetencave të Ministrisë; Mirëpo, ai rrallë e përdorë këtë për rastet e rëndomta –jo emëruese.

Shënim

¹²⁷ Shih gjithashtu nenin 11 të ligjit no. 195 of 1958 (Ligji mbi CSM) dhe si shembull prononcimin e dhënë nga Gjykata kushtetuese më 27 korrik 1992, no. 379. Këtu ka të bëjë më një rast të emërimit të Z. Cordova, Prokuror kundër mafisë në Palermo.

Shënim

¹²⁸ Sistemi i ngritjeve në pozitë funksionon në mënyrë automatike në bazë të përvojës, me përjashtim të rasteve të ngritjeve në pozitë sipas meritës (*demerito*).

Shënim

¹²⁹ Vendimi mbi seancat disiplinore kundër gjyqtarve është kompetencë e një seksioni të specializuar të CSM që kryesohet nga Zëvendës kryetari dhe është i përbërë prej 8 anëtarëve të zgjedhur nga anëtarët e ndryshëm të CSM. Seksioni disiplinor ndryshon nga Komiteti i CSM, i cili shqyrton ankesat kundër gjyqtarve, në mënyrë që të propozojë, nëse është e mundur, transferin e tyre në ndonjë detyrë tjetër.

Shënim

¹³⁰ Neni 10, hyrje në nenin 3, të ligjit mbi CSM. Ndodhë shumë rrallë që përbërja e CSM të vendosë unanimisht për një veprim disiplinor që është inicuar përmes një akuze publike ose përmes ankesës.

Shënim

¹³¹ Shih *Memorandumin e Ministrisë së drejtësisë, Principles of Reform of the Judiciary* (14 April 1999), Prague 1999, and pp. 6-7.

Shënim

¹³² Shih Ligji no. 412/1992 Coll. Mbi përgjegjësinë disiplinore të gjyqtarve, në kontekst të dispozitave të mëtejme.

Shënim

¹³³ Shih *Terms of Reference CZ 9810-03-02*, p. 1.

Shënim

¹³⁴ TKjo me të vërtetë krijon një problem, sepse shpenzimet nuk janë të njëjta për secilin muaj. Gjykatat vetë duhet të marrin masa gjatë muajve me shpenzime më të larta.

Shënim

¹³⁵ Në mars, qe organizuar një kongres nga Sindikata e gjyqtarëve, e që i kushtohej temës së përmendur më lart-themelimit të Sistemit të Këshillit Gjyqësor.

Shënim

¹³⁶ Shih Rezolutën e Këshillit të përfaqësuesve të seksioneve të Sindikatës së gjyqtarëve të Çekisë, 29 nëntor në Plzen.

Shënim

¹³⁷ Sindikata e gjyqtarëve, gjithashtu quhet edhe 'Supreme Council of the Judiciary' '/Këshilli i lartë për gjyqësi/'

Shënim

¹³⁸ Më 1995 ka qenë i hapur edhe opcioni që bordi i plotë të jetë i përbërë vetëm prej gjyqtarëve.

Shënim

¹³⁹ Në gjykata shumë të vogla me më pak se 10 gjyqtar, mbledhja e përgjithshme e gjyqtarve është në gjendje të plotësojë detyrat e Këshillit Gjyqësor.

Shënim

¹⁴⁰ Zakon o sudovima, Gazeta zyrtare – "Narodne novine", 3/94, 100/96, 115/97, 131/97 and 129/2000.

Shënim

¹⁴¹ Neni 118 i Kushtetutës përmbanë edhe një garancë shtesë që specifikon se emërimi i anëtarëve të Gjyqtar supreme bëhet me rekomandim të Dhomës së ulët të Parlamentit holandez.

Shënim

¹⁴² Në nenin 105 në lidhje me nenin 76 i Kushtetutës së Holandës, Parlamenti ka pushtetin që të kontrollojë shpenzimet e autoritetit të lejuar për organizatën gjyqësore, por Parlamenti rrallë që përdorë këtë lloj pushteti.

Shënim

¹⁴³ Shih nenin 117 të Kushtetutës së Holandës.

Shënim

¹⁴⁴ Dokumentet parlamentare II 1991/92, 22 495, no. 1-2.

Shënim

¹⁴⁵ Deri më 1 janar 1988 kontrolli i personave ndihmës ende ishte kompetencë e ekzekutivit të organizatës gjyqësore (*directeuren gerechtelijke organisatie*) dhe pastaj, duke u mbështetur në mandatin e dhënë nga Ministria e Drejtësisë, u bë kompetencë e menaxhmentit ekzekutiv të gjykatave. Menaxhimi i stafit gjyqësorë është detyrë e kryetarit të gjykatës, në bazë të delegimit nga mbledhja e përgjithshme e gjyqtar. Prej këtui, del se brenda gjykatave është një strukturë e dyfishtë e menaxhimit.

Shënim

¹⁴⁶ Shih po ashtu, procesverbalin e diskutimeve në Ministrinë e Drejtësisë, *Het besturen van de rechtspraak*, The Hague 1995, p. 4 et seq.

Shënim

¹⁴⁷ Deri vonë – me fjalë tjera, para hyrjes në fuqi të fazës së parë të rishqyrtimit të organizimit gjyqësor – gjykatat në përgjithësi ende përshkruheshin si *organizata të profesionistëve*, me një konsensus të fuqishëm horizontal në mes të gjyqtarve – i orientuar në proceset e vendimmarrjes dhe linjat menaxhuese lidhur me punën dhe procesin e menaxhimit brenda organizatës së tyre. Nën ndikimin e këtij korigjimi, gjykatat me stil të ri të punës janë duke u shtyrë në drejtim të *organizatës professionale*

që karakterizohet me një drejtim vertikal dhe 'kierarkik' dhe me një kontrollë qendrore të proceseve të menaxhimit. Shih, mes tjerash, P. Albers, W. Voermans, and B.W.N. de Éaard, *Integrated Courts*, part 2, Final report ëithin the frameëork of evaluation research, Revision judicial organization, Tilburg 1994, pp. 90-91.

Shënim

¹⁴⁸ Në gjykatat me 'stil të ri të punës', në përgjithësi, kryetari i gjyqtar bashkëpunon me ekipin menaxhues, që është i përbërë nga një numër i kufizuar i përfaqësve të seksioneve.

Shënim

¹⁴⁹ Sipas planeve të Ministrisë së Drejtësisë, në një të ardhme të afërt, çdo gjykatë do të udhëhiqet nga një 'menaxhment' kolegjial, i cili mbanë përgjegjësinë për menaxhimin integrues të gjykatës së vet. Për patur përgjegjësitë administrative, menaxhmenti ka kompetenca lidhur me personelin gjyqësor si dhe personelin ndihmës. Takimi i Këshillit të gjyqtarve, me këtë përbërje, do të kryejë një numër detyrash të përgjithshme. Shih the Outline Policy Memorandum: modernising the judicial organization '*Justice in the 21st century*' (hereinafter: Outline Policy Memorandum), Parliamentary Documents II 1998/99, 26 352, no. 1-2.

Shënim

¹⁵⁰ Përkitazi me këtë, referoju J.B.J.M. ten Berge, *Contours of a policy on quality*, reading during the SSR congress, Quality of the jurisdiction, 25 September 1997 in Zutphen, i cituar në raportin e Komisionit Leemhuis (Shënim 4), p. 14.

Shënim

¹⁵¹ Shih mocionin nga Dittrich et al., Parliamentary Documents II 1996/97, 25 000 VI, no. 30.

Shënim

¹⁵² Shih Dekretin e datës 16 qershor 1997 për themelimin e Komitetit këshilldhënës për pajisjet dhe organizim të Gjykatës së përhershme për kundërvajtje *Sitting Magistrature*, Bulletin of Acts and Decrees 248.

Shënim

¹⁵³ Komiteti për pajisje dhe organizim të gjykatës së përhershme për kundërvajtje *Sitting Magistrature* (Leemhuis Commission), *Updating the Administration of Justice*, The Hague 1998, p. 12

Shënim

¹⁵⁴ Vetëm një numër i kufizuar i kompetencave menaxheriale është decentralizuar nga fundi i viteve 1980. Drejtorët për përkrahje gjyqësore ishin përgjegjës për secilin qark për menaxhimin e decentralizuar të gjykatave dhe të shërbimit të Prokurorisë publike. Lidhur me bartjen e kompetencave nga shërbimi i Prokurorisë publike, menaxhimi, tani, në bazë të mandatit të dhënë nga Ministri i Drejtësisë, zbatohet në nivelin lokal – në një mënyrë edhe më të pavarur – nga drejtorët për menaxhimin e gjykatave dhe nga drejtorët e stafit për shërbime në qark (që gjithashtu veprojnë për shërbimin e Prokurorisë publike).

Shënim

¹⁵⁵ Shih the Outline Policy Memorandum (Shënim 12).

Shënim

¹⁵⁶ Vetëm për çështjen e kompetencave të bashkërendimit të cilat

duhet t'i ketë shërbimi i gjyqtar, sipas mendimit të Komisionit Leemhuis Commission, devijon Memorandumi i përvijimit të politikave. Ministri dhe Sekretari i Shtetit për Drejtësi nuk e përkrahin propozimin e Komisionit Leemhuis që Këshillit Gjyqësor t'i jipen kompetenca – në kuadër të kornizës së bashkëpunimit gjyqësor – për të miratuar rregulloret obligative të politikave të drejtuara në unifikimin e mëtejshëm të administrimit të gjyqësisë. Shih the Leemhuis Commission (Shënim 4), pp. 30-31.

Shënim

¹⁵⁷ Varësisht nëse një ndryshim kushtetues është i domosdoshëm.

Shënim

¹⁵⁸ *Recommendation on the independence, efficiency and role of judges*, Recommendation No. R (94) i miratuar nga Këshilli i Ministrave më 13 tetor në takimin e 578th të Zëvendës Ministrave.

Shënim

¹⁵⁹ Komisioni i VI-shtë është Komision për rishikimin e organizatës gjyqësore dhe për Administrimin e Drejtësisë (*Commissione per la riforma giudiziaria e l'amministrazione della giustizia*), i cili, në mes tjerash merret me krahasimet studiuuese të ligjeve studimin e krahasimit të ligjeve në shtetet e BE-së (internal regulation CSM, of 20 January 1999, p. 45 under f).